

Een kijkje achter de schermen

*Een exploratief onderzoek naar de beleving en het geloofsleven van
gemeenteleden in de Vrije Baptistengemeente Bethel*

Eindschrijftie aangeboden aan de examencommissie van de Evangelische Theologische Hogeschool te
Ede ter verkrijging van de bachelorgraad van de opleiding Godsdienst-Pastoraal Werk

Student: Jaïr Schalkwijk

Afstudeercoach: Teus van de Lagemaat

Datum: augustus 2011

Afstudeerrichting: Voorganger

***‘De Kerk is de machtigste organisatie op aarde
geplaatst door God om de wereld te veranderen’
(Moedig Leiderschap, Bill Hybels)***

Voorwoord

Ter afronding van mijn studie Theologie moet ik, student aan de Christelijke Hogeschool Ede, een bachelor thesis schrijven. Deze thesis handelt over *‘De beleving en het geloofsleven van gemeenteleden in de Vrije Baptistengemeente Bethel’*. Deze thesis is ontstaan door drie opdrachten die ik kreeg vanuit de Bethel gemeente. De raad van oudsten wilden namelijk meer inzicht in de beleving van de avonddiensten (aangezien er een terugval was in het aantal bezoekers), in het geefgedrag (ze wilden dat iedereen tienden gaf wat nog niet het geval was) en over het geloofsleven van de gemeenteleden. Ik heb zo goed als mogelijk geprobeerd om deze drie opdrachten uit te voeren door middel van survey onderzoek. Door deze onderzoeken heb ik inzicht gekregen in de belevingswereld van gemeenteleden.

Natuurlijk zijn er veel mensen aan wie ik dank verschuldigd ben. Mijn eerste woord van dank gaat uit naar God mijn Hemelse Vader. Een bijzonder woord van dank gaat verder uit aan alle docenten die mij in de afgelopen jaren colleges hebben gegeven en mij van de nodige kennis hebben voorzien hetzij via literatuur hetzij via mondelinge overdracht. Voor het empirisch onderzoek ben ik de gemeenteleden van de Vrije Baptistengemeente Bethel dank verschuldigd. Ik wil hierbij ook de raad van oudsten bedanken voor het feit dat ik alle ruimte kreeg om deze onderzoeken te verrichten in de Bethel. Daarnaast wil ik broeder Orlando Bottenbley in het bijzonder bedanken voor de potentie die hij altijd in mij heeft gezien, zelfs wanneer het in mijn ogen ver te zoeken was. Door broeder Bottenbley is het aangehaalde citaat van Bill Hybels voor mij niet slechts een theoretisch abstract gebeuren, maar geloof ik ten diepste dat de kerk ook de machtigste organisatie op aarde kan zijn. Ik wil mijn dank ook uitspreken aan het bestuur van stichting Apollos voor het feit dat zij het mogelijk hebben gemaakt dat ik hier in Nederland kon wonen, werken en studeren. Last but not least, wil ik mijn (schoon)familie bedanken en vooral mijn vrouw Sharalee, die mij hielp met mijn thesis vooral het invoeren van de vele enquêtes.

Ik wil deze scriptie aan broeder Bottenbley opdragen. Een man Gods die veel heeft geïnvesteerd in mijn leven en die met hart en ziel zich dienstbaar opstelt in Gods Gemeente.

Jaïr Schalkwijk

Drachten, augustus 2011

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1. Inleiding.....	6
1.1 Inleiding tot de probleemstelling.....	6
1.2 Probleemstelling.....	6
1.3 Opdrachtgever.....	6
1.4 Onderzoeksdoel.....	7
1.5 Keuze onderzoeksthema.....	7
1.6 Theoretisch kader.....	8
1.7 Methodologie.....	10
1.8 Product.....	10
1.9 Relevantie.....	10
1.10 Opbouw van de thesis.....	11
Hoofdstuk 2. Vrije Baptistengemeente Bethel.....	12
Hoofdstuk 3. Geefgedrag in de Vrije Baptistengemeente Bethel.....	18
3.1 Onderzoeksopzet Geefgedrag.....	18
3.2 Onderzoeksresultaten Geefgedrag.....	24
3.2.1 Sociaal demografische gegevens.....	24
3.2.2 Geefgedrag van de respondenten.....	25
3.2.3 Stellingen.....	28
3.2.4 Bereidheid om meer te willen geven.....	33
3.2.5 Geestelijk leven van de respondenten.....	34
Hoofdstuk 4. Beleving van de (avond)diensten in de Bethel.....	36
4.1 Onderzoek bij Leidinggevenden.....	36
4.1.1 Populatie Leidinggevenden.....	36
4.1.2 Onderzoeksresultaten leidinggevenden.....	36
4.2 Gemeentebrede enquête over de avonddiensten.....	42
4.2.1 Populatie.....	42
4.2.2 Onderzoeksresultaten avonddiensten.....	42
4.3 Onderzoek praisedienst.....	48
4.3.1 Populatie.....	48
4.3.2 Onderzoeksresultaten praisedienst.....	48
4.4 Onderzoek themadienst.....	54
4.4.1 Populatie.....	54
4.4.2 Onderzoeksresultaten themadienst.....	54
4.5 Onderzoek Radical.....	59
4.5.1 Populatie.....	59
4.5.2 Onderzoeksresultaten Radical.....	59

Hoofdstuk 5. REVEAL onderzoek naar het geloofsleven van gemeenteleden	66
5.1 Onderzoeksopzet REVEAL	66
5.2 Onderzoeksresultaten REVEAL	67
Hoofdstuk 6. Conclusies en aanbevelingen	75
6.1 Verbeterpunten: surveys in de Bethel	75
6.2 Geefgedrag	76
6.3 Beleving van de avonddiensten	77
6.4 Geloofsleven.....	80
6.5 Hoe mensen dichterbij God te brengen.....	82
Literatuur	87

Hoofdstuk 1. Inleiding

1.1 Inleiding tot de probleemstelling

De Vrije Baptistengemeente Bethel is de grootste kerk van Nederland en één van de snelst groeiende kerken in Nederland. De kerk is gelegen in Drachten, Friesland en heeft meer dan 2500 betrokken volwassen leden, ruim 800 kinderen, circa 175 reguliere huiskringen en meer dan twintig betaalde medewerkers. Haar missie is: Jezus vinden, volgen en verkondigen.

Toen de huidige voorganger ds. O. Bottenbley voorganger werd in de Bethel in 1988 bestond de kerk maar uit 60 leden. In de afgelopen jaren heeft de Bethel dus een forse groei meegemaakt. Echter is de grote vraag als het slechts om een kwantitatieve groei gaat of ook om een kwalitatieve (geestelijke) groei. Timothy Keller (2006:2) zegt in dit verband over grote kerken: *‘the danger is that ministry may become too results-oriented and focused on quantifiable outcomes (attendance, membership, giving) rather than the goals of holiness and character growth’*. In een grote gemeente als de Bethel is het daarom een uitdaging om gemeentebreed te weten te komen hoe de leden denken over onderwerpen als tienden geven, de beleving van diensten, de leidinggeevenden en hun eigen geloofsleven.

De afstand tussen leden en leidinggeevenden is veel groter dan in kleinere gemeenten en dit maakt de uitdaging alleen maar groter. Het is in een gemeente belangrijk om dicht bij de leden te staan en hun mening ook te laten mee tellen in het uit te voeren beleid. Er is nog nooit een grootschalig onderzoek verricht onder gemeenteleden in de Vrije Baptistengemeente Bethel over deze belangrijke aspecten. Men heeft dus geen informatie beschikbaar over de kwalitatieve groei van de gemeenteleden en over hoe de leden denken over bepaalde onderwerpen en thema's. Sake Stoppels (2009:114) zegt: *‘mensen blijken dezelfde werkelijkheid heel verschillend te interpreteren’* (vgl. Erwich 1999:31). Oudsten hebben vaak een ander referentiekader dan gemeenteleden, waardoor zij niet altijd weten hoe een gewoon gemeentelid iets beleeft. Een ander probleem is dat oudsten vaak goed bevriend zijn met een selecte groep binnen de gemeente en dit geeft vaak geen representatief beeld over de ideeën/beleving binnen de hele gemeente. Stoppels (2009:22-23) zegt daarom: *‘Empirische onderzoeken naar het feitelijke functioneren van de kerk zijn in hun uitkomsten vaak ontnuchterend, soms zelfs onthutsend’*. Dit is de reden waarom het prijzenswaardig is dat de raad van oudsten mij heeft benaderd om een aantal afzonderlijke onderzoeken te verrichten in de Bethel. Deze onderzoeken hebben tot doel om inzicht te krijgen in de beleving van de kerkdiensten en over het geloofsleven van gemeenteleden. Concreet ging het om drie onderzoeken namelijk over: het geefgedrag, de beleving van avonddiensten en over het geloofsleven van gemeenteleden.

1.2 Probleemstelling

Probleemstelling:

‘Hoe kan er door middel van een wetenschappelijk verantwoord onderzoek inzicht verkregen worden in de geestelijke situatie van de gemeenteleden in de Vrije Baptistengemeente Bethel en over hun beleving van de kerkdiensten en hoe kunnen deze gegevens gebruikt worden in het beleid van de gemeente om mensen dichterbij God te brengen?’

1.3 Opdrachtgever

Vrije Baptistengemeente Bethel (o.l.v. ds. Orlando Bottenbley)

1.4 Onderzoeksdoel

Het onderzoeksdoel is om de raad van oudsten van de Vrije Baptistengemeente Bethel inzicht te geven in het geestelijk leven van gemeenteleden en de beleving van de kerkdiensten, om op basis hiervan beter beleid te kunnen ontwikkelen dat helpt om mensen dichterbij God te brengen.

1.5 Keuze onderzoeksthema

Ik vind de uitspraak van Bill Hybels heel sterk wanneer hij zegt: *‘De kerk is de machtigste organisatie op aarde geplaatst door God om de wereld te veranderen’*. Wanneer ik dieper nadenk over deze uitspraak dan komen twee vragen in mij op. **Ten eerste: Is de kerk wel de machtigste organisatie op aarde?** Bij deze vraag denk ik persoonlijk aan het bereik van de kerk oftewel de grote (kwantiteit) van de kerk dus m.a.w. in hoeverre bereikt de kerk echt de wereld?

De tweede vraag die in mij opkomt is: Verandert de kerk werkelijk de wereld? Bij deze vraag denk ik vooral aan het geestelijk leven (kwaliteit) van de mensen die in de kerk zijn. Immers pas wanneer gemeenteleden meer en meer op Christus lijken zullen zij de wereld kunnen veranderen. De vraag naar de kwalitatieve en kwantitatieve groei van een kerk zijn cruciaal voor elke kerk. Ik ben daarom blij dat de Vrije Baptistengemeente Bethel nadenkt over deze twee aspecten en vandaar dat zij het initiatief heeft genomen om dit ook te meten. De vraag naar kwantitatieve groei is iets minder relevant dan de vraag naar kwalitatieve groei, omdat de Bethel maandelijks groeit in ledenaantal en nu al de grootste kerk in Nederland is. Bovendien is numerieke groei makkelijk meetbaar. Natuurlijk wil de Bethel nog veel meer mensen bereiken, maar toch is het op dit moment belangrijker om zicht te krijgen op de kwalitatieve groei van de gemeenteleden.

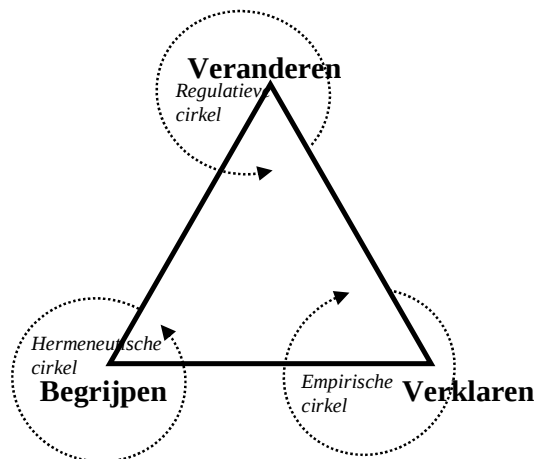
Als ik denk aan de kwalitatieve groei dan komen er gelijk vragen op namelijk: Hoe kan het geestelijk leven van gemeenteleden worden gemeten? Is het überhaupt mogelijk om het geestelijk leven te meten? Dit zijn belangrijke vragen die een groep deskundigen zichzelf ook heeft gesteld (zie Hawkins e.a 2007 en Hawkins & Parkinson 2008). Zij reageren positief op deze vragen en hebben het REVEAL Spiritual Life Survey vragenlijst ontworpen. Deze vragenlijst is inmiddels onder 280.000 kerkgangers over de hele wereld afgenomen. Ik heb deze vragenlijst ook gebruikt bij het onderzoek naar het geloofsleven van de gemeenteleden (zie hoofdstuk 5). Om de twee andere vragen van de raad van oudsten te beantwoorden (over het geefgedrag en de beleving van avonddiensten), heb ik zelf vragenlijsten ontworpen. Mijn sociologische achtergrond heeft hierbij enorm geholpen. De raad van oudsten en de financiële commissie van de Bethel wilden weten hoe het zat met het geefgedrag van mensen binnen de Bethel. Het geefgedrag van mensen zegt veel over het geestelijk leven van mensen. Immers in het Nieuwe Testament wordt veel vaker gesproken over geld dan over onderwerpen als bidden en vasten. De manier hoe wij omgaan met geld lijkt dus veel meer te zeggen over onszelf dan we zelf beseffen. Er was ook een afname in het bezoekersaantal te constateren voor de avonddiensten. Dit is de reden waarom men meer inzicht wilde in de beleving van de kerkdiensten en dan met name de verschillende avonddiensten in de Bethel. Deze laatste opdracht past volledig in de eerste vraagstelling (afgeleid uit het citaat van Bill Hybels). Immers hoe kunnen er zoveel als mogelijk mensen bereikt worden met de kerkdiensten. Voor de overzichtelijkheid zijn de drie onderzoeken in drie aparte hoofdstukken behandeld.

In eerste instantie zou alleen het onderzoek naar het geestelijk leven worden gebruikt, maar aangezien de ruwe data niet beschikbaar was, is besloten om ook mijn andere eerdere

onderzoeken te gebruiken in dit afstudeerproject. Deze eerdere onderzoeken hadden in eerste instantie geen of weinig concrete aanbevelingen en juist vanuit praktisch theologisch oogpunt is besloten om aanbevelingen te geven over deze eerdere onderzoeken. De oorspronkelijke onderzoeksrapporten zijn dus geactualiseerd en diepgaander geanalyseerd. De vragenlijst van het onderzoek naar geefgedrag was in september/oktober 2008 gedistribueerd en ingevuld, de vragenlijsten naar de beleving van de avonddiensten en naar het geloofsleven (REVEAL) zijn beiden in het voorjaar van 2010 afgenomen (maart/april/mei 2010).

1.6 Theoretisch kader

De onderzoeken die binnen dit project zijn uitgevoerd zijn empirische onderzoeken. Volgens de godsdienstsociologen Dekker & Stoffels (2009:11-12) betekent empirisch onderzoek dat we kennis trachten te verkrijgen door: *‘onderzoek van de werkelijkheid en door, op systematische wijze en met behulp van bepaalde methoden, zo ‘objectief’ mogelijk vast te stellen hoe die werkelijkheid er uit ziet’*. De methoden die ik hiervoor heb gebruikt zijn beschreven in het methodologie gedeelte. Alvorens ik de methodologie behandel, moet ik mijn onderzoek eerst theoretisch inkaderen. Dit onderzoek kan gezien worden als deel uitmakende van een praktisch-theologische handelingstheorie. De handelingswetenschap is gericht op concrete terreinen binnen de kerk (Furet in Erwich 1999:64), zoals ook mijn onderzoek (geefgedrag, beleving van diensten en het geloofsleven). Volgens Heitink (1993:174) moet een praktisch-theologische handelingstheorie vanuit drie onderscheiden invalshoeken worden benaderd: vanuit een hermeneutisch perspectief, een strategisch perspectief en een empirisch perspectief. In dit onderzoek komen deze drie perspectieven aan de orde. Heitink (1993:174) zegt: *‘Het zijn perspectieven die nauw samenhangen en daarom steeds in onderlinge samenhang dienen te worden beschouwd’*. Grafisch kunnen de drie perspectieven als volgt worden weergegeven:

Figuur 1.1: Drie onderscheiden invalshoeken in de praktisch-theologische handelingstheorie

De drie perspectieven zijn:

1. Het hermeneutische perspectief. Dit verbindt het *‘wie doet wat’ primair* met het *‘waarom’* en *‘waarover’*. Het gaat om de intentie en motivatie, die aan een handeling ten grondslag liggen, zichtbaar te maken (Heitink 1993:174).
2. Het empirisch perspectief. Dit verbindt het *‘wie doet wat’ primair* met *‘waar en wanneer’* (Heitink 1993:212). Het gaat hierbij om het verklaren en beschrijven van gedrag.

3. Het strategisch perspectief (in figuur 1 regulatieve cirkel). Dit verbindt het ‘*wie doet wat*’ primair met het ‘*hoe*’ en ‘*waartoe*’. Volgens Heitink (1993:195) is praktische theologie ‘*krachtens haar aard gericht op veranderen, langs de procesmatige weg van begeleiding en beïnvloeding*’.

Hoewel Heitink uitgebreid op deze materie ingaat (zie Heitink 1993:174-230) is het voor mij niet nodig om al te diep hierop in te gaan. Waar het in mijn onderzoeken om gaat is dat ik de gelovigen van de Bethel probeer te *begrijpen* door ze zelf aan het woord te laten door middel van survey onderzoek. Vervolgens probeer ik hun gedrag (voorbeeld geefgedrag) te *verklaren*. Zowel het begrijpen als verklaren moet leiden tot concrete beleidsadviezen aangezien de raad van oudsten niet zomaar verschillende onderzoeken wilt uitvoeren, maar er concreet iets mee wilt doen. Dit is de reden waarom *veranderen* boven aan de driehoek staat. Het gaat er uiteindelijk om een verandering die men teweeg wilt brengen in bijvoorbeeld het geefgedrag. De driedeling van Heitink geeft mij een goed houvast en houdt mij scherp om het uiteindelijk doel niet te verliezen namelijk *verandering*. Stoppels (2009:44) zegt: ‘*Alvorens aan veranderingen te kunnen gaan werken, zal een geloofsgemeenschap eerst doorgrond moeten worden*’. Ook Ben Tiggelaar (2007:46) zegt dat we eerst goed moeten observeren voordat we iets willen veranderen. Pas als we een realistisch en betrouwbaar beeld hebben van hoe het zit met de gemeenteleden kunnen we interventies bedenken. Dit is de reden waarom men eerst tot een goed begrijpen en verstaan moet komen van de gemeenteleden (onderste zijde van de driehoek).

Brouwer e.a. (2007:44) geven ook een bruikbare indeling. Zij maken een vierdeling op grond van mogelijke onderzoeken binnen de kerk:

Tabel 1.1: Onderzoek binnen de kerk

	Systeem	Leefwereld
Beschrijvend	I	III
Beleidsadvisering	II	IV

De eerste dimensie is de beoogde mate van dienstbaarheid aan de praktijk. Bij *beschrijvend* onderzoek van de kerk is de beschrijving een op zichzelf staande onderneming, terwijl bij *agogisch of adviserend* onderzoek het profijt voorop staat. Dit profijt is vooral voor hen die bij de bestuurd situatie betrokken zijn of daar verantwoordelijkheid voor dragen. De tweede dimensie is in tweeën opgedeeld. Bij *systeem* is er aandacht voor de formele processen en organisatiestructuren, terwijl bij de *leefwereld* men vooral kijkt naar de alledaagse werkelijkheid zoals die zich aan de betrokkenen (gemeenteleden) aandient.

Brouwer e.a. (2007:45) geven aan dat het mogelijk is om meerdere benaderingen te combineren. Dit zal ik ook toepassen in mijn onderzoeken. Mijn onderzoeken richten zich op de leefwereld van de gemeenteleden (hoe beleven ze de diensten, het geven etc.). Het is zowel beschrijvend als adviserend: beschrijvend door de survey resultaten weer te geven en te analyseren en adviserend, omdat er een concreet voorstel aan de raad zal worden gepresenteerd. Mijn onderzoeken bevinden zich dus in categorie III en IV. Hiermee is niet gezegd dat de meer organisatorische kant van de Bethel onbelangrijk is. Integendeel, dit wordt als zeer belangrijk gezien, echter zijn er al een reeks studies binnen de Bethel hierover verschenen (zie Mulder-Harthold 2010 en Schalkwijk 2010d). Dit is de reden waarom ik mij beperk tot het tot terrein van de leefwereld. Er is voor zover ik weet slechts één survey onderzoek verricht onder gemeenteleden in de Bethel en wel door de journalist Gerko Last

(zie Last 2006:65-87). Dit onderzoek betrof een algemeen beschrijvend onderzoek onder 240 gemeenteleden.

1.7 Methodologie

Mijn thesis is gebaseerd op beschrijvend en exploratief onderzoek. Ik beschrijf niet alleen het geestelijk leven en de beleving van diensten van de leden van de Vrije Baptistengemeente Bethel, maar kijk ook naar eventuele verbanden in de onderzoeksdata. Voor mijn thesis heb ik kwalitatieve en kwantitatieve onderzoeksmethoden gebruikt. Het kwalitatieve gedeelte bestaat uit literatuurstudie en diepte interviews. Dit gedeelte dient vooral om de vragenlijsten zo goed als mogelijk te construeren. Het kwantitatief gedeelte bestaat uit survey onderzoek (enquête onderzoek).

Het onderzoek is dus opgesplitst in twee hoofddelen nl. een kwalitatief en een kwantitatief onderzoekscomponent:

- **Kwalitatief gedeelte:**
 - **Literatuurstudie**, door middel van literatuurstudie heb ik mij verdiept in de thema's geestelijk leven, geefgedrag en de beleving van diensten. Dit helpt bij het construeren van de vragenlijsten en bij het interpreteren en analyseren van de data.
 - **Diepte interviews** met sleutelfiguren (leidinggevendenden uit de Bethel en andere deskundigen) over de te bestuderen onderwerpen.
- **Kwantitatief gedeelte:**
 - Dit gedeelte zal bestaan uit diverse **surveys** die worden gehouden onder gemeenteleden en bezoekers (van avonddiensten) in de Vrije Baptistengemeente Bethel. Tijdens survey onderzoek kunnen een groot aantal gegevens worden verzameld van een groot aantal mensen (Dekker & Stoffels 2009:27). Juist vanwege de grote van de Bethel is survey onderzoek zeer geschikt om een representatief beeld te krijgen. Voor de analyse hiervan zal het statistisch programma SPSS worden gebruikt. Een belangrijke opmerking van de Amerikaanse praktisch theoloog James Hopewell is dat statistieken en andere kwantitatieve gegevens inzicht geven in het karakter van een gemeente, maar hij zegt dat het ook belangrijk is om *'het deel van de ijsberg dat onder water zit, verborgen voor de oppervlakkige beschouwer'* te doorgronden (in Stoppels 2009:43). Dit kan vooral door meer kwalitatieve onderzoeksmethoden zoals interviews. Omdat het qua tijd niet haalbaar is om diepte interviews te houden met gemeenteleden is ervoor gekozen om in de vragenlijsten een aantal open vragen op te nemen, zodat de ondervraagde gemeenteleden zich vrijelijk kunnen uiten. Deze open vragen zijn een aanvulling op de gesloten vragen in de vragenlijsten.

1.8 Product

Er zullen verschillende producten uit het onderzoek voortvloeien, namelijk:

- Verschillende rapporten met de onderzoeksresultaten en concrete aanbevelingen voor de Vrije Baptistengemeente Bethel. Deze rapporten zijn min of meer geheel of gedeeltelijk in de hoofdstukken 3, 4 en 5 opgenomen.

1.9 Relevantie

Dit onderzoek is zeer relevant voor de volgende organisaties:

- De Vrije baptistengemeente Bethel zal door middel van dit onderzoek inzicht krijgen in haar gemeenteleden. Het zal de eerste keer zijn sinds het bestaan van de Bethel dat

een groot aantal gemeenteleden zullen worden onderzocht. Elke persoon in de kerk is belangrijk en elke persoon heeft het recht om haar stem te laten horen (zie Erickson 2006:1094-1097; Stoppels 2009:12 en Ouweneel 2010:228). In een grote gemeente als de Bethel is dit een uitdaging en vandaar dat deze onderzoeken van onschatbare waarde zijn.

- Willow Creek Nederland zal baat hebben bij dit onderzoek. Willow Creek Community Church in Amerika heeft het REVEAL onderzoek geïnitieerd en uitgevoerd in haar eigen kerk. REVEAL wordt al op grote schaal in Amerika gebruikt. Echter heeft het onderzoek nog nooit in Nederland plaats gevonden. De Bethel heeft deelgenomen aan de eerste pilotfase van REVEAL. Willow Creek zal de gegevens kunnen gebruiken om hun gecontextualiseerde Nederlandse vragenlijst verder aan te scherpen en om inzicht te krijgen in het Nederlands geloofsleven.
- Andere kerken zullen ook baat hebben bij dit onderzoek. Mijn eigen ontwikkelde vragenlijsten mogen namelijk vrij (en gratis) gebruikt worden door andere kerken. Ze kunnen de vragen natuurlijk aanpassen, maar hebben dan in elk geval een handvat. Er zijn weinig vragenlijst beschikbaar voor kerken en als deze er al zijn moet er vaak geld voor worden neergeteld (zoals REVEAL Spiritual Life Survey).

1.10 Opbouw van de thesis

In het eerste hoofdstuk zal ik een uiteenzetting geven van het onderzoek. In het tweede hoofdstuk zal een beschrijving worden geven van de Vrije baptistengemeente Bethel. In het derde hoofdstuk zal het onderzoek naar geefgedrag worden gepresenteerd. In het vierde hoofdstuk volgt het onderzoek naar de beleving van de avonddiensten. Dit hoofdstuk is in vijf paragrafen opgedeeld. De eerste paragraaf is een interessant onderzoek naar de beleving van de leidinggevendenden zelf. De tweede paragraaf gaat over de (algemene) beleving van de avonddiensten. De laatste drie paragrafen gaan over drie specifieke avonddiensten namelijk: de praisediensten, de themadiensten en de Radicaldiensten (zie de beschrijving in hoofdstuk 2). Het vijfde hoofdstuk geeft een samenvatting van het REVEAL onderzoek naar het geloofsleven van de gemeenteleden. Tenslotte zal ik in het laatste hoofdstuk een samenvatting geven van de verschillende onderzoeken en hieruit belangrijke conclusies trekken en aanbevelingen geven.

Hoofdstuk 2. Vrije Baptistengemeente Bethel

Inleiding

De Vrije Baptistengemeente Bethel is de grootste kerk van Nederland en één van de snelst groeiende kerken in Nederland. De kerk is gelegen in Drachten, Friesland, met meer dan 2500 betrokken volwassen leden, ruim 800 kinderen, circa 175 reguliere huiskringen en meer dan 20 betaalde medewerkers. De gemeente ziet zichzelf als een gastvrije en zorgzame gemeente die zich kenmerkt door o.a. eigentijdse diensten met een Bijbelgetrouwe prediking, een intensief huiskringleven en een actieve inzet van de leden. De Raad van Oudsten bestaat uit 7 bestuurlijk oudsten, 9 oudsten zorgbeleid, 19 pastorale oudsten, 2 toezichtoudsten en 3 mensen die in het management team zitten, in totaal 38 mannen¹. Verder zijn er negen afdelingen binnen de gemeente² met elk een eigen (betaalde) afdelingshoofd. De gemeente heeft drie kerken gesticht in Groningen, Dokkum en Leeuwarden, deze drie gemeenten zijn nu allemaal zelfstandige gemeenten.

Geschiedenis van de gemeente

De wortels van de Bethel gemeente in Drachten gaan terug tot in de 19^e eeuw. Dat is de periode waarin het Baptisme in Nederland tot ontwikkeling kwam. Het begon met een zekere heilssoldaat Sjoerd Veltman (uit Drachten afkomstig) die na het bezoeken van een Baptistengemeente in Haulerwijk zich ook geroepen voelde tot het Baptisme. Hij begon in Drachten te evangeliseren en sedert 1899 belegde hij samenkomsten. In 1921 was het zover dat Veltman het kerkje 'Bethel' bouwde en in 1923 telde de gemeente 17 leden. In die periode sloot de gemeente zich aan bij de Unie van Baptistengemeenten (maar in 1979 maakte zij zich weer los hiervan). Het ledental in de periode hierna schommelde van de 50 tot 90 leden totdat in 1987 de huidige ds. Orlando Bottenbley werd beroepen. Sinds hij voorganger is maakt de gemeente een immense groei mee.

Missie

'Jezus Vinden, Volgen en Verkondigen'

In de missie wordt aangegeven, dat de Bethel mensen wil helpen om Jezus Christus te vinden, deze mensen moeten elkaar samen helpen opbouwen en verder helpen in het volgen van Jezus. Het belangrijkste element is het verder vertellen wie Jezus is en wat Hij voor elk gemeentelid betekent.

Visie

De Bethel is een gemeente van toegewijde volgelingen van Jezus Christus die onder leiding van de Heilige Geest:

- God op enthousiaste wijze verheerlijken
- leven naar Bijbelse normen
- zorg dragen voor elkaar
- elkaar dienen met hun gaven en talenten
- door hun uitstraling buitenstaanders tot Jezus Christus trekken

De leden van de Vrije Baptistengemeente Bethel kenmerken zich door het feit dat zij Jezus Christus als Verlosser en Redder van hun leven hebben aanvaard en door hun voornemen om hun leven aan Hem toe te wijden. Zij hebben zich bewust laten dopen, weten zich verbonden

¹ Ds. O. Bottenbley is zowel een oudste zorgbeleid, een bestuurlijk oudste en zit in het management team.

² De afdelingen zijn: interne zaken, gemeentezorg, onderwijs, facilitair beheer, kinderwerk, jeugdwerk, techniek, zending en muziek.

met Hem en stellen zich onder de leiding van de Heilige Geest. De rijkdom die de leden van de gemeente in Jezus Christus ontdekt hebben, willen zij ook graag aan anderen bekend maken. De gemeente tracht op eigentijdse wijze de blijde boodschap te verkondigen. De samenkomsten zijn modern en aansprekend, de prediking is helder, duidelijk en Bijbelgetrouw.

Verder is er nog een richtlijn (norm) waarnaar men streeft binnen de Bethel. Deze is dat de gemeenteleden leven als Gods huisgezin en dit betekent in de praktijk:

- elkaar liefhebben, zoals Jezus ons lief heeft
- elkaar vergeven, zoals Jezus ons vergeeft
- elkaar verdragen, zoals Jezus ons verdraagt
- voor elkaar zorgen, zoals Jezus voor ons zorgt
- elkaar opbouwen, zoals Jezus ons opbouwt
- elkaar bevestigen, zoals Jezus ons bevestigt
- elkaar eer bewijzen, zoals Jezus ons eer bewijst

De gemeente is ervan bewust, dat ze alleen onder leiding van de Heilige Geest in staat is iets van deze leefwijze zichtbaar te maken. Verder heeft men de overtuiging, dat deze leefwijze maakt dat de gemeenteleden *'leesbare brieven van Christus zijn'*, dat ze de *'geur van Christus'* verspreiden en *'een lichtend licht en een zoutend zout'* zijn³.

Activiteiten

Ochtenddiensten

In de zondagochtenddiensten ligt de nadruk op geloofsopbouw. Elke zondag zijn er twee identieke ochtenddiensten om 9:00 en 11:30. De eerste 45 minuten van de dienst worden gevuld door samenzang, gebed, mededelingen en voorbede. Daarna volgt de prediking uit Gods woord, die bedoeld is om de gelovigen te bemoedigen, te vormen, te troosten en te corrigeren. De woordverkondiging neemt een belangrijke plaats in de diensten van de Bethelgemeente.

Het Heilig Avondmaal

Op de tweede zondag van de maand wordt het Heilig Avondmaal gevierd. In de Bethelgemeente mag ieder kind van God deelnemen aan het Heilig Avondmaal, mits men de leeftijd van 15 jaar heeft bereikt en men recht staat tegenover God en de naaste. Het Heilig Avondmaal wordt gezien als een teken van Jezus zijn offer voor ons aan het kruis en is ter herinnering dat Hij weer terug zal komen om met Zijn gemeente te zijn.

Doopdiensten

Iedere maand is er een doopdienst op de zondagochtend. Doopdiensten zijn feestelijke diensten. Er is blijdschap en ontroering wanneer degenen die gedoopt worden of die toetreden tot de gemeente, in eigen woorden vertellen hoe zij de Heer leerden kennen en wie Hij voor hen is in het dagelijks leven. In de prediking wordt meestal uitgelegd wat de Bijbelse doop inhoudt en hoezeer bekering en doop bij elkaar horen. Alleen mensen van 15 jaar of ouder die een bewuste keus voor Jezus hebben gemaakt mogen zich laten dopen. Dopen vindt plaats door onderdompeling en er wordt elke keer stil gestaan bij de symbolische waarde hiervan. Voordat men zich laat dopen volgt eerst een gesprek door een oudste met de doopkandidaten. Deze leggen uit wat de doop inhoudt en kijken ook naar het persoonlijk leven van de dopen. Zo worden mensen die samenwonen niet gedoopt.

³ Afgeleid uit de visie van de Bethel, zoals deze is beschreven op de website (geraadpleegd in juni 2011).

Avonddiensten

Elke avond is er om 19:30 een avonddienst. De avonddiensten, die veel gasten trekken, hebben iedere week een andere inhoud. De volgende soorten diensten worden regelmatig georganiseerd:

Praisediensten

Iedere eerste zondag van de maand is er een praisedienst. De benaming zegt het reeds: een dienst om te 'praisen', te lofprijzen. Onder begeleiding van één van de muziketeams wordt er een avond lang gezongen, soms uitbundig, soms ingetogen. Een korte meditatie biedt een rustpunt in de avond, waarbij Gods woord gelezen en overdacht wordt.

Ontmoetingsdiensten

Op de tweede zondagavond van de maand is er een dienst met als doel om elkaar en Jezus Christus te ontmoeten. In deze diensten is alles erop gericht het evangelie zo helder en duidelijk mogelijk uit te leggen aan de bezoekers in de hoop en met de bede dat zij de beslissing zullen nemen om Jezus Christus te aanvaarden als Verlosser. Iedere maand zijn er velen die dit doen. Er wordt veel geld gestoken in deze diensten om soms een bekende Nederlander uit te nodigen of een bekende christelijke muzikformatie. Hierdoor wordt de dienst aantrekkelijker voor buitenstaanders.

Themadiensten

De benaming zegt het al: in zo'n dienst wordt een thema behandeld. Dit kan variëren van 'Schepping en evolutie' tot 'de wederkomst van de Here Jezus' tot de 'Doopt'. Elk jaar is er tenminste één themadiens over de doop en hier wordt duidelijk uitgelegd dat de doop een teken en getuigenis is dat men Christus heeft leren kennen. Verder wordt uitgelegd dat onderdompeling de ware Bijbelse doop is en dat kinderdoop niet wordt toegestaan, omdat kinderen nog geen bewuste keus kunnen maken voor Christus.

Ieder-heeft-iets-diensten

Uitgaande van een Bijbelgedeelte uit de brief aan de Korinthiërs, waar staat 'Wanneer u samenkomt draagt iedereen wel iets bij' wordt deze dienst ingevuld met bijdragen uit de gemeente: zang, dans, muziek, declamatie, een getuigenis of iets dergelijks.

Radicaldiensten

Elke vierde zondag van de maand heeft de Bethel speciaal voor jongeren in de leeftijd 18-30 jaar avonddiensten. Deze diensten roepen jongeren op om op radicale wijze hun relatie met God te verdiepen. Dit gebeurt door middel van onderwijs, praktische handvatten en aanmoediging tot het maken van radicale keuzes. De spreker is vaak een jong volwassene.

Opwekkingsdiensten

Sinds 2007 houdt de Bethel een aantal keren in het jaar opwekkingsdiensten. In deze diensten staan: genezing, wonderen, tekenen en bevrijding centraal. Er wordt een goed Bijbels onderbouwde preek gegeven over deze onderwerpen en daarna is er ruimte voor persoonlijk gebed. Talloze keren heeft God op wonderbaarlijke wijze gewerkt tijdens deze diensten. Vaker blijkt na medisch onderzoek (dit wordt sterk gestimuleerd) dat velen daadwerkelijk genezen.

Uit recent onderzoek (Schalkwijk 2010a, 2010b en 2010c, zie ook hoofdstuk 4) blijkt dat men over het algemeen tevreden tot zeer tevreden is over de avonddiensten. Er blijken ook veel

niet-leden te komen naar de avonddiensten. Verder blijken de verschillende avonddiensten verschillende doelgroepen te bereiken (v.b. praisediensten vooral jongeren en themadiesnten vooral ouderen).

Andere activiteiten

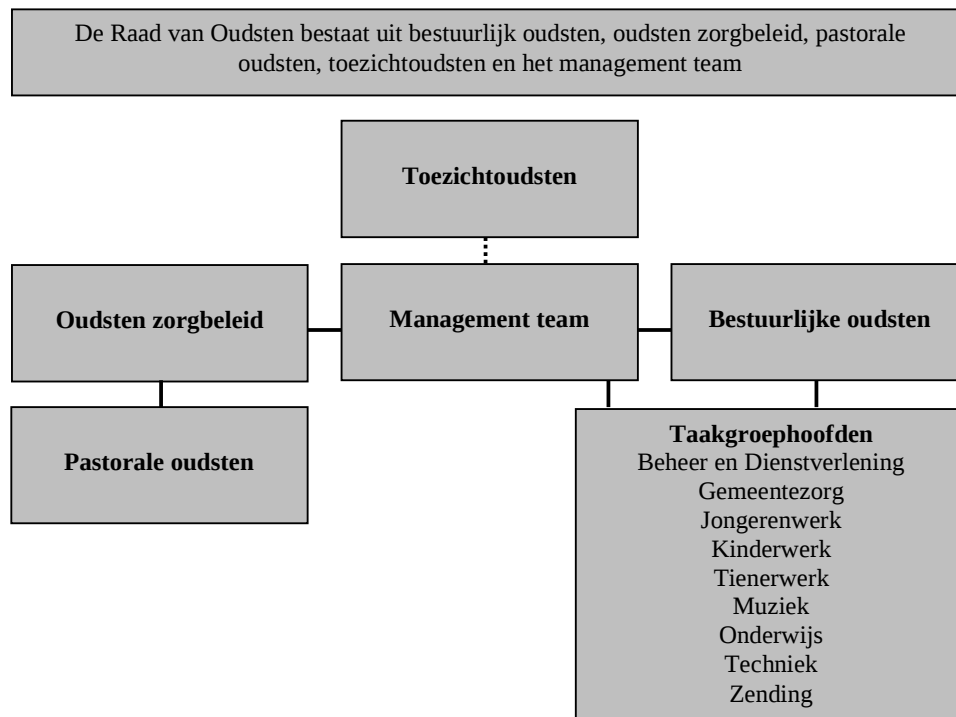
Huiskringen en Bijbelstudies

Naast de diensten worden er om de twee weken huiskringen gehouden waar men in kleine groepen (maximaal 12 personen) tijd neemt voor gebed, het lezen van de Bijbel en persoonlijke zaken met elkaar deelt. Naast de huiskringen wordt er eens in de twee weken een scala aan Bijbelstudies gegeven. Het afgelopen seizoen hadden de gemeenteleden keuze uit 19 verschillende studies. De studies zijn onderverdeeld in *'voortraject' studies* voor mensen die pas tot geloof zijn gekomen, *thematische studies* die een bepaald thema of Bijbelboek behandelen, *praktische cursussen* waar er een actieve deelname is van de deelnemers zowel in als buiten de cursus en als laatste heb je studies met als onderwerp: *ontwikkeling van het persoonlijk leven en relaties*, hierbij worden er studies aangeboden die bijdragen aan de ontwikkeling op het gebied van relaties, huwelijk, gezin en opvoeding.

Andere activiteiten

Voor de kinderen en jongeren zijn er een scala aan activiteiten. De kinderen hebben elke zondag een eigen dienst en door de week zijn er talloze andere activiteiten. De jongeren hebben ook veel activiteiten en om de twee weken hebben zij op de zondag een eigen dienst met een jonge spreker en speciaal muziek gericht op hun doelgroep. Verder wordt 10% van alle inkomsten besteed aan zending. De Bethel sponsort hiermee een tiental zendingswerkers in zowel binnen- als buitenland. De Bethel is op diaconaal gebied ook actief. Zo worden ruim 250 kinderen in Oost-Timor gesponsord door leden van de Bethel via de organisatie Compassion. De Bethel ondersteunt ook 3 kerken op dit eiland. Verder worden enkele sociaal zwakkeren uit de gemeente ondersteunt met voedselpakketten.

Organisatiestructuur binnen de gemeente

Figuur 2.1: Organogram van de Bethel

De Bethel is een strak gestructureerde gemeente. De Raad van Oudsten bestaat uit 7 bestuurlijk oudsten, 9 oudsten zorgbeleid, 19 pastorale oudsten, 2 toezichtoudsten en 3 mensen die zitting hebben in het management team. Nieuwe kandidaat oudsten worden voorgedragen door broeders die al oudsten zijn. De namen worden besproken binnen de desbetreffende oudstenraad. Zo worden kandidaat bestuurlijke oudsten besproken in het college van bestuurlijke oudsten. Als de colleges de kandidaat oudsten hebben goedgekeurd dan worden deze aan de gemeente gepresenteerd. De gemeente heeft dan twee weken de tijd om schriftelijk bezwaar (op Bijbelse gronden) aan te tekenen tegen de kandidaten. Indien er geen bezwaren zijn worden de kandidaat oudsten ingezegend. Elk jaar is er een gemeenteraadsvergadering, maar deze worden heel slecht bezocht (meestal niet meer dan 100 mensen). De gemeenteraadsvergadering is meer informatief naar de leden toe (plannen worden gepresenteerd). Leden hebben wel de ruimte om hun stem te laten horen, maar hebben in principe weinig beslissingsbevoegdheden. De besluiten worden genomen door de raad en dus niet door gemeentelieden. De reden waarom dit wordt gedaan is dat de gemeente heel groot is en dat de gemeenteraadsvergaderingen zo slecht worden bezocht, waardoor ze niet representatief zijn voor de hele gemeente. We zien dus dat de autoriteit en de beslissingsbevoegdheden bij de oudsten rusten. De Bethel is een zelfstandige gemeente en vandaar dat er geen hoger gezag is die controle kan uitoefenen op de Bethel. Zij is dus ook geen verantwoording verschuldigd aan anderen.

Er is een manager gemeentezorg en een manager beleid en organisatie. Deze twee vormen samen met de voorganger het management team en zij hebben officieel toestemming om bijna alle beslissingen te nemen in de Bethel (met uitzondering van grote belangrijke besluiten zoals nieuwbouw). Hierdoor is er meer slagvaardigheid dan als de oudsten over alles moesten beslissen (management team vergadert elke week en oudsten slechts 1x in de maand). De

toezichtoudsten zijn oudsten die veel kennis hebben over de Bethel en zijn een raad van toezicht (concept uit het bedrijfsleven overgenomen). Het management team moet aan hun verantwoording afleggen.

Landelijke Verbanden

Hoewel de Bethel een autonome gemeente is en dus zelfstandig functioneert en zijn eigen beleid uitstippelt, is zij toch aangesloten bij enkele verbanden, waaronder:

- De ABC gemeenten (Alliantie van Baptisten en CAMA-gemeenten). De ABC gemeenten is ontstaan uit een fusie tussen de Broederschap van Baptisten in Nederland (waarvan de Bethel al jarenlang lid van is) en de CAMA-gemeenten. De alliantie heeft 65 aangesloten leden (gemeenten). Het doel van de ABC gemeenten is om de theologische visie van de gemeenten scherp te houden (zonder daarin te willen dwingen), zodat de gemeenten zich hier steeds bewust van zijn. Verder assisteren de gemeenten elkaar op het gebied van uitwisseling en ontwerpen van materiaal en cursussen.
- Raad van kerken in Drachten, waar ds. O. Bottenbley de Bethel vertegenwoordigt. De raad van kerken in Drachten organiseert gezamenlijke activiteiten zoals diensten voor verstandelijke gehandicapten en tijdens kerst houden zij gezamenlijke activiteiten in het centrum van Drachten.

Verder zijn er nog twee kleine verbanden, maar dan op predikantniveau (dus geen gemeenteniveau), deze zijn:

- Overleg evangelische predikanten; de naam spreekt voor zichzelf. Het is dus een overleg met evangelische predikanten uit de regio Drachten die samenkomt om te bidden en elkaar te bemoedigen.
- Voorgangers intervisie studiekring (VIS). Dit is een kring van predikanten uit Noord Nederland die elke twee maanden bij elkaar komen om elkaar te bemoedigen en ook om problemen die men tegenkomt binnen de gemeente bespreekbaar te maken en zodoende van elkaar te leren. De kring is ontstaan vanuit de gedachte dat voorgangers vaak niemand hebben om hun problemen mee te delen en deze kring bood een oplossing daarvoor.

Hoofdstuk 3. Geefgedrag in de Vrije Baptistengemeente Bethel

3.1 Onderzoeksofzet Geefgedrag

Onderzoeksdoel

Met dit eerste onderzoek beogen wij inzicht te krijgen in het geefgedrag van gemeenteleden van de Bethel. Met dit inzicht wordt getracht helder te krijgen, hoe het geven van giften aan de gemeente ten positieve aangepast kan worden.

Onderzoeksvraag

Hoe ziet het geefgedrag van de gemeenteleden eruit en welke factoren beïnvloeden dit geefgedrag?

Populatie en steekproef

De populatie bestaat uit alle financiële eenheden van de Bethel. Ten tijde van dit onderzoek waren er 1648 financiële eenheden. Over deze eenheden hebben de resultaten van het onderzoek betrekking op. Daarvoor was het nodig om een representatieve steekproef te trekken. De steekproef was daarom aselect getrokken. Daarmee wordt bedoeld dat alle populatie-eenheden een gelijke kans hadden om in de steekproef terecht te komen. Om een representatieve steekproef te hebben zouden er minimaal 233 ingevulde vragenlijsten moeten zijn⁴. In totaal zijn er 700 vragenlijsten verstuurd naar een aselect getrokken steekproef uit het bestand met de 1648 financiële eenheden. Uiteindelijk kwamen er 230 ingevulde vragenlijsten terug. Het percentage dat de vragenlijsten heeft teruggegeven is dus niet zo groot: 32,9%. Hierdoor zou een vertekend beeld kunnen ontstaan, vooral daar de ouderen iets meer vertegenwoordigd zijn in de uiteindelijke steekproef⁵. Er is verder ook gekeken als de duur van het lidmaatschap in de steekproef overeenkomt met de duur van het lidmaatschap onder de financiële eenheden. Dit liet minder verschillen zien tussen populatie en meewerkende steekproef dan de verschillen in leeftijd, maar de verschillen waren toch groot om te kunnen spreken van betrouwbaarheid⁶. Vanwege dit gegeven dienen de onderzoeksresultaten voorzichtig en met enige terughoudendheid te worden geïnterpreteerd. De vragenlijst was in september 2008

⁴ Met een steekproefgrootte van 233 op een populatie van 1648 voldoe je aan een statistisch vrij algemeen aanvaarde norm van 90% betrouwbaarheid en 5% nauwkeurigheid. Dit betekent bijvoorbeeld dat als je een percentage van 50% mannen in je steekproef vindt, het werkelijke percentage in de populatie met 90% zekerheid tussen 45% en 55% ligt (plus of min 5% dus).

⁵ In de steekproef waren uiteindelijk 45 mensen (19,8%) tussen de 17-35 jaar, 130 mensen (57,3%) tussen de 36-59 jaar en 52 mensen (22,9%) 60 jaar of ouder. De werkelijke verdeling naar leeftijd (van financiële eenheden) in de Bethel is 574 (34,9%) tussen de 17-35 jaar, 810 (49,2%) tussen de 36-59 jaar en 261 (15,9%) 60 jaar of ouder. In het statistisch programma SPSS leert een toets (chi-kwadraat goodness of fit toets) ons dat de verschillen significant zijn (chi kwadraat is 24,839 (df=2), $p = .000$). Bij een representatieve steekproef had ik namelijk 79 mensen verwacht in de leeftijd 17-35 jaar, 111 mensen in de leeftijd 36-59 jaar en 36 mensen in de leeftijd 60 jaar en ouder. Dus er is een ondervertegenwoordiging van jongvolwassenen en een oververtegenwoordiging van ouderen. Dus strikt genomen is dit onderzoek niet representatief voor de financiële eenheden in de Bethel.

⁶ In de steekproef waren 74 mensen tussen de 0-3 jaren lid van de Bethel, terwijl ik 98 zou verwachten bij een representatieve steekproef. 90 mensen waren tussen de 4-9 jaren lid, terwijl ik 82 mensen zou verwachten en 64 mensen waren langer dan 10 jaren lid, terwijl ik 48 mensen in deze categorie zou verwachten bij een representatieve steekproef. De verschillen blijken significant te zijn (chi kwadraat is 11,967 (df=2), $p = .003$). Dus strikt genomen is dit onderzoek niet representatief voor de financiële eenheden in de Bethel.

verstuurd naar de gemeenteleden en in oktober 2008 terug ontvangen. De vragenlijst die was verstuurd naar de gemeenteleden is in bijlage 1 opgenomen.

Variabelen en indicatoren

Er zijn verschillende variabelen (met elk hun eigen indicatoren) die van invloed zijn op het geven binnen de gemeente. Dit is deels uit literatuurstudie gebleken, maar vooral door zelf na te denken over de factoren die het geefgedrag mogelijk kunnen beïnvloeden. Dit is slechts een conceptueel model dat gebruikt wordt om de vragenlijst te formuleren. Uit de onderzoeksresultaten blijkt in hoeverre deze variabelen daadwerkelijk van invloed zijn op het geefgedrag en welke variabelen een grote en welke een minder grote invloed hebben op het geefgedrag. De actie om het geefgedrag op te krikken zal hoogstwaarschijnlijk het meeste resultaat hebben wanneer aandacht wordt besteed aan de variabelen die een grote invloed hebben op het geefgedrag.

Conceptueel model

Geefgedrag (hoeveel, verwachting, waarvoor, resultaat)

Het geefgedrag staat in dit onderzoek centraal. Het geefgedrag wordt gemeten door het percentage giften dat men geeft (zowel materieel als immaterieel⁷) aan zowel de Bethel als aan andere christelijke en niet-christelijke organisaties. De niet-christelijke organisaties zullen worden onderverdeeld in de categorieën die Geven in Nederland onderscheidt⁸ m.u.v. categorie 1 natuurlijk aangezien wij dit apart opnemen in de vragenlijst. Daarnaast wordt nagegaan als er een wil is bij de respondenten om zelf meer te geven en de eventuele belemmeringen die dit zouden tegenhouden. Er wordt ook gevraagd wat de drijfveren zijn (wat men motiveert) om te geven. Ook wordt er gevraagd als men in de afgelopen vijf jaren meer, minder of hetzelfde bedrag heeft gegeven en er zal worden gekeken als de hoogte van het inkomen een relatie hiermee heeft. Als laatst wordt gevraagd wat men verwacht van de ontvanger van de giften (in dit geval dus de Vrije Baptistengemeente Bethel).

Geloofsleven

De verwachting is dat het geefgedrag aan de kerk enig verband heeft met het persoonlijk geestelijk leven. Het is echter moeilijk om het persoonlijk geestelijk leven te meten, aangezien ieder gemeentelid een eigen 'ideaal' geloofsleven heeft (v.b. de één vindt dat je twee uren stille tijd moet houden elke dag om een goed geestelijk leven te hebben en de ander vindt een half uur al goed genoeg). De Bijbel geeft ook geen vaste omschrijvingen aan voor een goed geestelijk leven (zoals in de Islam waar men vijf keren per dag moet bidden). Er zijn echter vijf doelen die worden ontleend aan Gods Woord en die in de Bethel worden gebruikt (deze zijn gehaald uit de Grote Opdracht in Matt. 28:18-20 en het Grote Gebod in Matt. 22:37-40, zie ook Warren 2006:98-103 en de visie en missie van de Bethel⁹). Hoewel er soms kritiek wordt geuit op deze vijf doelen, is het opmerkelijk dat deze vijf doelen sterk overeen komen

⁷ Het gaat dan niet alleen om bijdragen in de vorm van geld en goederen, maar Nederlanders geven ook tijd en inzet in de vorm van vrijwilligerswerk op vele maatschappelijke terreinen.

⁸ Geven in Nederland onderscheidt 8 maatschappelijke en goede doelen: (1) kerk en levensbeschouwing (religie), (2) gezondheid, (3) internationale hulp, (4) milieu, natuur en dierenbescherming, (5) onderwijs en onderzoek, (6) cultuur, (7) sport en recreatie en (8) maatschappelijke en sociale doelen. (bron: <http://www.geveninnederland.nl/>)

⁹ De vijf doelen die in de visie van de Bethel zijn opgenomen zijn:

- God op enthousiaste wijze verheerlijken (aanbidding)
- leven naar Bijbelse normen (discipelschap)
- zorg dragen voor elkaar (onderlinge gemeenschap)
- elkaar dienen met onze gaven en talenten (bediening)
- door onze uitstraling buitenstaanders tot Jezus Christus trekken (evangelisatie)

met de beschrijving van de Bijbels gefundeerde functies/taken van de kerk zoals beschreven door enkele systematische theologen, waaronder de bekende theologen Erickson en Grudem. Erickson noemt (2006:1061-1069) vier functies van de kerk namelijk evangeliseren, onderwijs, aanbidding en sociale betrokkenheid. Grudem (2000:867-869) noemt aanbidding, discipelschap, evangeliseren en barmhartigheid (vgl. ook Jan Hoek 2008:68 e.v.).

Aangezien elke gelovige voor zichzelf moet weten in hoeverre hij of zij deze doelen in zijn/haar leven verwezenlijkt, zijn er in de vragenlijst slechts vijf algemene vragen gesteld over de verschillende doelen en mogen de respondenten zichzelf op een schaal van 1-10 indelen. Hierdoor hoop ik een globaal beeld te krijgen van het geloofsleven per gemeentelid en kan ik kijken als er een relatie is met het geefgedrag en het geloofsleven. Bovendien is deze vraag niet alleen interessant voor de financiële commissie, maar ook voor de oudsten (zie relevantie van het onderzoek). Het meetinstrument naar het geloofsleven is door mij zelf ontworpen en is dus geen bekend, gevalideerd meetinstrument¹⁰. Een belangrijk argument om dit meetinstrument wel te gebruiken binnen de context van de Bethel is dat de gemeenteleden binnen de Bethel goed bekend zijn met deze vijf doelen (vanuit de missie en visie, wordt er herhaaldelijk op ingegaan) en het streven hebben om te leven naar deze vijf doelen. Voor een maat naar het geloofsleven binnen de Bethel lijken deze vijf doelen dan ook geschikt.

Wij verwachten dat mensen die hoog scoren op het meetinstrument naar het geloofsleven meer zullen geven dan mensen die lager scoren. Het blijkt immers dat religieuze mensen vaak meer geven dan anderen (zie Bekkers 2007). Verder blijkt uit wetenschappelijk onderzoek dat mensen meer geven als zij zegen verwachten van God voor hun giften dan mensen die geen zegen van God verwachten. Hoge e.a. (1996:1196) zeggen hierover *'from our research we concluded that churchpeople who believe that God will reciprocate for their monetary gifts tend to give more to their churches'*. We verwachten dus dat er een relatie is tussen het geefgedrag en de verwachting die men heeft voor het geven. Verder blijkt uit onderzoek dat gemeenteleden vaak een affiniteit hebben met bepaalde gebieden en eerder geven voor gebieden die hun aanspreken zoals zending of diaconaat (Schaller in Hoge e.a. 1996:1199). Het resultaat van het geven is ook een belangrijk aspect voor het geefgedrag. Onderzoek heeft uitgewezen dat mensen die verwachten dat hun gift een verandering teweeg brengt en dus nodig is meer zullen geven (Arumi e.a. 2005). Verder wilt men weten als de organisatie en dus ook de kerk aan wie men geeft goed omgaat en transparant is met hun geld, dit stimuleert tot geven (zie o.a. Bekkers 2007; Parsons 2003).

Op grond van deze gegevens en verwachtingen is onderstaande conceptueel model ontwikkeld.

¹⁰ Ik heb echter naar literatuur gezocht hierover en kon geen geschikte meetinstrument ergens vinden, vandaar dat deze subjectieve maat is geconstrueerd en gebruikt. Pas op een later tijdstip werd ik bekend met het REVEAL onderzoek die ook een maat heeft bedacht om het geloofsleven te meten (zie hoofdstuk 5).

Figuur 3.1: Conceptueel model geefgedrag

Relevantie van het onderzoek

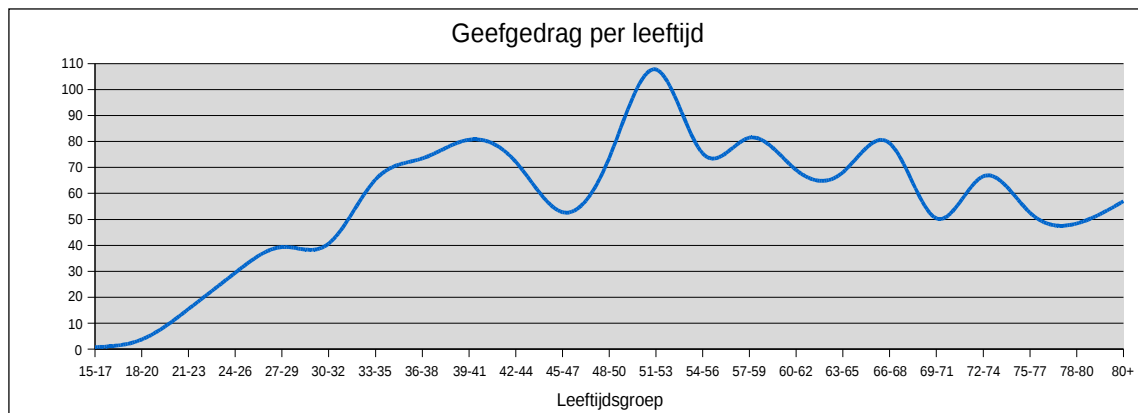
1. Ten eerste is het onderzoek relevant voor de financiële commissie. Zij kan met de onderzoeksresultaten meer inzicht krijgen in het geefgedrag van de gemeenteleden en haar beleid hierop afstemmen, zodat het geven van giften aan de gemeente ten positieve aangepast kan worden.
Enkele voorbeelden hiervan zijn:
 - a) Als blijkt dat er een hele sterke relatie is tussen de religiositeit (geloofsleven) en het geefgedrag (dus hoe beter het geloofsleven hoe hoger het geefgedrag) zou men zich kunnen afvragen in hoeverre men een actie moet voeren om het geefgedrag omhoog te krijgen of liever een actie om het geloofsleven op te krikken.

- b) Als mensen aangeven dat zij meer zouden willen geven, dan is dit zeer prijzenswaardig (want waar een wil is, is een weg). Er zou dan bekeken moeten worden welke belemmeringen de mensen ervaren om meer te geven aan de gemeente en in zoverre dat mogelijk is deze belemmeringen proberen weg te werken.
 - c) Als blijkt dat mensen over het algemeen eerder aan zending geven¹¹ dan aan andere doeleinden zoals een nieuw modern kerkgebouw dan zal in de actie om het geefgedrag omhoog te krikken niet zo zeer nadruk moeten worden gelegd op het geven in zijn algemeenheid, maar meer nog op het feit dat ook een modern gebouw veel mensen zal aantrekken die tot geloof komen en dat er niet alleen in de derde wereld een zendingsveld is, maar juist ook hier in Nederland.
2. Ten tweede is het onderzoek ook interessant voor de raad van oudsten aangezien dit onderzoek een beeld zal geven van de gemeenteleden. Hierdoor kunnen de oudsten peilen wat er allemaal speelt binnen de gemeente en kunnen zij ook hun beleid eventueel hierop afstemmen.

Financiën

In de Bethel zijn er 1648 financiële eenheden¹². Dijkema (2008) had een statistisch onderzoek verricht onder het geefgedrag van alle gemeenteleden in de Bethel als aanvulling op mijn survey onderzoek. Hieruit bleek dat er maandelijks gemiddeld 95.000 Euro aan financiën bijeengebracht werd door deze 1648 financiële eenheden. Het gemiddeld bedrag dat een financiële eenheid per maand gaf was €57,90. Het maximum bedrag was €721,43 en het minimum bedrag 0 euro (nul gevers). Hierbij viel het op dat het maximum bedrag door één financiële eenheid gegeven werd en het minimum bedrag door 397 financiële eenheden.

Uitgaande van een besteedbaar inkomen per inwoner in Smallerland van €11.300,- blijkt men gemiddeld 6% te geven aan de Bethel. Dit komt overeen met het survey onderzoek (zie hieronder) gedaan onder een representatieve steekproef binnen de Bethel (230 respondenten). Daar gaf de gemiddelde persoon 6,2% van zijn inkomen aan de Bethel en nog eens 4,2% aan andere christelijke doelen¹³. Gemiddeld is dit dus een tiende van iemands inkomen. Maar onderling is er veel variatie met sommigen die (bijna) niets geven en anderen die veel geven.

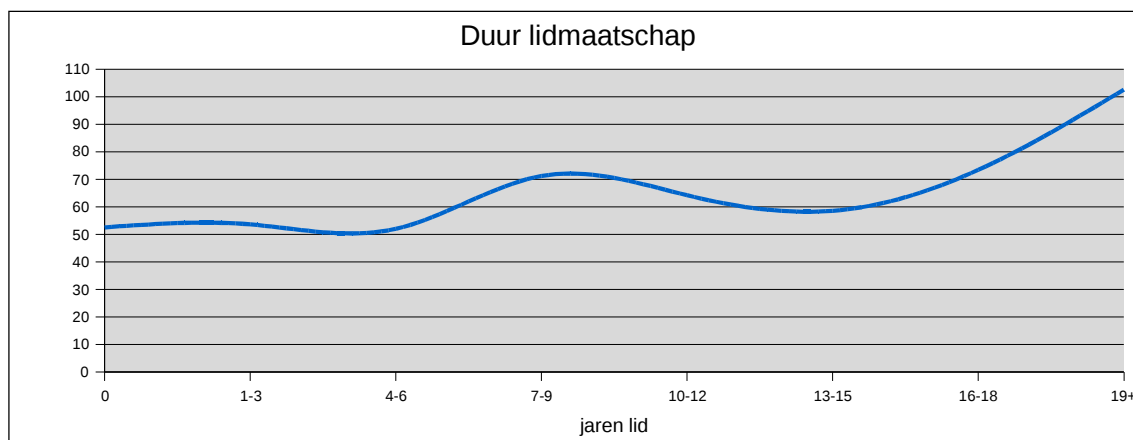

Figuur 3.2: Geefgedrag in Euro's per leeftijd

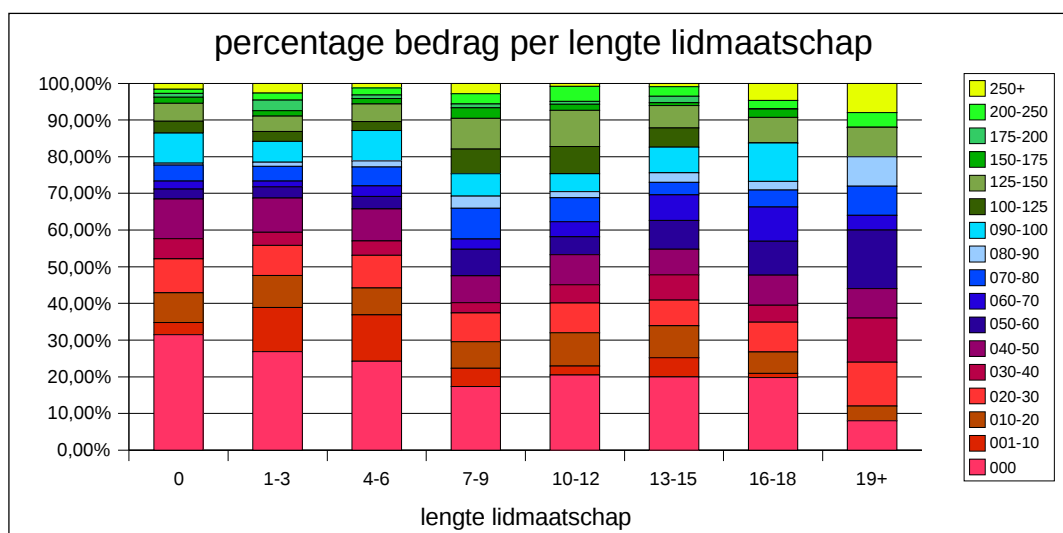
¹¹ Dit zal blijken uit de vraag aan wat voor andere organisaties men giften geeft en voor welke categorieën men de meeste passie heeft om aan te geven.

¹² Gezinnen worden als één financiële eenheid gezien.

¹³ Voornamelijk: zending buiten Nederland werd 153 keer opgenoemd, christelijke hulpverlening 143 keer, Sponsoring van kinderen 119 keer, Zending binnen Nederland 83 keer.

Figuur 3.3: Geefgedrag in Euro's per lengte lidmaatschap

Figuur 3.4: Percentage bedrag (kleuren zijn Euro's) per lengte lidmaatschap

Opvallend is dat van de mensen die nog geen jaar lid zijn van de Bethel ruim 30% een nul-gever was.

3.2 Onderzoeksresultaten Geefgedrag

3.2.1 Sociaal demografische gegevens

Van de 230 respondenten die de vragenlijsten hebben ingevuld, waren er 142 mannen (62%) en 88 vrouwen (38%). Deze cijfers zeggen echter heel weinig, daar de vragenlijsten per financiële eenheden zijn ingevuld, dus vaak man en vrouw samen.

De leeftijden waren als volgt verdeeld¹⁴:

Tabel 3.1: Leeftijd respondenten

	Aantal	Percentage
17 tot en met 35 jaar	45	19,8
36 tot en met 60 jaar	134	59,0
61 jaar en ouder	48	21,1
Totaal	227	100,0

Als wij naar opleiding kijken dan blijkt dat ruim 29% (66 mensen) een LBO opleiding of lager heeft. Ruim 40% een MBO, HAVO of VWO diploma heeft behaald en 31% een HBO op Universitaire opleiding in handen heeft.

Bij burgerlijke staat was de verdeling als volgt:

Tabel 3.2: Burgerlijke staat

	Aantal	Percentage
Gehuwd	171	74,7
Ongehuwd	30	13,1
Gescheiden	16	7,0
Weduwe/Weduwnaar	12	5,2
Totaal	229	100,0

Als wij kijken naar het aantal jaren dat de gemiddelde respondent al een wedergeboren christen is dan valt het op dat meer dan 60% al langer dan 10 jaar christen is.

Tabel 3.3: Aantal jaren wedergeboren christen

	Aantal	Percentage
5 jaren of korter	47	21,4
6-10 jaren	38	17,3
Langer dan 10 jaren	135	61,4
Totaal	220	100,0

Voor het aantal jaren dat de gemiddelde persoon lid is van de Bethel zijn er ongeveer vier gelijke groepen. De eerste die 2 jaren of korter lid is (20,6%), de tweede die drie tot en met vijf jaren lid is (bijna 30%), de derde groep die 6 jaar tot en met 10 jaren lid is (26,8%) en de laatste groep die langer dan 10 jaren lid is van de Bethel (22,8%).

¹⁴ Het aantal en de percentages zijn van de mensen die de vragenlijst hebben ingevuld (mensen die op desbetreffende vraag geen antwoord hebben gegeven worden dus buiten beschouwing gelaten). In tabel 3.1 hebben 3 mensen de vraag niet ingevuld, dus deze zijn buiten beschouwing gelaten.

Tabel 3.4: Aantal jaren lid van de Bethel

	Aantal	Percentage
0-2 jaren	47	20,6
3-5 jaren	68	29,8
6-10 jaren	61	26,8
Langer dan 10 jaren	52	22,8
Totaal	228	100,0

Voor wat betreft het netto inkomen blijkt dat de grootste groep een netto inkomen had van tussen de 1000 en 2000 euro ($\pm 40\%$) en ongeveer 30% had een netto-inkomen van 2000 tot 3000 euro.

Tabel 3.5: Maandelijks netto inkomen van totale huishouding

	Aantal	Percentage
Geen inkomen	1	0,4
Tot 1000 euro	21	9,2
1000 tot 2000 euro	91	39,7
2000 tot 3000 euro	69	30,1
3000 euro of meer	27	11,8
Weet niet/wil niet zeggen	20	8,7
Totaal	229	100,0

Tabel 3.6 geeft aan hoe makkelijk of moeilijk mensen rondkomen van hun inkomen.

Tabel 3.6: Rondkomen van totale huishoudinkomen

	Aantal	Percentage
Zeer gemakkelijk	26	11,5
Gemakkelijk	79	35,0
Niet gemakkelijk, niet moeilijk	97	42,9
Moeilijk	16	7,1
Zeer moeilijk	6	2,7
Weet niet	2	0,9
Totaal	226	100,0

Verder blijkt uit de sociaal-demografische gegevens dat vooral iets oudere gehuwde stellen de vragenlijsten hebben geretourneerd. De jongvolwassen zijn dus ondervertegenwoordigd zoals reeds gezegd. De sociaal-demografische gegevens zullen verder worden gebruikt om mogelijke verbanden op te sporen.

3.2.2 Geefgedrag van de respondenten

Bij de vraag 'Wat motiveert u het meest om te geven?' zijn er een heleboel verschillende antwoorden gegeven. Er waren een aantal antwoorden die heel vaak voorkwamen. Deze waren:

- Ruim 20% zei dat ze geven zodat het evangelie kan worden verkondigd en om hun naaste medemens te helpen.
- 18,5 % zei: Alles wat ik heb is van de Heer (de Heer zegent mij) en vandaar dat ze iets terug willen geven.
- 19% zei dat ze geven uit gehoorzaamheid (en dankbaarheid)
- Ruim 15% zei dat ze geven omdat het een Bijbels principe is.
- 13% zei dat ze geven uit liefde voor God (een reactie op de liefde die God voor ons heeft)

- En de overige mensen gaven een andere reden aan: zoals vanuit opvoeding geleerd, zodat ze zegen zouden ontvangen of om de gemeente (de Bethel) draaiende te houden.

Onderstaand tabel geeft de giften in percentages weer die mensen aan de Bethel geven:

Tabel 3.7: Procent netto maandinkomen aan de Bethel

	Aantal	Percentage
Minder dan 5%	59	26,8
Precies 5%	41	18,6
Tussen 5,50 en 8%	73	33,2
Meer dan 8%	47	21,4
Totaal	220	100,0

Van de mensen die deze vraag hebben beantwoord gaven iets meer dan een kwart van de mensen aan minder dan de algemene richtlijn van 5% te geven (hiervan waren 5 mensen nulgevers).

Van de mensen die minder dan 5% geven hebben slechts enkele de vraag beantwoord waarom zij niet (of minder dan 5%) geven deze antwoorden waren:

- *Drie mensen door schulden of andere noodzakelijke verplichtingen*
- *Vijf mensen geven minder dan 5% aan de Bethel of geven helemaal niets, omdat zij het niet eens zijn met het bestedingspatroon van de Bethel. Hier zijn twee citaten 'het gebouw van de Bethel is mooi genoeg en kost zoveel geld, ik geef liever aan andere doelen' 'Ik geef veel in totaal, maar vind het niet nodig om meer aan de gemeente te geven. Ik zie dat de gemeente als een luxe paard leeft, terwijl er zoveel grotere nood is die dringend hulp behoeft'.*

Dit waren de enige opmerkingen die mensen hebben gegeven waarom zij niet geven.

Een leuke bijkomstigheid is van iemand die wel meer dan 5% geeft en het volgende zei:

- *We hebben het soms een beetje verwaarloosd, maar we zijn van plan om (ook) dankzij deze enquête God weer de controle te geven in onze financiën.*

De groep die minder dan 5% geeft zou dus een directe doelgroep kunnen zijn voor een financiële actie om meer te geven, daar zij nog niet voldoen aan de richtlijn van de Bethel. Vandaar dat wij deze doelgroep later apart zullen nemen in de analyses.

Als er wordt gekeken naar het percentage dat wordt gegeven aan andere christelijke doelen, dan spreekt tabel 3.8 voor zichzelf.

Tabel 3.8: Procent netto maandinkomen aan christelijke organisatie/doelen

	Aantal	Percentage
0,10 - 2%	69	31,2
Tussen 2 en 5%	82	37,1
Meer dan 5%	42	19,0
Niets	23	10,4
Incidenteel	5	2,3
Totaal	221	100,0

De mensen konden ook aangeven aan wat voor christelijke doelen of organisaties zij hun giften geven. De belangrijkste die werden opgenoemd waren zending buiten Nederland 153 keer, christelijke hulpverlening 143 keer, Sponsoring van kinderen 119 keer, Zending binnen Nederland 83 keer. De andere zaken die werden genoemd, zoals Israël en verslavingszorg,

werden veel minder genoemd dan deze vier. Er kan dus geconcludeerd worden dat zending, hulpverlening en sponsoring van kinderen als zeer belangrijk worden beschouwd wanneer mensen giften geven.

Daarnaast geven ruim 60% van alle respondenten giften aan niet-christelijke doelen, maar bijna al deze giften (93%) zijn 2% of minder van het netto-inkomen. De koplopers bij de niet-christelijke doelen waren in volgorde van belangrijkheid: gezondheid, internationale hulp, milieu natuur en dierenbescherming en als laats maatschappelijke en sociale doelen (andere doelen werden ook aangekruist, maar veel minder dan deze vier). Deze giften worden verder buiten beschouwing gelaten daar ze om niet-christelijke doelen gaan.

Verder gaf 92% van de respondenten (die de vraag hadden beantwoord) aan dat zij naast geld ook *geeft* in andere vormen. Het ging hierbij vooral om vrijwilligerswerk en het geven van goederen en kleding. Dit is een heel hoog percentage, maar ook uit eerdere onderzoeken is gebleken dat religieuze mensen meer aan vrijwilligerswerk doen dan anderen (Breedveld e.a. 2006:54; Hart 2006).

Tabel 3.9: Financieel opzicht in de afgelopen 5 jaren

	Aantal	Percentage
Vooruit gegaan	78	34,1
Hetzelfde niveau gebleven	76	33,2
Achteruit gegaan	55	24,0
Schommelt heen en weer	20	8,7
Totaal	229	100,0

Tabel 3.10: Maandelijks toezegging aan de Bethel in de afgelopen 5 jaar

	Aantal	Percentage
Gestegen	98	43,4
Constant gebleven	99	43,8
Gedaald	18	8,0
Schommelend	11	4,9
Totaal	226	100,0

Bij de vraag welke doelen men het meest raakten tijdens de tweede collecte waren de favoriete doelen zending (100 mensen) gevolgd door jeugdwerk (77 mensen), alle doelen (71 mensen), kinderwerk (ook 71 mensen)¹⁵, gevolgd door diaconaat (36), algemene middelen (15) en bouwfonds met (14). Het lijkt er dus op dat mensen het goed vinden als er voor een bepaald doel wordt gecollecteerd en meer affiniteit hebben met bepaalde doelen.

Als wij kijken naar verbanden tussen leeftijd en het geefgedrag dan blijkt uit tabel 3.11 dat hoe ouder men is hoe meer men geeft. Uit de tabel is duidelijk af te lezen dat er nauwelijks verschillen zijn tussen de leeftijdscategorie 17 tot en met 35 jaar (ongeveer de helft geeft 5% of meer). Bij de leeftijd 36 tot en met 60 jaar blijkt dat ongeveer driekwart van de respondenten 5% of meer geeft, terwijl dit bij de leeftijdscategorie 61 jaar en ouder zelfs oploopt tot bijna 90%.

¹⁵ Er is *geen* significant verband tussen leeftijd en de keus voor jeugdwerk en als men wel of geen kinderen heeft en de keus voor kinderwerk. Dus m.a.w. ouderen kozen ook voor jeugdwerk en mensen zonder kinderen kozen ook voor het kinderwerk.

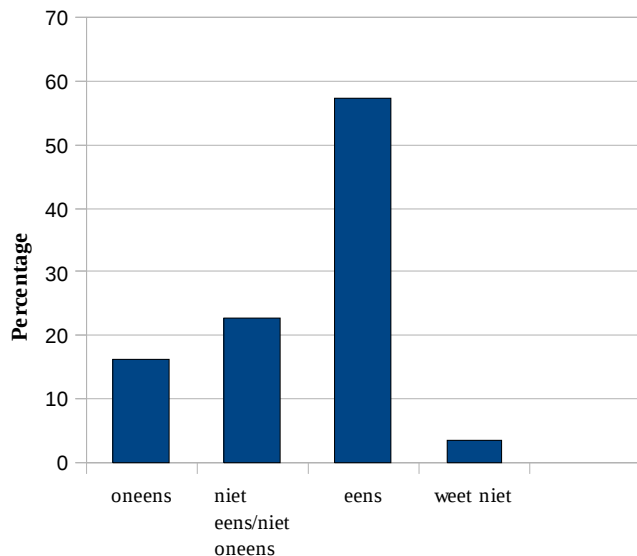
Tabel 3.11: Kruistabel leeftijd * Procent netto maandinkomen aan de Bethel

Leeftijd		Procent netto maandinkomen aan de Bethel		Totaal
		Minder dan 5 %	5% of meer	
17 tot en met 35 jaar	Aantal	24	19	43
	Percentage	55,8%	44,2%	100,0%
36 tot en met 60 jaar	Aantal	30	97	127
	Percentage	23,6%	76,4%	100,0%
61 jaar en ouder	Aantal	5	43	48
	Percentage	10,4%	89,6%	100,0%
Totaal	Aantal	59	159	218

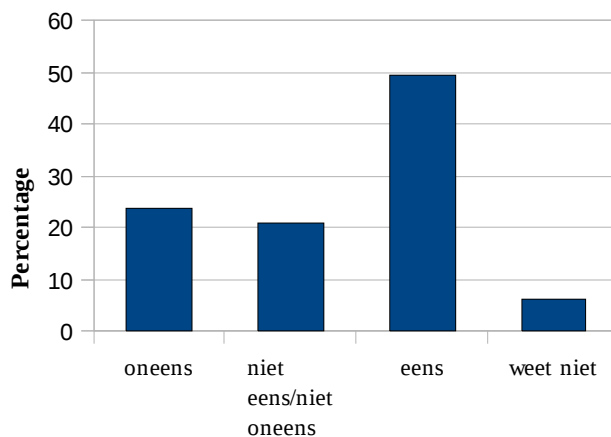
Er bleek geen verband tussen opleiding en geefgedrag. Het was moeilijk om een zinvolle uitspraak te doen over het verband tussen de variabele burgerlijke stand en het geefgedrag, daar er te weinig respondenten waren in bepaalde categorieën (de categorie gehuwden was oververtegenwoordigd). Maar toch kan de voorzichtige conclusie worden gemaakt dat gehuwden meer geven dan ongehuwden.

3.2.3 Stellingen

Elke christen dient een tiende of meer van zijn inkomsten aan de Heer af te staan

Minimale bijdrage aan de gemeente 5% van het netto-inkomen per maand

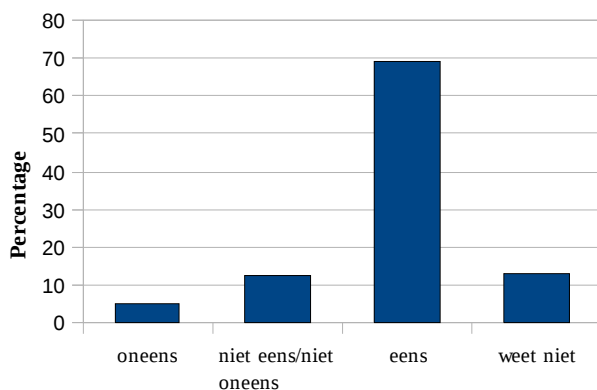

Figuur 3.6: Stelling II

Figuur 3.5: Stelling I

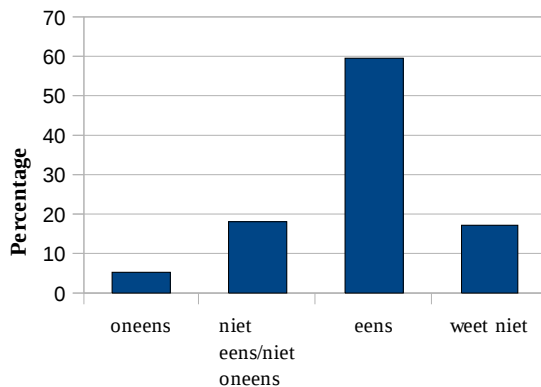
Uit figuur 3.6 blijkt dat ruim een kwart van de respondenten het niet eens is met een minimale percentage van 5% aan de Bethel en daarnaast een bijna even groot percentage die een neutrale positie inneemt bij deze stelling.

**Ik vind dat de Bethelgemeente transparant is
als het gaat om financiën**

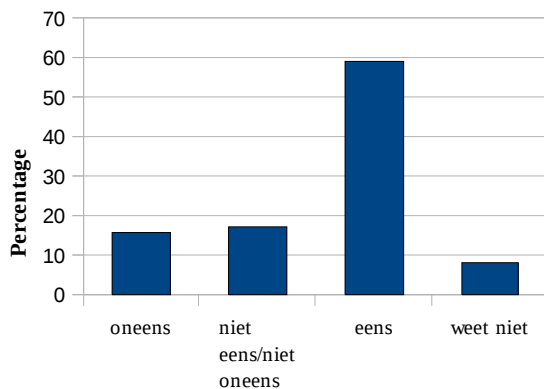
Figuur 3.7: Stelling III

**Ik vind dat de Bethelgemeente goed
omgaat met mijn giften**

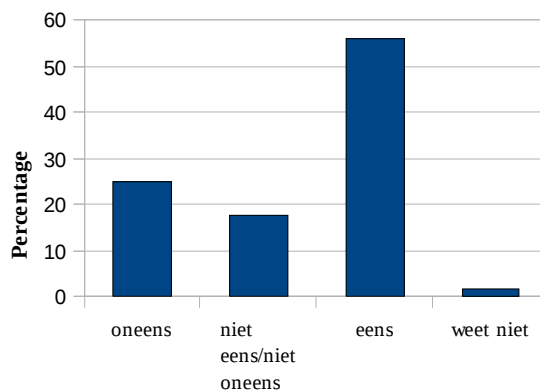
Figuur 3.8: Stelling IV

**Als ik geef aan de Heer dan ontvang
ik financiële zegen terug**

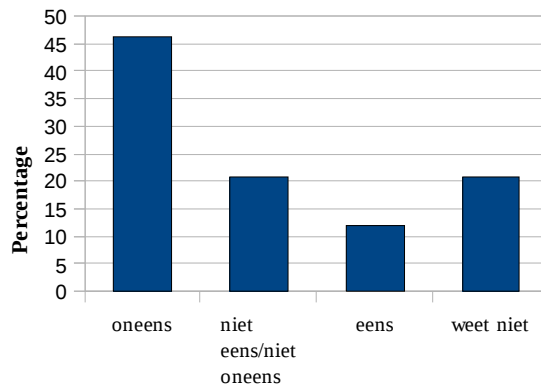
Figuur 3.9: Stelling V

**Als ik geef moet ik weten wat er
met mijn geld gebeurt**

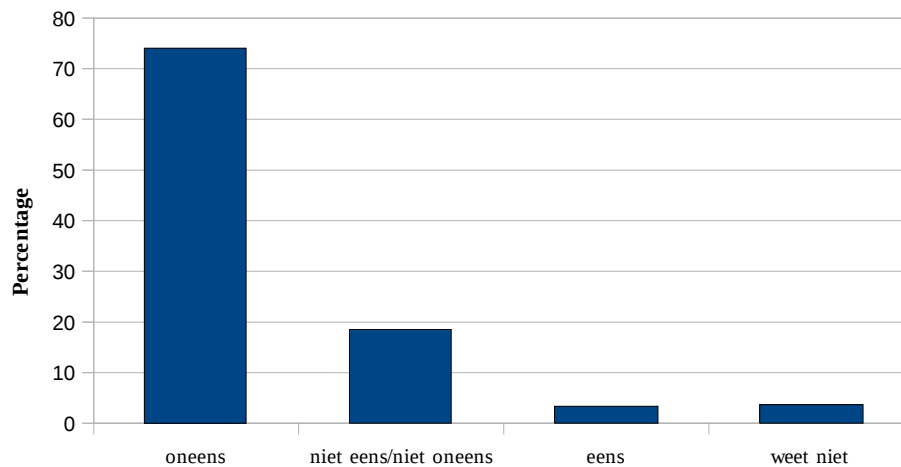
Figuur 3.10: Stelling VI

**De Bethelgemeente doet teveel
onnodige uitgaven**

Figuur 3.11: Stelling VII

**De Bethelgemeente heeft mijn gift niet zo hard nodig dus ik geef
liever aan andere Christelijke doelen**

Figuur 3.12: Stelling VIII

Uit het conceptueel model wordt er verwacht dat mensen die verwachten dat God ze zegent als ze geven meer zullen geven. Echter bleek er geen significant verband te zijn tussen het geefgedrag en de verwachting om financiële zegen terug te ontvangen van God (stelling V).

Tabel 3.12: Kruistabel Procent netto maandinkomen aan de Bethel * Stelling: Minimale bijdrage aan de gemeente 5 % van het netto maandinkomen

Procent netto maandinkomen aan de Bethel		Minimale bijdrage aan de gemeente 5 % van het netto-inkomen per maand				Totaal
		Oneens	Niet eens/niet oneens	Eens	Weet niet	
Geeft minder dan 5%	Aantal	20	15	17	4	56
	Percentage	35,7%	26,8%	30,4%	7,1%	100,0%
Geeft meer dan 5%	Aantal	27	29	88	7	151
	Percentage	17,9%	19,2%	58,3%	4,6%	100,0%
Totaal	Aantal	47	44	105	11	207

Het blijkt dat de groep die minder dan 5% geeft het veel vaker oneens is met de stelling dat minimaal 5% van het netto-inkomen aan de Bethel moet worden gegeven. Ik heb ook kruistabellen gemaakt van de andere stellingen met het minder of meer geven van 5%. Er bleken geen significante verschillen te zijn met al de andere stellingen m.u.v. onderstaande.

Tabel 3.13: Kruistabel Procent netto maandinkomen aan de Bethel * Stelling: De Bethel heeft mijn gift niet zo hard nodig dus ik geef liever aan andere Christelijke doelen

Procent netto maandinkomen aan de Bethel		De Bethel heeft mijn gift niet zo hard nodig dus ik geef liever aan andere chr. doelen				Totaal
		Oneens	Niet eens/niet oneens	Eens	Weet niet	
Geeft minder dan 5%	Aantal	33	19	5	2	59
	Percentage	55,9%	32,2%	8,5%	3,4%	100,0%
Geeft meer dan 5%	Aantal	126	21	3	6	156
	Percentage	80,8%	13,5%	1,9%	3,8%	100,0%
Totaal	Aantal	159	40	8	8	215

Uit tabel 3.13 blijkt dat de mensen die 5% of meer geven veel vaker vinden dat de Bethelgemeente hun gift nodig heeft, terwijl de mensen die minder dan 5% geven iets vaker vinden dat de Bethel hun gift niet nodig heeft in vergelijking met de mensen die 5% of meer geven, maar het meest in het oogstspringend is dat ruim 32% neutraal heeft geantwoord bij deze stelling in vergelijking met maar 13,5% die 5 procent of meer geven.

Er kan uit bovenstaande kruistabellen de conclusie worden getrokken dat er aan de ene kant gewerkt moet worden aan het bewust maken van de niet gulle gevers (minder dan 5%) dat een percentage van 5% zeer redelijk is om aan de Bethel te geven en aan de andere kant moeten ze ook gaan beseffen dat hun bijdrage belangrijk is voor de Bethel.

Aangezien de groep die minder dan 5% geeft een belangrijke groep is waarop de gemeente zich wil richten, zal ik een aantal opmerkingen citeren van deze groep. Hierdoor wordt er een indruk gekregen over wat deze mensen denken en vinden (het zijn dus opmerkingen van

mensen die minder dan 5% geven en die het niet eens zijn met de stelling dat de Bethel 5% moet krijgen van hun inkomen):

- *Soms wordt er 'bezuinigd' op essentiële zaken. Luister bij aanschaf van zaken waar mensen die er werken/ meewerken. Er gaat wel erg veel geld naar techniek en podiumwerk.*
- *De Bethel moet niet te groot willen denken dat gaat ten kosten van anderen die met minder moeten doen, met teveel grote evenementen die veel geld kosten kan wel kleinschaliger.*
- *Ik vind dat de gemeente niet een minimale bijdrage kan eisen. Elke Christen is verantwoording aan God en zijn tienden te geven (waar hij dit ook aan geeft). Daarbij zou ik graag zien dat er meer zorg en geld ging naar weduwen en wezen, zending en de behoeftigen.*
- *Snoepreisjes naar Amerika zijn overbodig de Heilige Geest inspireert.*
- *Wij leven niet de wet na, maar Jezus Christus dus wij geven wat het hart in geeft.*
- *Als lid van de gemeente is het goed om maandelijks een bedrag te betalen. echter andere christelijke organisaties doen ook zeer belangrijk werk onder soms moeilijke omstandigheden lastig voor mij om steeds de juiste keuze te maken wie geld krijgt.*

Andere opmerkingen van mensen die neutraal hebben geantwoord bij de stelling dat de Bethel 5% dient te krijgen hebben vaak als toelichting gegeven dat de Bethel te luxueus is en te veel onnodige uitgaven doet. Een voorbeeld van zo een opmerking:

- *Elke uitgave die onnodig is, is te veel. Soms denk ik wel dat bepaalde zaken die worden gekocht te luxe zijn. en daarmee te duur. Bepaalde zaken kopen we thuis niet omdat het te duur is en we zien ze terug bij de zondagsschool, tieners, vb aankleden zalen, zitzakken.*

In totaal hebben ruim 19 mensen een antwoord in deze negatieve strekking gegeven (de Bethel is te luxe, teveel onnodige uitgaven)¹⁶. Het zijn vooral mensen die iets negatiefs te vermelden hadden die hun kans ook grepen om dit te doen. De mensen die positief gesteld waren hebben vaak geen toelichting gegeven. Vandaar dat dit een eenzijdig beeld zou kunnen geven. Maar hierbij toch twee positieve reacties:

- *gelet op de toekomstplannen is 5% wel tenminste noodzakelijk naar ons idee.*
- *Ik sta achter het werk van de Bethel gemeente en ga met plezier naar de diensten. Ik begrijp dat dit (veel) geld kost en wil daar met liefde mijn steentje in bijdragen. daarbij zie ik de Bethel als een prachtig stukje getuigenis, waar je met weinig moeite gebruik van kunt maken om anderen met het evangelie in aanraking te laten komen.*

¹⁶ Heel weinig mensen hebben de toelichting ingevuld, maar van de mensen die het wel deden is hun toon dus aardig negatief.

3.2.4 Bereidheid om meer te willen geven

Op de vraag bent u bereid om meer te willen geven aan het werk van de Heer bleek ruim 40% dit wel te willen doen. Dit is een belangrijke doelgroep voor de Bethel om te bereiken.

Tabel 3.14: Meer willen geven aan de Heer

	Aantal	Percentage
Ja	88	40,2
Ik geef al genoeg	82	37,4
Nee	46	21,0
Ik ben er nog niet uit	3	1,4
Totaal	219	100,0

Tabel 3.15: Kruistabel Procent netto maandinkomen aan de Bethel *

Meer willen geven aan de Heer

Procent netto maandinkomen aan de Bethel		Meer willen geven aan de Heer				Totaal
		Ja	Ik geef al genoeg	Nee	Ik ben er nog niet uit	
Geeft minder dan 5%	Aantal	29	17	11	0	57
	Percentage	50,9%	29,8%	19,3%	0%	100,0%
Geeft meer dan 5%	Aantal	56	62	33	2	153
	Percentage	36,6%	40,5%	21,6%	1,3%	100,0%
Totaal	Aantal	85	79	44	2	210

Een heel belangrijk gegeven van de mensen die minder dan 5% geeft is dat iets meer dan de helft wel graag meer zou willen geven aan de Heer. Bij mensen die 5% of meer geven zou ruim 36,6% ook graag meer willen geven. Dus mensen die minder geven dan 5% hebben vaker gezegd dat ze meer zouden willen geven dan mensen die al boven de 5% geven.

Ik heb verder gekeken welke mensen meer zouden willen geven, maar het blijkt dat de mensen die bereid zijn om meer te willen geven niet tot een bepaalde doelgroep behoren, maar verspreid zijn over alle doelgroepen binnen de Bethel (dus ongeacht inkomen, leeftijd, aantal jaren lid van de Bethel enz.). Het is dus niet zo dat bijvoorbeeld mensen met een hoger inkomen meer zouden willen geven of mensen die ouder of juist jong zijn.

De mensen (die meer willen geven) noemden de volgende belemmeringen op die ze tegenhouden om meer te geven:

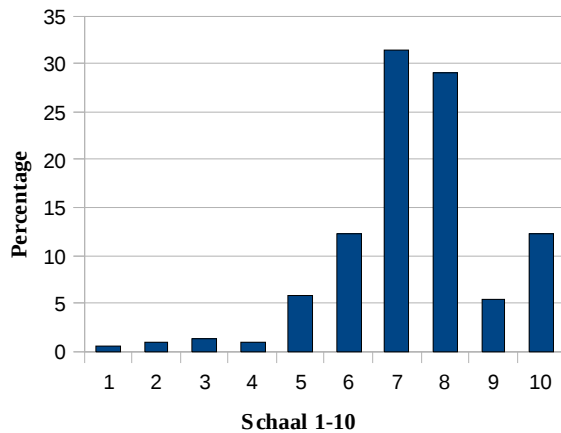
Tabel 3.16: Belemmeringen

	Aantal	Percentage
Financiële situatie	36	44,4
Niet willen inleveren op levensstandaard	6	7,4
Komt er gewoon niet van	7	8,6
Inmiddels verhoogd/gaat verhogen	5	6,2
Egoïsme	2	2,5
Partner wil niet	6	7,4
Vindt geen goed doel om aan te geven	5	6,2
Anders	14	17,3
Totaal	81	100,0

3.2.5 Geestelijk leven van de respondenten

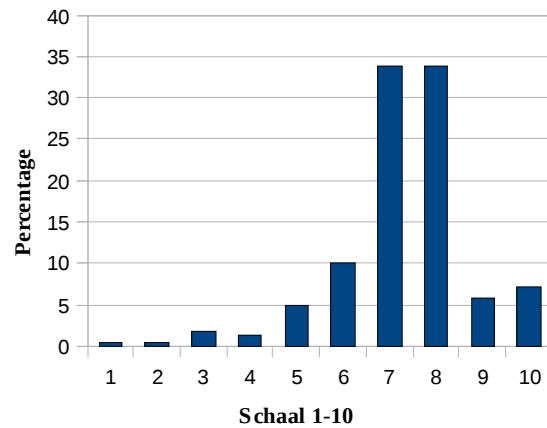
De respondenten mochten zichzelf indelen op een schaal van 1-10 bij vijf stellingen die te maken hadden met de visie van de gemeente. Daarnaast was er een vraag over het eigen geloofsleven op dit moment. Dit zijn allemaal subjectieve vragen. De resultaten zijn in onderstaande figuren weergegeven.

Ik verheerlijk God op enthousiaste wijze

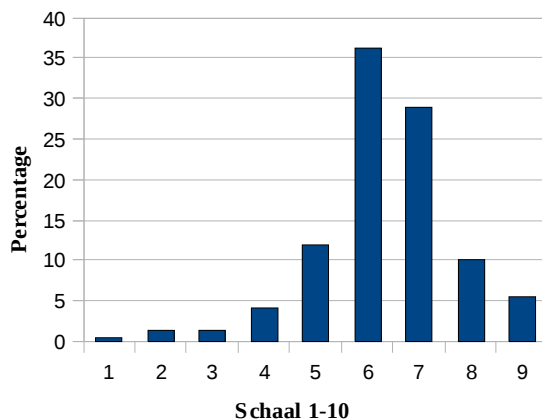
Figuur 3.13: God verheerlijken

Ik leef naar Bijbelse normen

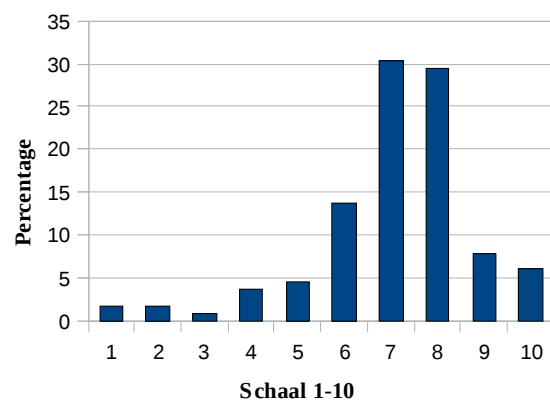
Figuur 3.14: Bijbelse normen

Ik draag zorg voor mijn naaste

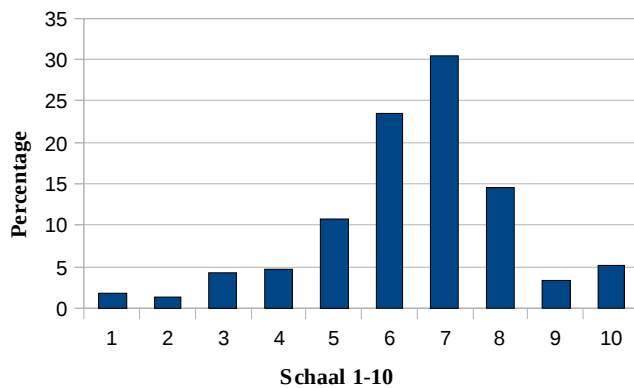
Figuur 3.15: Zorg dragen

Ik dien andere gemeenteleden met mijn gaven en talenten

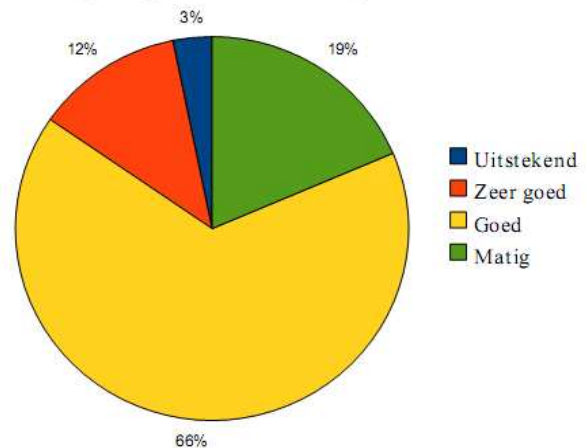
Figuur 3.16: Dienen

**Door mijn uitstraling trek ik buitenstaanders
aan tot Jezus Christus**

Figuur 3.17: Uitstraling

Eigen geloofsleven op dit moment

Figuur 3.18: Geloofsleven

Het gemiddelde van de stellingen was: Ik verheerlijk God op enthousiaste wijze 7,37; Ik leef naar Bijbelse normen 7,31; Ik draag zorg voor mijn naaste 7,33; en Ik dien andere gemeenteleden met mijn gaven en talenten 7,05, terwijl het gemiddelde van de stelling over uitstraling aanzienlijk lager was dan de andere stellingen namelijk 6,42.

Bij de laatste stelling ‘Door mijn uitstraling trek ik buitenstaanders aan tot Jezus Christus’ gaven de mensen zichzelf dus een lagere score (gemiddeld een 6,42) dan bij de andere vier stellingen. Er kan dus gesteld worden dat dit aspect om extra aandacht vraagt.

Verder is ook gekeken naar de vijf stellingen en hoe deze samenhangen met het geefgedrag aan de Bethel (percentage dat men per maand geeft). Uit deze analyses (o.a. regressieanalyses van het exact percentage dat men geeft met de score op de vijf stellingen over het eigen geloofsleven) bleek dat hoe hoger men scoorde voor de stelling ‘Ik leef naar Bijbelse normen’ hoe hoger het percentage is dat men geeft. Alleen deze stelling had een significant verband met geefgedrag¹⁷. Dit is ook goed denkbaar daar het geven van ‘tienden’ vaak wordt beschouwd als een Bijbelse norm.

Er was nog een laatste vraag ‘Hebt u nog een advies aan de Bethelgemeente als het gaat om het thema geven?’. Gezien de uiteenlopende antwoorden op deze vraag, die moeilijk waren te classificeren, heb ik de antwoorden in de bijlage opgenomen (bijlage 2).

¹⁷ De correlatie tussen het totaal percentage dat men geeft aan christelijke doelen en de stelling over het leven naar Bijbelse normen is significant ($r = 0.188$; $p = .006$; $n = 213$). De correlatie tussen the totaal percentage dat men geeft aan christelijke doelen en de andere stelling waren als volgt: over God verheerlijken op enthousiaste wijze ($r = 0.78$; $p = .259$; $n = 212$); zorg dragen voor je naaste ($r = 0.081$; $p = .241$; $n = 210$); anderen dienen met je gaven en talenten ($r = 0.115$; $p = .096$; $n = 211$); door mijn uitstraling trek ik buitenstaanders tot Jezus ($r = 0.103$; $p = .143$; $n = 205$).

Hoofdstuk 4. Beleving van de (avond)diensten in de Bethel

Onderzoeksdoel

Er zijn elke week avonddiensten in de Bethel en steeds weer met een ander karakter. Het dienstenteam wilde graag weten hoe de gemeenteleden deze avonddiensten beleven. Uit de gesprekken werd het duidelijk dat het dienstenteam eigenlijk twee onderzoeken wilden namelijk één onderzoek onder de aanwezigen tijdens een (of meerdere) avonddienst(en) en één onderzoek naar hoe de gemeenteleden de avonddiensten over het algemeen ervaren. Dit was een eerste stap, maar er zijn zoveel verschillende soorten avonddiensten dus ze moesten zelf een keus maken welke avonddiensten zouden worden gekozen. Uiteindelijk werd er gekozen om tijdens een praisedienst, Radicaldienst en themadienst een enquête te houden en daarnaast nog een gemeentebrede enquête. Voordat de gemeentebrede enquête werd gehouden heb ik een pilot onderzoek verricht, op verzoek van ds. Bottenbley, onder de leidinggeevenden.

Onderzoeksvraag

Hoe ziet de beleving van de avonddiensten eruit en welke factoren beïnvloeden deze beleving?

4.1 Onderzoek bij Leidinggeevenden

4.1.1 Populatie Leidinggeevenden

De leidinggeevenden hebben deze vragenlijst ingevuld tijdens een weekend retraite, waar alle leidinggeevenden aanwezig waren. Iedereen moest het ter plekke invullen en gelijk inleveren, dus de respons is 100%. De vragenlijst was in januari 2010 afgenomen. Men wilde graag weten in welke mate de leidinggeevenden zelf de avonddiensten bezoeken en hoe zij deze diensten beleven. Dit onderzoek is gelijk gebruikt als een pilotfase. De leidinggeevenden mochten commentaar geven op de enquête en deze is op grond van hun opmerkingen en commentaar verbeterd. De verbeterde vragenlijst is als bijlage 3 toegevoegd en is gebruikt voor de gemeentebrede enquête naar de avonddiensten (paragraaf 4.2).

4.1.2 Onderzoeksresultaten leidinggeevenden

Sociaal demografische gegevens

Van de 62¹⁸ oudsten, taakhouders en partners die de vragenlijsten hebben ingevuld, waren er bijna evenveel (33) mannen als (29) vrouwen. De gemiddelde leeftijd van de respondenten was 51 jaar en het gemiddeld aantal jaren dat iemand lid was van de Bethel was 9 jaar. Iedereen was getrouwd. Er waren 25 mensen (41%) met thuiswonende kinderen onder de 18 jaar.

Op de vraag ‘hoe vaak bezoekt u de avonddiensten’ werden de volgende antwoorden gegeven:

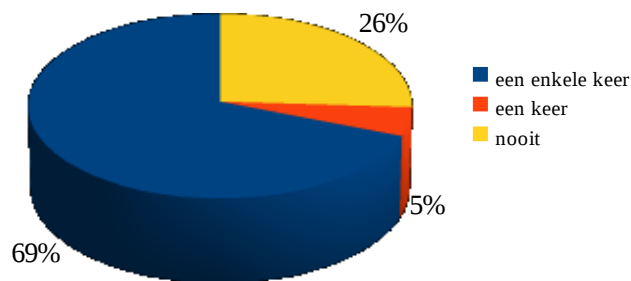
¹⁸ Er was één vragenlijst ingevuld door een echtpaar. Deze vragenlijst wordt als 1 vragenlijst beschouwd en niet als twee aparte, vandaar dat we in het vervolg van een totaal van 61 vragenlijsten uit zullen gaan.

Tabel 4.1.1: Hoe vaak bezoekt u de avonddiensten

	Aantal	Percentage
Nooit	3	4,9
Minimaal 1 keer per jaar	7	11,5
Minimaal 1 keer per kwartaal	21	34,4
Minimaal 1 keer in de maand	20	32,8
Vrijwel elke week	8	13,1
Anders	2	3,3
Totaal	61	100,0

Zes mensen gaven aan dat ze niet of zelden komen vanwege drukte, 21 mensen gaven aan dat de ochtenddiensten al voldoende zijn, 14 mensen gaven aan dat ze (kleine) kinderen hebben en 13 mensen zeiden dat de (meeste) avonddiensten hun niet aanspreken, er waren nog 14 mensen die 'anders' aangaven (met verschillende redenen waaronder de diensten eindigen te laat en gezinssituatie). Bij deze vraag kon één persoon meerdere antwoorden geven.

Iemand meegenomen die geen lid is van de Bethel

Figuur 4.1.1: Iemand meegenomen naar een avonddienst

Het is opmerkelijk dat de meeste mensen iemand die geen lid is van de Bethel hebben meegenomen naar themadiensten (27), daarna ontmoetingsdiensten (17), daarna praisediensten (14), daarna doopdiensten (11) en dan de overige diensten (samen 5). Er zou juist verwacht worden dat de meeste mensen een niet-lid zouden meenemen naar een ontmoetingsdienst (evangelisatiedienst), maar dit blijkt dus niet het geval te zijn. In de vragenlijst was er een vraag over de reden waarom de leidinggevenden nooit een gast meenemen naar een avonddienst (indien dit het geval was). Het bleek dat de mensen die nooit iemand meenemen, zelfs nooit of nauwelijks komen.

Als we kijken naar hoe laat men vindt dat een ideale avonddienst zou moeten beginnen dan zegt de meerderheid om half acht. Een heel groot deel geeft ook de voorkeur aan zeven uur.

Tabel 4.1.2: Hoe laat moet een ideale dienst beginnen

Tijd	Aantal	Percentage
19:00	20	35,7
19:30	29	51,8
20:00	7	12,5
Totaal	56	100,0

De meeste mensen vinden dat een ideale dienst anderhalf uur moet duren (meer dan 80%).

Figuur 4.1.2: Hoe vaak moet er een avonddienst zijn

Figuur 4.1.3: Hoe zou u het vinden als er helemaal geen avonddiensten meer zouden zijn

In de vragenlijst waren er vragen over de specifieke avonddiensten, die worden hieronder afzonderlijk behandeld.

Praisediensten

Tabel 4.1.3: Hoe vaak een praisedienst bezocht in de afgelopen drie jaar

	Aantal	Percentage
Nooit	12	19,7
Zelden	16	26,2
Soms	22	36,1
Vaak	11	18,0
Totaal	61	100,0

De meeste mensen vonden dat een overdenking hoort bij een praisedienst. Ongeveer evenveel mensen vonden dat Engelse liederen bij een praisedienst horen, als mensen die vonden dat dit juist niet hoort/hoeft. De meeste mensen vonden dat liederen van vroeger wel horen bij een praisedienst. Ruim 30% zou liever een praisedienst van één uur willen i.p.v. ander half uur, terwijl 2/3 van alle mensen vonden dat de zaal actiever moet worden betrokken tijdens de praisediensten.

Ontmoetingsdiensten

Tabel 4.1.4: Hoe vaak een ontmoetingsdienst bezocht in de afgelopen drie jaar

	Aantal	Percentage
Nooit	4	6,7
Zelden	18	30,0
Soms	30	50,0
Vaak	8	13,3
Totaal	60	100,0

De meeste mensen vinden dat de preek tijdens de ontmoetingsdiensten goed past bij de belevingswereld en dat het gemakkelijk te begrijpen is. De helft van de mensen¹⁹ zei dat een goede muziekband de dienst aantrekkelijker zou maken. De meeste mensen vonden de spreker goed tijdens deze diensten. Ruim een kwart vond dat een collecte niet past tijdens deze diensten, terwijl iets meer dan de helft vond dat dit wel past.

Er was ook een vraag gesteld wat er zou moeten gebeuren, zodat u nog meer ongelovigen mee neemt naar de ontmoetingsdiensten (meerdere antwoorden waren mogelijk). Op deze vraag zeiden 9 mensen dat de diensten al goed zijn, 5 vonden dat ze laagdrempeliger moeten zijn, terwijl bijna 1/3 (19 mensen) zei dat de diensten niet langdradig moeten zijn, 1/3 (20) zei dat er meer getuigenissen moeten zijn, 4 mensen zeiden dat er een bekende muziekband moet zijn en de overige (14) mensen gaven anders aan (een aantal van deze mensen zeiden dat de diensten juist niet te laagdrempelig moeten zijn, maar meer diepgang moeten hebben, terwijl een ander deel zei dat er meer beeldmateriaal/drama moest zijn).

Themadiensten

Tabel 4.1.5: Hoe vaak een themadienst bezocht in de afgelopen drie jaar

	Aantal	Percentage
Nooit	3	4,9
Zelden	19	31,1
Soms	24	39,3
Vaak	15	24,6
Totaal	61	100,0

Verder vond 85 % van de ondervraagden de onderwerpen die worden behandeld tijdens de themadiensten interessant en een even groot (86%) percentage vond de sprekers goed of uitstekend. De onderwerpen die men in de toekomst zou willen zien zijn zeer divers, dus er blijkt een behoefte te zijn aan een groot aantal onderwerpen.

¹⁹ die deze vraag hadden beantwoord (51 mensen hadden antwoord gegeven op deze vraag).

Ieder-heeft-iets-dienst

Tabel 4.1.6: Hoe vaak een ieder-heeft-iets-dienst bezocht in de afgelopen drie jaar

	Aantal	Percentage
Nooit	17	28,3
Zelden	24	40,0
Soms	14	23,3
Vaak	5	8,3
Totaal	60	100,0

Er was nog een interessante vraag als men advies/tips heeft voor de avonddiensten. Dit was een open vraag en ik zal de antwoorden hieronder letterlijk noteren:

- achter vakken afbakenen zodat de mensen meer bij elkaar zitten, moet speciaal zijn dat er een avonddienst is niet elke week
- als bezoekersaantal terugloopt, is het beter bijzondere diensten te houden en minder frequent
- avonddienst is nu vrij laagdrempelig, je zou avonddienst ook voor meer diepgang kunnen gebruiken zou mij meer aanspreken
- avonden met diepgang, Gods woord centraal, geen laagdrempelige thema's
- avondinvulling helemaal anders bijv. kleinere bijeenkomsten met diverse onderwerpen, workshops, misschien onderwijsavond naar zondag
- breng diepgang in iedere dienst, denk om muziekvolume
- de gemeente er meer bij betrekken, muziek is te hard
- diensten moeten eerder beginnen, we moeten volgende dag soms vroeg opstaan
- getuigenissen van dagelijkse wandel met God
- graag diensten met een boodschap, zodat de mensen worden aangeraakt
- korter
- laat de jeugd de avonddiensten organiseren, ze hebben meer idee van wat er in de wereld speelt en zo kunnen veel mensen aangetrokken worden om te komen
- leerseries bijv. heel Bijbelboek of serie over thema
- meer gericht op de gemeente, verdieping, geloofsgroei, fundament leggen
- misschien diensten komen waar mensen iets kunnen beelden, iets kunnen delen (actief) met anderen, gebedsdiensten kan ook met een beetje zang of getuigenissen
- neem eens een andere avond
- optreden van koren v.b. mannenkoren, daar bereik je een andere doelgroep mee
- probeer mensen uit te dagen om te gaan
- tijdsbewaking, strakker aan de tijd houden net als 's ochtends
- verdiepende onderwerpen/studies
- wat jullie nu doen (met deze vragenlijst), misschien komt er iets uit, waardoor een getuigenisdienst beter uit de verf komt

Ochtenddiensten

Iets meer dan de helft vond dat er ook een vragenlijst moet komen voor ochtenddiensten.

Tabel 4.1.7: Vragenlijst ochtenddiensten

	Aantal	Percentage
Ja, geweldig idee	34	56,7
Maakt voor mij niet uit	8	13,3
Hoef niet	18	30,0
Totaal	60	100,0

Tot slot moet ik vermelden dat het goed was om een pilot-onderzoek te houden. Er waren veel goede correcties, opmerkingen en aanbevelingen over de vragenlijst. De vragenlijst is dus aangepast en de aangepaste vragenlijst is gebruikt voor de gemeenteleden.

4.2 Gemeentebrede enquête over de avonddiensten

4.2.1 Populatie

Alle gemeenteleden hadden de mogelijkheid om de vragenlijst digitaal in te vullen. De vragenlijst is in mei 2010 afgenomen. De vragenlijst was beschikbaar op de website van de Bethel. Van de 2580 leden hebben 301 mensen de vragenlijst ingevuld (11,7%). Het aantal respondenten was voldoende om van een representatieve steekproef te spreken²⁰, maar helaas konden wij niet kijken als de data naar andere belangrijke variabelen zoals leeftijd ook representatief was. Er was wel een vraag naar de leeftijd van de respondenten in de vragenlijst, maar bij de digitale vragenlijst is er iets misgegaan. Het was de eerste keer dat ik een digitale vragenlijst had geconstrueerd en de (goedkope) website waar de Bethel lid van was gaf alleen grafieken weer met aantallen en percentages. Van de open vragen zoals leeftijd bleek het achteraf niet mogelijk om de ingevulde data te krijgen. Verder kon er geen data over de individuele respondenten worden verkregen (alleen de totalen per vraag), waardoor het niet mogelijk is om kruistabellen te maken. Dit was de eerste ervaring met het digitaal afnemen van een vragenlijst en was gelijk een slechte ervaring. Voortaan zal ik er beter op letten welke website wordt gebruikt om de digitale vragenlijst af te nemen (vooral geen slechte goedkope).

4.2.2 Onderzoeksresultaten avonddiensten

Van de 301 mensen die de vragenlijst digitaal hebben ingevuld waren er 147 mannen (49%) en 154 vrouwen (51%). De vragenlijst is opgenomen als bijlage 3. Op de vraag 'hoe vaak bezoekt u de avonddiensten' werden de volgende antwoorden gegeven:

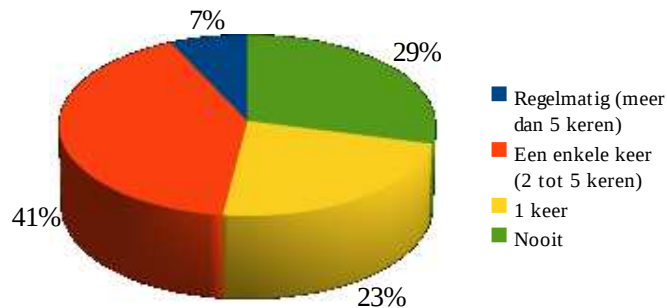
Tabel 4.2.1: Hoe vaak bezoekt u de avonddiensten

	Aantal	Percentage
Nooit	9	3,0
Minimaal 1 keer per jaar	60	20,1
Minimaal 1 keer per kwartaal	90	30,1
Minimaal 1 keer in de maand	81	27,1
Vrijwel elke week	28	9,4
Anders	31	10,4
Totaal	299	100,0

45 mensen gaven aan dat ze niet of zelden komen vanwege drukte, 60 mensen gaven aan dat de ochtenddiensten al voldoende zijn, 66 mensen gaven aan dat ze (kleine) kinderen hebben en 87 mensen zeiden dat de (meeste) avonddiensten hun niet aanspreken, er waren nog 111 mensen die 'anders' aangaven. Bij deze vraag kon één persoon meerdere antwoorden geven.

²⁰ Met een steekproefgrootte van 246 op een populatie van 2580 voldoe je aan een statistisch vrij algemeen aanvaarde norm van 90% betrouwbaarheid en 5% nauwkeurigheid. Dit betekent bijvoorbeeld dat als je een percentage van 50% mannen in je steekproef vindt, het werkelijke percentage in de populatie met 90% zekerheid tussen 45% en 55% ligt (plus of min 5% dus).

Iemand meegenomen die geen lid is van de Bethel

Figuur 4.2.1: Iemand meegenomen naar een avonddienst

Het is opmerkelijk dat de meeste mensen iemand die geen lid is van de Bethel hebben meegenomen naar themadiensten (82 mensen), daarna praisediensten (49 mensen), daarna ontmoetingsdiensten/concerten (40 mensen), daarna doopdiensten (25 mensen) en dan de overige diensten (samen 15 mensen). Er zou juist verwacht worden dat de meeste mensen een niet-lid zouden meenemen naar een ontmoetingsdienst (evangelisatiedienst), maar dit blijkt dus niet het geval te zijn. In de vragenlijst was er een vraag over de reden waarom de respondenten nooit een gast meenemen naar een avonddienst (indien dit het geval was). Het bleek dat 38,9% van de mensen die nooit een gast heeft meegenomen zegt dat ze zelf niet of nauwelijks naar een avonddiensten komen. 24,6% zegt dat ze geen mensen kennen die ze zouden kunnen meenemen, 9% zegt dat de avonddiensten niet zo speciaal zijn om mensen mee te nemen, 3% zegt dat ze er nooit aan hebben gedacht, terwijl de rest (24,6%) 'anders' heeft ingevuld.

Er was een vraag over wat er zou moeten gebeuren of veranderen, zodat men meer gasten meeneemt. Bij deze vraag konden mensen meerdere antwoorden invullen. De antwoorden zijn weergegeven in tabel 4.2.2.

Tabel 4.2.2: Wat zou er moeten gebeuren, zodat u (meer) gasten meeneemt

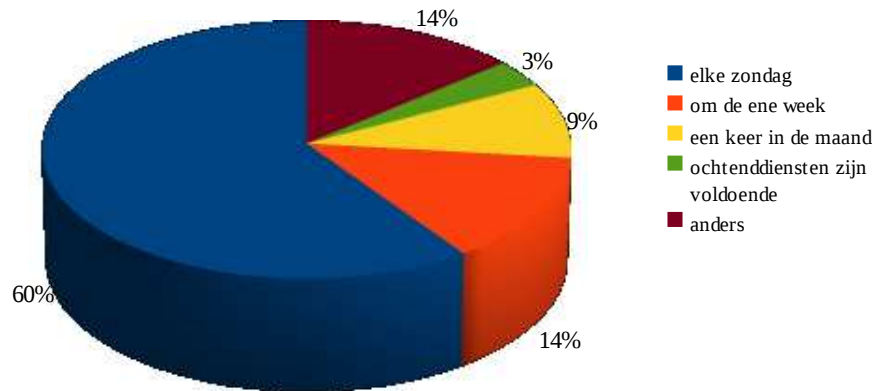
	Aantal	Percentage
Het is al goed	81	22,6
Het moet laagdrempeliger	15	4,2
Het moet niet te langdradig zijn	89	24,8
Er moeten meer getuigenissen zijn	41	11,4
Er moet een bekende muziekband aanwezig zijn	24	6,7
Anders	109	30,4
Totaal	359	100,0

Als er wordt gekeken naar hoe laat men vindt dat een ideale avonddienst zou moeten beginnen dan zegt de meerderheid om half acht (61,8%). Ongeveer een kwart van de mensen (21,6%) geeft de voorkeur aan zeven uur.

De meeste mensen vinden dat een ideale dienst anderhalf uur moet duren (63,2%), 11,5% zegt dat het slechts één uur moet duren, 8,1% geeft de voorkeur aan twee uren, terwijl het voor de rest niet uitmaakt of ze zeiden 'anders'.

Op verzoek van de afdeling techniek was er een vraag als men avonddiensten ooit op internet heeft bekeken. Het is opmerkelijk dat 47,8% zegt dit een enkele keer te hebben gedaan, terwijl 26,9% dit op regelmatige basis doet. De rest (25,3%) bekijkt nooit avonddiensten op internet.

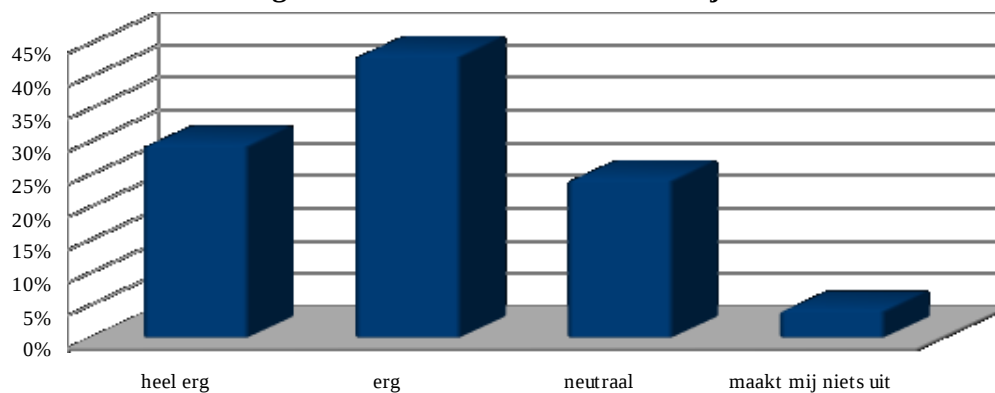
Hoe vaak moet er een avonddienst zijn

Figuur 4.2.2: Hoe vaak moet er een avonddienst zijn

Uit figuur 4.2.2 blijkt dat de meeste mensen vinden dat er elke zondag een avonddienst moet zijn. Slechts 3% vindt dat de avonddiensten helemaal kunnen worden afgeschaft. Dus er blijkt wel behoefte te zijn aan avonddiensten. Dit blijkt ook uit de volgende vraag (figuur 4.2.3), waarbij het overgrote deel het erg zou vinden als de avonddiensten zouden worden afgeschaft.

Hoe zou u het vinden als er helemaal geen avonddiensten meer zouden zijn?

Figuur 4.2.3: Hoe zou u het vinden als er helemaal geen avonddiensten meer zouden zijn

In de vragenlijst waren er vragen over de specifieke avonddiensten, die worden hieronder afzonderlijk behandeld.

Doopdiensten

De meeste mensen vinden het goed dat de doopdiensten van de zondagavond naar de zondagochtend zijn verschoven (80,7%). Het is dan ook niet verbazingwekkend dat de meeste mensen vonden dat de doopdiensten in de ochtend mochten blijven (tabel 4.2.3).

Tabel 4.2.3: Een paar opties voor de doopdiensten, a.u.b. voorkeur uitspreken

	Aantal	Percentage
Doopdiensten moeten in de ochtend blijven	177	59,4
Doopdiensten moeten weer naar de avond	34	11,4
5 doopdiensten in het jaar naar de avond en 5 in de ochtenddienst	58	19,5
Er moeten minder doopdiensten zijn	4	1,3
Anders	25	8,4
Totaal	298	100,0

Praisediensten

Tabel 4.2.4: Indien u nooit of zelden een praisedienst bezoekt wat zijn hier de belangrijkste redenen voor?

	Aantal	Percentage
Drukke/geen tijd	26	10,6
(kleine) kinderen/zondagavond tijd voor gezin	50	20,4
Wij zingen al in de ochtenddienst	14	5,7
De vorm van de praisedienst spreekt mij niet aan	36	14,7
Anders	119	48,6
Totaal	245	100,0

De meeste mensen vonden dat een overdenking hoort bij een praisedienst. Ongeveer de helft van de mensen vond dat Engelse liederen bij een praisedienst horen, terwijl ruim een kwart dit niet nodig vond, de rest was neutraal. Ruim de helft van de mensen vond dat de liederen tijdens de praisediensten bekende liederen moeten zijn. Interessant was dat 30% zei dat het muziek tijdens de praisediensten vaak te luid is, terwijl 37% zegt dat dit niet het geval is.

Concerten

Tabel 4.2.5: Indien u nooit of zelden een concert bezoekt wat zijn hier de belangrijkste redenen voor?

	Aantal	Percentage
Drukke/geen tijd	27	11,2
(kleine) kinderen/zondagavond tijd voor gezin	56	23,1
Heb niemand om met mij mee te gaan	5	2,1
Groep/artiest spreek mij niet aan	62	25,6
Anders	92	38,0
Totaal	242	100,0

Themadiensten

Tabel 4.2.6: Indien u nooit of zelden een themadienst bezoekt wat zijn hier de belangrijkste redenen voor?

	Aantal	Percentage
Drukke/geen tijd	17	8,2
(kleine) kinderen/zondagavond tijd voor gezin	46	22,1
Zondagochtend worden al genoeg thema's behandeld	14	6,7
Geen behoefte	20	9,6
Geen interessante thema's	53	25,5
Anders	58	27,9
Totaal	208	100,0

De meeste mensen vonden de sprekers tijdens de themadiensten goede sprekers (zie tabel 4.2.7). De meeste mensen vonden ook dat er voldoende ruimte was voor het stellen van vragen tijdens de themadiensten (64,5%). 11,3% vond dat er te weinig ruimte is voor het stellen van vragen, terwijl 6,3% zei dat er helemaal geen vragen moeten worden gesteld. De spreker moet volgens hun dus gewoon zijn betoog houden, zonder om zijn/haar tijd te besteden aan het beantwoorden van vragen. De meeste mensen (ruim driekwart) vinden de onderwerpen tijdens de themadiensten interessant.

Tabel 4.2.7: Beoordeling sprekers tijdens themadiensten?

	Aantal	Percentage
Uitstekende sprekers	25	9,4
Goede sprekers	165	61,8
Matige sprekers	30	11,2
Slechte/onkundige sprekers	1	0,4
Anders	46	17,2
Totaal	267	100,0

Ieder-heeft-iets-dienst

Van de respondenten bleken 172 mensen meerdere keren een ieder-heeft-iets dienst te hebben bezocht. 60 mensen heeft dit slechts één keer gedaan, terwijl 63 mensen nooit zo een type dienst heeft bezocht. De redenen dat mensen nooit of zelden naar een ieder-heeft-iets dienst zijn geweest staan vermeldt in tabel 4.2.8.

Tabel 4.2.8: Indien u nooit of zelden een ieder-heeft-iets dienst heeft bezocht wat zijn hier de belangrijkste redenen voor?

	Aantal	Percentage
Drukke/geen tijd	12	7,7
(kleine) kinderen/zondagavond tijd voor gezin	32	20,5
Trekt mij gewoon niet aan	63	40,4
Geen talent bij deze diensten	3	1,9
Anders	46	29,5
Totaal	156	100,0

Radicaldiensten

Tabel 4.2.9: Indien u nooit of zelden een Radical dienst heeft bezocht wat zijn hier de belangrijkste redenen voor?

	Aantal	Percentage
Drukke/geen tijd	25	11,3
Radicaldiensten zijn meer voor jeugdigen	79	35,6
Geen behoefte	19	8,6
Trekt mij niet aan	35	15,8
Anders	64	28,8
Totaal	222	100,0

Er waren nog een aantal stellingen dat de respondenten konden beantwoorden over de Radicaldiensten. De meeste mensen vonden dat Engelse liederen bij een Radicaldienst passen (iets meer dan 60%). Bijna 40% vond dat de master of ceremonie iets bijvoegt aan de dienst, terwijl 33% neutraal stond bij deze stelling. Als het gaat om de preker dan vond het merendeel de spreker goed en vond dat deze voldoende kennis had over het gekozen onderwerp (51%, 26% was neutraal). Interessant was dat 24% zei dat het geluid tijdens de Radicaldiensten vaak te luid is, terwijl 35% zei dat dit niet het geval is.

Meer dan 2/3 vond dat er ook een vragenlijst moet komen voor ochtenddiensten.

Tabel 4.2.10: Vragenlijst ochtenddiensten

	Aantal	Percentage
Ja	197	70,7
Nee	82	29,4
Totaal	60	100,0

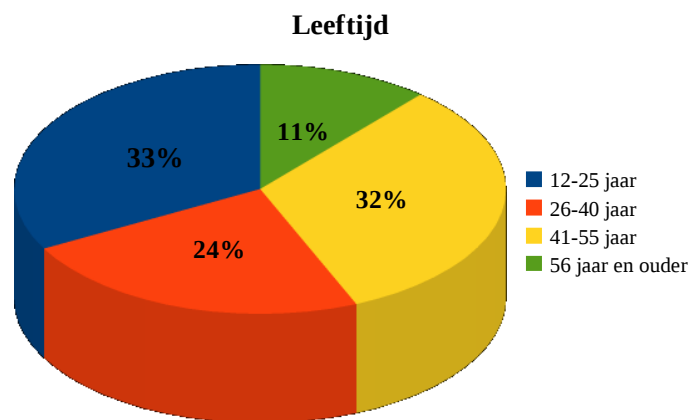
4.3 Onderzoek praisedienst

4.3.1 Populatie

De vragenlijst (zie bijlage 4) is verspreid in de Vrije Baptistengemeente Bethel tijdens de praisedienst van 7 maart 2010. In totaal hebben 386 mensen de vragenlijst ingevuld. De aanwezigen moesten de vragenlijst tijdens de dienst (aan het eind) invullen en inleveren voor ze de zaal verlieten. Hierdoor is de respons vrijwel 100%.

4.3.2 Onderzoekresultaten praisedienst

44,3 % van de respondenten was van het mannelijk geslacht en 55,7% van het vrouwelijk geslacht.

Figuur 4.3.1: Leeftijd

Tabel 4.3.1: Lid van de Bethelgemeente of vaste bezoeker

	Aantal	Percentage
Lid van de Bethel	167	45,8
Ben een (vaste) bezoeker, maar geen lid	177	48,5
Eerste keer in de Bethel	21	5,8
Totaal	365	100,0

Uit tabel 4.3.1 blijkt dat een kleine meerderheid (54,3%) van de mensen die aanwezig waren geen leden waren van de Bethel. Dit is zeer opmerkelijk en het lijkt er dus op dat de praisedienst veel niet-leden aantrekt.

Tabel 4.3.2: Hoe lang lid van de Bethel

	Aantal	Percentage
0-1 jaar	20	12,7
2-3 jaar	44	27,8
4-5 jaar	25	15,8
6-10 jaar	42	26,6
Langer dan 10 jaar	27	17,1
Totaal	158	100,0

Als wij kijken naar de mensen die lid zijn van de Bethel, dan blijkt dat het merendeel 56,3% vijf jaar of korter lid is van de Bethel.

Tabel 4.3.3: Hoe bent u in deze dienst terecht gekomen, indien u een bezoeker bent

	Aantal	Percentage
Ik ben meegenomen door familie/kennis	114	60,0
Ik heb gelezen in krant/internetsite en ben zelf gekomen	39	20,5
Anders	11	5,8
Weet dat er elke maand een praisedienst is	16	8,4
Via vrienden/anderen	10	5,3
Totaal	190	100,0

Volgens tabel 4.3.3, blijkt dat de mensen die geen lid zijn van de Bethel het vaakst worden meegenomen door familie of vrienden (60%). Daarnaast heeft nog iets meer dan 5% gehoord over de praisedienst via vrienden of anderen. Samen opgeteld blijkt dus dat ruim tweederde van de mensen die geen leden zijn van de Bethel in de dienst waren meegenomen door vrienden of familie. Dit blijkt dus een effectievere methode te zijn dan via krantenadvertenties of advertenties via internet, maar natuurlijk sluit het een het ander niet uit.

Tabel 4.3.4: Hoe vaak een avonddienst bezocht in de afgelopen 6 maanden

	Aantal	Percentage
Eerste keer	52	14,2
Minimaal 1 keer per kwartaal	63	17,2
Minimaal 1 keer in de maand	102	27,8
Meerdere keren in de maand	128	34,9
Elke week	7	1,9
Anders	15	4,1
Totaal	367	100,0

Vervolgens keek ik naar de vraag ‘hoe vaak heeft u een avonddienst bezocht in de afgelopen 6 maanden’ en dan blijkt dat iets meer dan 1/3 (36,8%) van de mensen op regelmatige basis (hiermee bedoel ik: elke week of meerdere keren in de maand) een avonddienst heeft bezocht. Als wij de groep ‘1 keer in de maand’ erbij nemen dan blijkt dat bijna tweederde van de mensen minstens 1 keer in de maand een avonddienst heeft bezocht. Echter zou dit een vertekend beeld kunnen geven aangezien de mensen die voor het eerst naar de Bethel komen ook in deze groep zijn, evenals de vaste bezoekers. Het is daarom interessant om een kruistabel te maken waarbij men duidelijk kan zien hoe vaak leden komen en hoe vaak (vaste) bezoekers komen. Dit is gedaan in tabel 4.3.5.

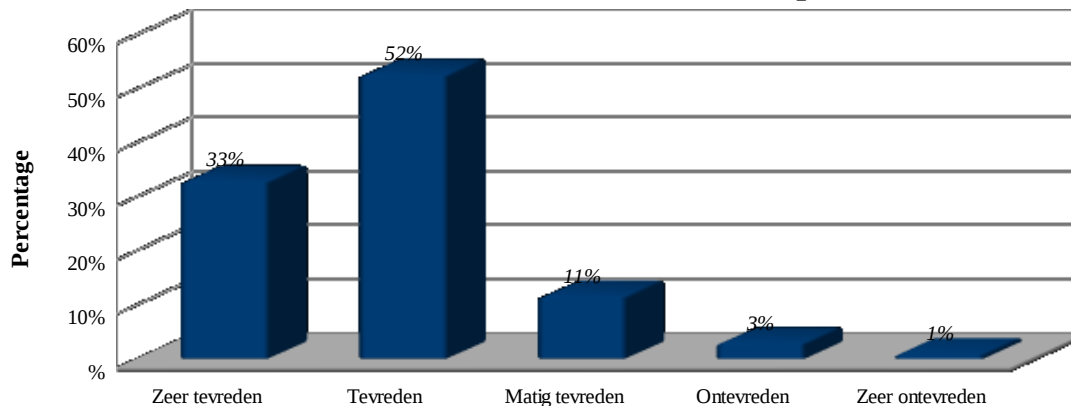
In tabel 4.3.5 zijn de mensen die voor het eerst in de Bethel waren weggelaten. Als er wordt gekeken naar de mensen die bezoekers zijn en de leden van de Bethel en deze groep met elkaar vergelijken, dan blijkt dat mensen die lid zijn van de Bethel de avonddiensten veel vaker bezoeken. Een voorzichtige aanbeveling die ik zou kunnen geven om het aantal bezoekers tijdens de avonddiensten te laten stijgen, is dat men moet proberen de niet-leden zover te krijgen dat ze lid worden, zodat ze zich meer zullen committeren aan de Bethel. Echter moet deze aanbeveling met de nodige voorzichtigheid worden aangenomen aangezien ik niet weet als de vaste bezoekers al lid zijn van een andere gemeente en ik weet ook niet hoe lang zij de Bethel bezoeken.

Tabel 4.3.5: Kruistabel lid van de Bethel of (vaste) bezoeker * hoe vaak een avonddienst bezocht in de afgelopen 6 maanden

Lid van de Bethel of (vaste) bezoeker		Hoe vaak een avonddienst bezocht in de afgelopen 6 maanden						Totaal
		Eerste keer	Minimaal 1 keer per kwartaal	Minimaal 1 keer in de maand	Meerdere keren in de maand	Elke week	Anders	
Lid van de Bethel	Aantal	5	21	44	91	4	2	167
	Percentage	3,0%	12,6%	26,3%	54,4%	2,4%	1,2%	100,0%
Ben een (vaste) bezoeker, maar geen lid	Aantal	27	42	58	36	3	11	177
	Percentage	15,3%	23,7%	32,8%	20,3%	1,7%	6,2%	100,0%

Als er wordt gekeken naar de vraag ‘*kunt u aangeven hoe tevreden u was met de dienst van vanavond (eigen beleving)*’, dan blijkt dat een overgrote meerderheid tevreden tot zeer tevreden was. Slechts 4% was ontevreden of zeer ontevreden. Echter wil dit niet zeggen dat het niet beter kan, aangezien bijna de helft van de respondenten (151) aanbevelingen geeft (zie bijlage 5) over hoe de praisediensten te verbeteren. Dit duidt dus aan dat het wel beter of tenminste anders kan.

Tevredenheid over de praisedienst

Figuur 4.3.2: Tevredenheid praisediensten

Om te weten te komen waarom de 4% aangeeft dat ze ontevreden of zeer ontevreden zijn heb ik gekeken wat deze mensen hebben beantwoord bij de vraag om in enkele kernwoorden aan te geven hoe zij de dienst vonden. Dit is hieronder weergegeven.

Kunt u in enkele kernwoorden aangeven hoe u de dienst vond

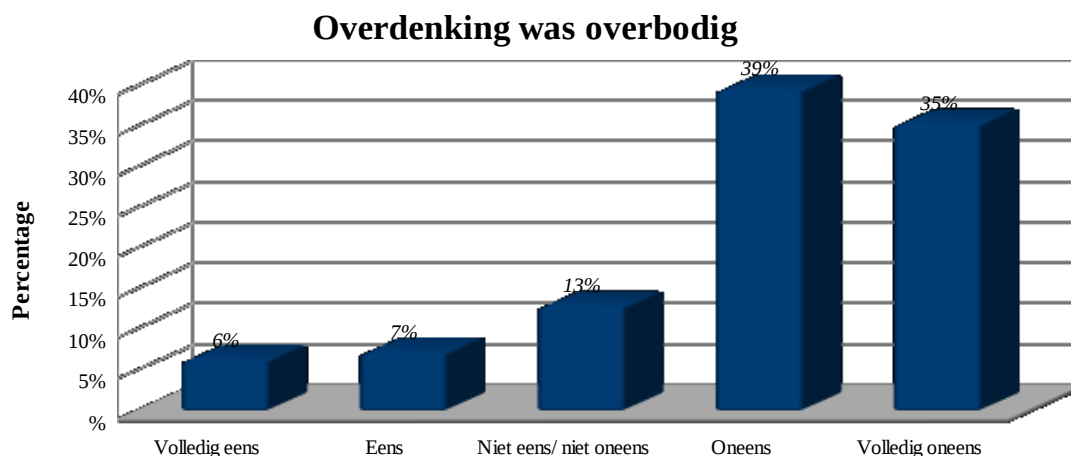
- waar zijn de opwekkingsliederen, zeer onbekende liederen
- Kwaliteit onder de maat, muzikaal en de preek, niet uitnodigend, een bezoeker kan er niets mee
- opbouwend
- muziek te langzaam en eentonig, graag meer variatie om de heer te prijzen bv soul, gospel meer sprankelende en flitsende muziek, dit ook om de jongeren binnen deze gemeente aan te trekken. hoe meer zielen hoe meer vreugde hoe meer aanbidding
- Goed, spreker oké, muzikaal onder de maat
- te gereformeerd, mooi goeie preek
- goeie preek, saaie liedjes
- ik kon niet meekomen in aanbidding
- Toegankelijk, goede overdenking, muziek saai
- te veel lawaai, te weinig gezongen psalms
- geen bekende versjes zoals god is trouw, versjes die op je gevoel werken en die iedereen kent
- Muzikaal, soms erg slecht (ongelijk met de zang)

Er was ook een vraag gesteld om te kijken als mensen de intentie hebben om weer te komen naar een praisedienst. Gezien de grote tevredenheid met de praisedienst van 7 maart, is het niet verbazingwekkend dat de meeste mensen hebben aangegeven dat ze de intentie hebben om weer te komen naar een praisedienst (89,3%).

Tabel 4.3.6: Voornemen om de volgende keer weer te komen naar een praisedienst

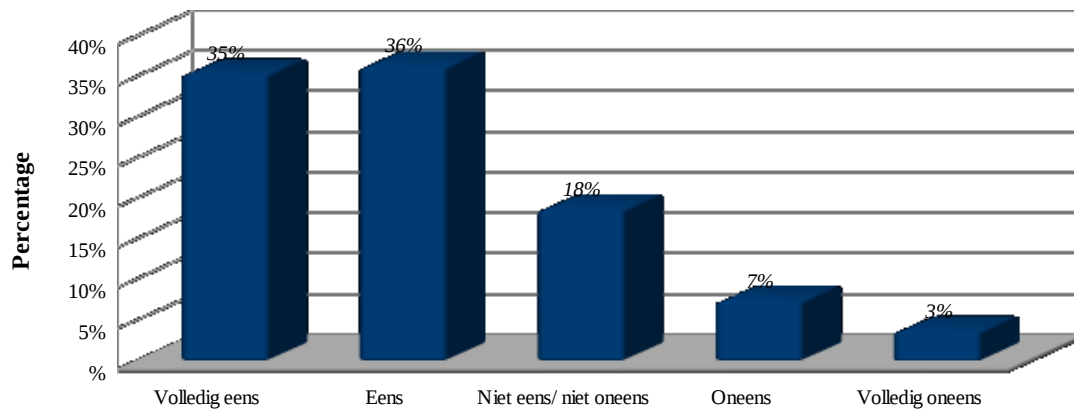
	Aantal	Percentage
Ik ben van plan weer te komen	318	89,3
Ik moet er goed over nadenken om weer te komen	21	5,9
Ik heb het gezien, maar ik hoef niet per se weer te komen	7	2,0
De dienst moet eerst een grote transformatie ondergaan	3	0,8
Anders	7	2,0
Totaal	356	100,0

Er waren vijf stellingen waarbij mensen konden aangeven als zij het eens of oneens waren met deze stellingen. De antwoorden zijn hieronder weergegeven.

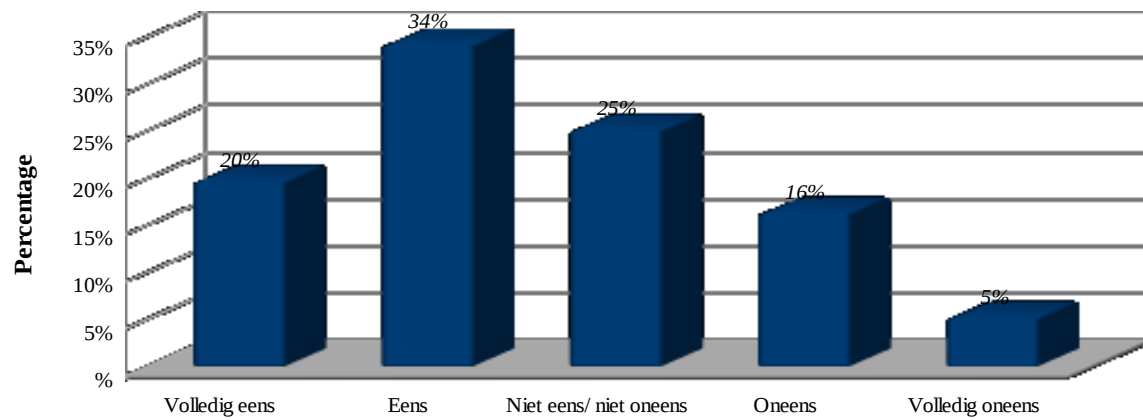
Figuur 4.3.3: Stelling overdenking

Engelse liederen horen bij een praisedienst

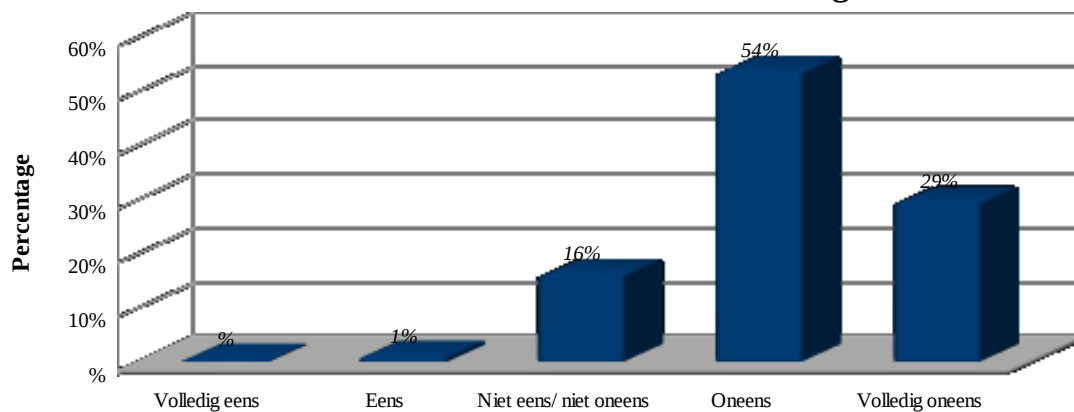
Figuur 4.3.4: Stelling Engelse liederen

De liederen van praisediensten moeten bekende liederen zijn

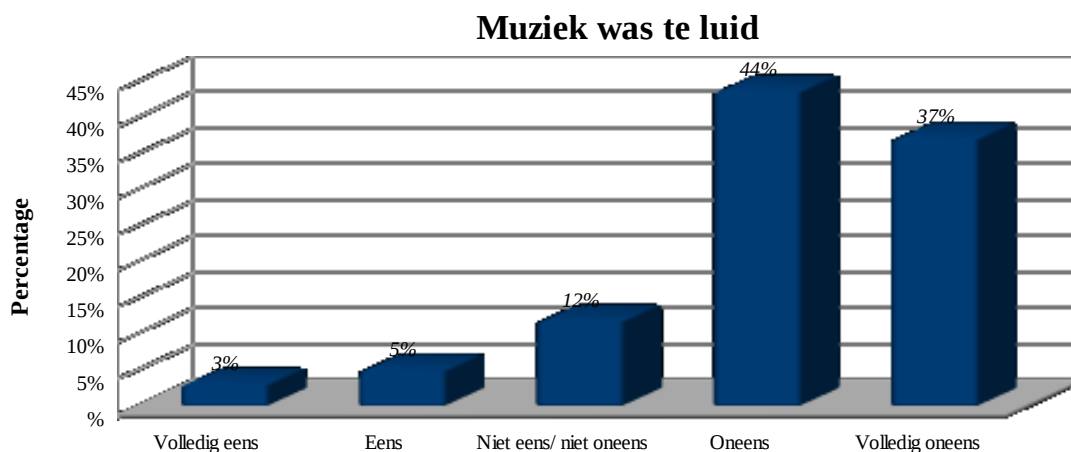

Figuur 4.3.5: Stelling bekende liederen

De dienst duurde te lang

Figuur 4.3.6: Stelling dienst te lang

Figuur 4.3.7: Stelling muziek te luid

Kijkend naar de bovenstaande vijf stellingen valt het op dat 13% de overdenking overbodig vond tijdens een praisedienst. Hiertegen over was er een ruime meerderheid van 74% die de overdenking juist niet overbodig vond. De meeste mensen vonden dat Engelse liederen wel bij een praisedienst horen, slechts 10% vond van niet (bijna al deze mensen waren 25 jaar en ouder). Bij de stelling *‘de liederen van praisediensten moeten bekende liederen zijn’* zie ik iets interessants. Hier blijkt dat 54% aangeeft dat ze het eens of volledig eens zijn met deze stelling. Het lijkt er dus op dat een meerderheid liever bekende liederen heeft en het lijkt daarom niet verstandig om onbekende liederen te zingen tijdens praisediensten, althans niet te veel. Waarschijnlijk wil een meerderheid bekende liederen, zodat ze mee kunnen zingen.

Slechts 1% vond dat de dienst te lang duurde en 8% vond dat de muziek te luid was. Ik heb ook even gekeken naar de verhouding met leeftijd en het blijkt dat het vooral oudere mensen waren (41 jaar en ouder) die de muziek te luid vonden.

Er waren twee open vragen in de enquête. De eerste was *‘kunt u in enkele kernwoorden aangeven hoe u de dienst vond’* en de tweede en tevens laatste vraag was *‘heeft u aanbevelingen over hoe de praisedienst kan worden verbeterd’*. Aangezien er heel veel verschillende antwoorden zijn gegeven op deze twee vragen, was het niet zinvol om deze vragen te groeperen. Vandaar dat er is gekozen om alle antwoorden van deze twee vragen letterlijk weer te geven. Dit is gedaan in de bijlage (bijlage 5).

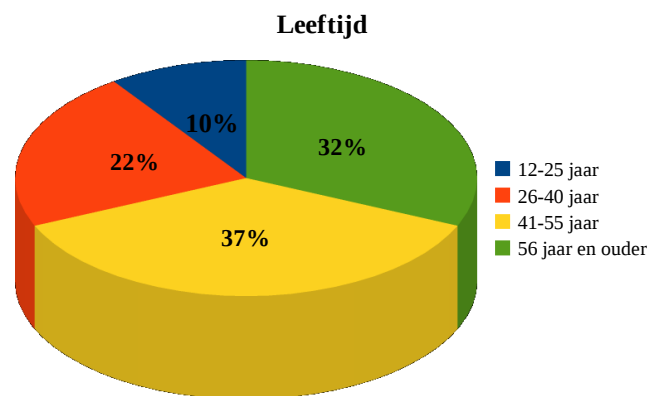
4.4 Onderzoek themadienst

4.4.1 Populatie

De vragenlijst (zie bijlage 6) was verspreid in de Vrije Baptistengemeente Bethel tijdens een themadienst van 14 maart 2010. In totaal hebben 252 mensen de vragenlijst ingevuld. De aanwezigen moesten de vragenlijst tijdens de dienst (aan het eind) invullen en inleveren voor ze de zaal verlieten. Hierdoor is de respons vrijwel 100%.

4.4.2 Onderzoekresultaten themadienst

Precies tweederde van de respondenten was van het mannelijk geslacht (66,5 %) en een derde (33,5%) van het vrouwelijk geslacht. Kijkend naar leeftijd (figuur 4.4.1), dan blijkt iets meer dan 2/3 van de mensen boven de 40 jaar te zijn. Slechts 1/3 is onder de 40 jaar. Bij de praisedienst zag ik dat juist meer dan de helft van de aanwezigen onder de 40 jaar was. Het lijkt er dus op dat de themadiensten vooral de oudere generatie aantrekt²¹.

Figuur 4.4.1: Leeftijd

Tabel 4.4.1: Lid van de Bethelgemeente of vaste bezoeker

	Aantal	Percentage
Lid van de Bethel	161	64,7
Ben een (vaste) bezoeker, maar geen lid	78	31,3
Eerste keer in de Bethel	10	4,0
Totaal	249	100,0

Uit tabel 4.4.1 blijkt dat ruim 2/3 deel (64,7%) van de mensen die aanwezig waren leden zijn van de Bethel. Iets meer dan 1/3 deel (35,3%) bestond dus uit niet-leden. Dit is iets minder dan bij de praisedienst, maar toch een behoorlijk aantal mensen. Dus ook de themadiensten lijken populair te zijn bij niet-leden (hangt er misschien deels van af wie de spreker is tijdens een themadienst).

²¹ Het is heel opvallend dat de middenmoot 26-40 jaar en 41-55 jaar van de praisedienst en themadienst nauwelijks verschillen. Maar juist de onderste leeftijdscategorie en bovenste leeftijdscategorie lijken te zijn omgewisseld. Bij de praisedienst was 33% tussen de 12-25 jaar en bij de themadienst is juist 32% 56 jaar en ouder. Bij de praisedienst was slechts 11% 56 jaar en ouder en bij de themadienst is juist een soortgelijk percentage (10%) tussen de 12-25 jaar.

Tabel 4.4.2: Hoe lang lid van de Bethel

	Aantal	Percentage
0-1 jaar	15	10,0
2-3 jaar	25	16,7
4-5 jaar	30	20,0
6-10 jaar	49	32,7
Langer dan 10 jaar	31	20,7
Totaal	150	100,0

Verder kan ik aangeven over de mensen die lid zijn van de Bethel, dat het blijkt dat het merendeel 53,4% zes jaar of langer lid is van de Bethel.

Tabel 4.4.3: Hoe bent u in deze dienst terecht gekomen, indien u een bezoeker bent

	Aantal	Percentage
Ik ben meegenomen door familie/kennis	25	30,5
Ik heb gelezen in krant/internetsite en ben zelf gekomen	45	54,9
Bethel actueel	7	8,5
Anders	5	6,1
Totaal	82	100,0

Volgens tabel 4.4.3 blijkt dat de mensen die geen lid zijn van de Bethel het vaakst (54,9%) over de themadienst lezen in de krant of via internet en dan op eigen houtje komen. Een groot deel (30,5%) wordt meegenomen door familie of kennissen. Een opmerkelijk verschil in vergelijking met de praisedienst, is dat bij de praisedienst het merendeel juist werd meegenomen door familie of kennissen, terwijl bij de themadienst juist de media een belangrijke rol speelt.

Tabel 4.4.4: Hoe vaak een avonddienst bezocht in de afgelopen 6 maanden

	Aantal	Percentage
Eerste keer	49	19,6
Minimaal 1 keer per kwartaal	71	28,4
Minimaal 1 keer in de maand	48	19,2
Meerdere keren in de maand	69	27,6
Elke week	4	1,6
Anders	9	3,6
Totaal	250	100,0

Kijkend naar de vraag 'hoe vaak heeft u een avonddienst bezocht in de afgelopen 6 maanden' dan blijkt dat iets minder dan 1/3 (29,2%) van de mensen op regelmatige basis (hiermee bedoel ik: elke week of meerdere keren in de maand) een avonddienst bezoekt. Als ik de groep 1 keer in de maand erbij neem, dan blijkt dat nog net niet de helft (48,4%) van de mensen minstens 1 keer in de maand een avonddienst bezoekt. Bij de praisedienst was dit hoger, dus het lijkt erop dat mensen die de praisediensten bezoeken vaker avonddiensten bezoeken dan mensen die de themadiensten bezoeken (sommige mensen zullen uiteraard beide type diensten bezoeken).

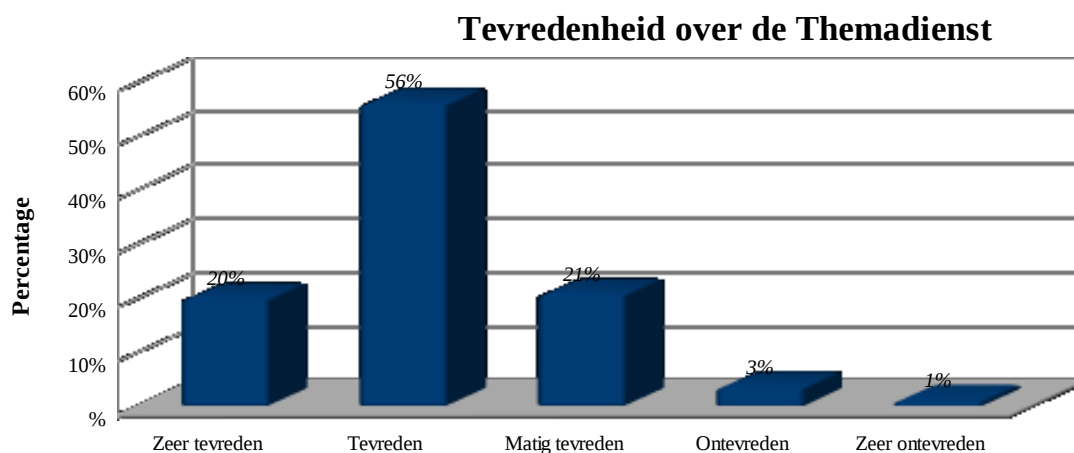
Echter zou dit een vertekend beeld kunnen geven, aangezien de mensen die voor het eerst naar de Bethel komen ook in deze groep zijn evenals de vaste bezoekers. Het is daarom interessant om een kruistabel te maken waarbij men duidelijk kan zien hoe vaak leden komen

en hoe vaak (vaste) bezoekers komen. Dit is gedaan in tabel 4.4.5, waarbij de mensen die voor het eerst in de Bethel waren weggelaten. Vervolgens kan er gezegd worden dat de leden van de Bethel veel vaker de avonddiensten bezoeken dan de niet-leden. Dit was ook het geval bij de praisedienst. Opvallend is dat 8,8% van de leden voor het eerst een avonddienst heeft bezocht in de afgelopen 6 maanden. De helft van deze 8,8% was langer dan 6 jaar lid van de Bethel.

Tabel 4.4.5: Kruistabel lid van de Bethel of (vaste) bezoeker * hoe vaak een avonddienst bezocht in de afgelopen 6 maanden

Lid van de Bethel of (vaste) bezoeker		Hoe vaak een avonddienst bezocht in de afgelopen 6 maanden						Totaal
		Eerste keer	Minimaal 1 keer per kwartaal	Minimaal 1 keer in de maand	Meerdere keren in de maand	Elke week	Anders	
Lid van de Bethel	Aantal	14	45	38	57	2	4	160
	Percentage	8,8%	28,1%	23,8%	35,6%	1,3%	2,5%	100,0%
Ben een (vaste) bezoeker, maar geen lid	Aantal	25	26	8	11	2	5	77
	Percentage	32,5%	33,8%	10,4%	14,3%	2,6%	6,5%	100,0%

Als wij kijken naar de vraag ‘*kunt u aangeven hoe tevreden u was met de dienst van vanavond (eigen beleving)*’. Dan blijkt dat een overgrote meerderheid tevreden tot zeer tevreden was. Slechts 4% was ontevreden of zeer ontevreden. Als dit wordt vergeleken met de praisedienst dan blijkt dat bij de praisedienst er meer mensen waren die *zeer tevreden* waren in vergelijking met de themadienst.

Figuur 4.4.2: Tevredenheid themadienst

Om te weten te komen waarom de 4% aangeeft dat ze ontevreden of zeer ontevreden zijn heb ik gekeken wat deze mensen hebben beantwoord bij de vraag om in enkele kernwoorden aan te geven hoe zij de dienst vonden. Dit is hieronder weergegeven. De kernwoorden van alle respondenten zijn in de bijlage opgenomen (bijlage 7).

Kunt u in enkele kernwoorden aangeven hoe u de dienst vond

- ik vond het heel moeilijk om te volgen, snapte er niets van, lastig, moeilijk
- interessant
- voor mij persoonlijk was het een te technisch verhaal
- geen leuk onderwerp, te weinig zang
- saai
- niets aan
- te verstandelijk, nou ja, in de economie is er geen ruimte om het hart te laten spreken
- wel enigermate interessant, maar te weinig boodschap
- lang, saai

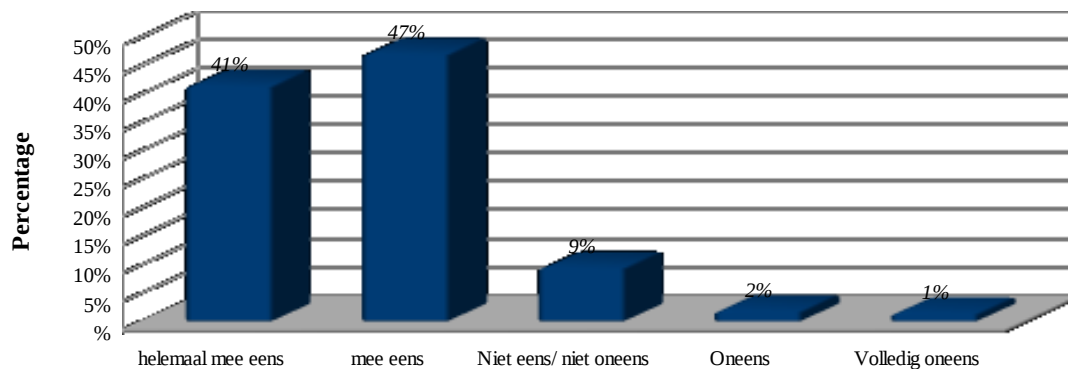
Er was ook een vraag gesteld om te kijken als mensen de intentie hebben om weer te komen naar een themadienst. Iets meer dan de helft is van plan om weer te komen. Opvallend is dat een groot deel (19,7%) heeft aangegeven dat het zal afhangen van het thema/onderwerp. Dit was niet als antwoordcategorie in de enquête, maar al deze mensen hebben het bijgeschreven. Deze mensen komen dus slechts naar een themadienst wanneer het hun aanspreekt. Verder geeft ongeveer 5% aan dat ze niet per se opnieuw hoeven te komen en bijna 13% moet er goed over nadenken om weer te komen. Er wordt een heel ander beeld gekregen dan bij de praisedienst waar ruim 90% aangaf dat ze weer zouden komen.

Tabel 4.4.6: Hoe voornemen om de volgende keer weer te komen van een themadienst

	Aantal	Percentage
Ik ben van plan weer te komen	139	55,8
Ik moet er goed over nadenken om weer te komen	32	12,9
Ik heb het gezien, maar ik hoef niet per se weer te komen	13	5,2
De dienst moet eerst een grote transformatie ondergaan	3	1,2
Hangt van het thema/onderwerp af	49	19,7
Anders	13	5,2
Totaal	249	100,0

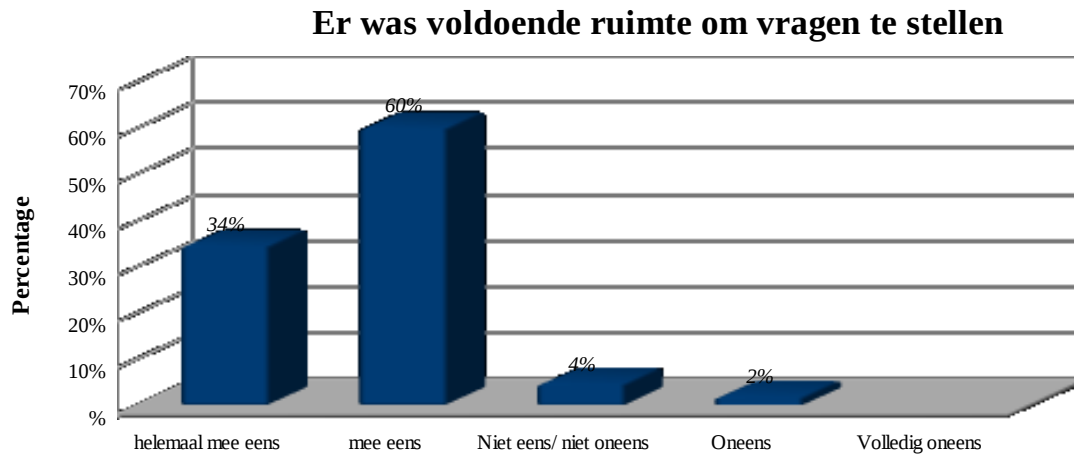
Er was een stelling over hoe men de spreker van die avond vond. Het antwoord op deze stelling is in figuur 4.4.3 weergegeven. Bijna iedereen was positief over de spreker Lans Bovenberg.

**De spreker was geweldig, hij had voldoende kennis over het onderwerp
en kon het op boeiende wijze verwoorden**

Figuur 4.4.3: Stelling spreker

Er was ook een stelling over het stellen van vragen. Uit deze stelling blijkt dat bijna iedereen vond dat er voldoende ruimte was voor het stellen van vragen.

Figuur 4.4.4: Stelling vragen

Er waren twee open vragen in de enquête. De eerste was *‘kunt u in enkele kernwoorden aangeven hoe u de dienst vond’* en de tweede en tevens laatste vraag was *‘heeft u aanbevelingen over hoe de themadienst kan worden verbeterd’*. Aangezien er heel veel verschillende antwoorden zijn gegeven op deze twee vragen, was het niet zinvol om deze vragen te groeperen. Vandaar dat er is gekozen om alle antwoorden van deze twee vragen letterlijk weer te geven. Dit is gedaan in de bijlage (bijlage 7).

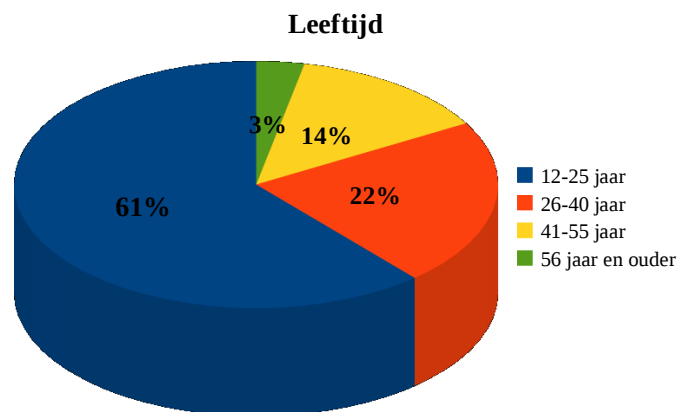
4.5 Onderzoek Radical

4.5.1 Populatie

De vragenlijst (zie bijlage 8) is verspreid in de Vrije Baptistengemeente Bethel tijdens de Radicaldienst van 30 mei 2010. De aanwezigen moesten de vragenlijst tijdens de dienst (aan het eind) invullen en inleveren voor ze de zaal verlieten. Hierdoor is de respons vrijwel 100%. In totaal hebben 155 mensen de vragenlijst ingevuld.

4.5.2 Onderzoekresultaten Radical

47,7 % was van het mannelijk geslacht en 52,3% van het vrouwelijk geslacht.

Figuur 4.5.1: Leeftijd

Als er wordt gekeken naar de leeftijd van de respondenten, dan blijkt het overgrote deel (61%) tussen de 12-25 jaar te zijn (eigenlijk 16-25 jaar, aangezien er slechts één twaalfjarige persoon was en de rest was 16 en ouder).

Tabel 4.5.1: Lid van de Bethelgemeente of (vaste) bezoeker

	Aantal	Percentage
Lid van de Bethel	75	48,4
Ben een (vaste) bezoeker, maar geen lid	73	47,1
Eerste keer in de Bethel	7	4,5
Totaal	155	100,0

Uit tabel 4.5.1 blijkt dat een meerderheid van de mensen die aanwezig waren geen leden waren van de Bethel namelijk 51,6% (groep bezoekers en mensen die voor het eerst zijn gekomen). Dit is in lijn met de themadienst (54,3%). Maar ook bij de praisedienst waren er veel niet-leden (35,5%). Het blijkt dus dat er in de avonddiensten veel niet-leden komen.

Tabel 4.5.2: Hoe lang lid van de Bethel

	Aantal	Percentage
0-1 jaar	12	16,2
2-3 jaar	21	28,4
4-5 jaar	13	17,6
6-10 jaar	20	27,0
Langer dan 10 jaar	8	10,8
Totaal	74	100,0

Verder zie ik dat het merendeel 62,2% van de mensen die lid zijn van de Bethel, vijf jaar of korter lid is van de Bethel.

Tabel 4.5.3: Hoe bent u in deze dienst terecht gekomen, indien u een bezoeker bent

	Aantal	Percentage
Ik ben meegenomen door familie/kennis	44	56,4
Ik heb gelezen in krant/internetsite en ben zelf gekomen	18	23,1
Bethel actueel	4	5,1
Anders	12	15,4
Totaal	78	100,0

Volgens tabel 4.5.3 blijkt dat de mensen die geen lid zijn van de Bethel het vaakst worden meegenomen door familie of vrienden (56,4%). Daarnaast heeft nog bijna een kwart (23,1%) gelezen over de dienst in de krant/internetsite en is daarna zelf gekomen. Dit blijken dus de twee effectiefste middelen om niet-leden te krijgen in de dienst.

Tabel 4.5.4: Hoe vaak een avonddienst bezocht in de afgelopen 6 maanden

	Aantal	Percentage
Eerste keer	29	18,8
Minimaal 1 keer per kwartaal	29	18,8
Minimaal 1 keer in de maand	48	31,2
Meerdere keren in de maand	47	30,5
Elke week	1	0,6
Totaal	154	100,0

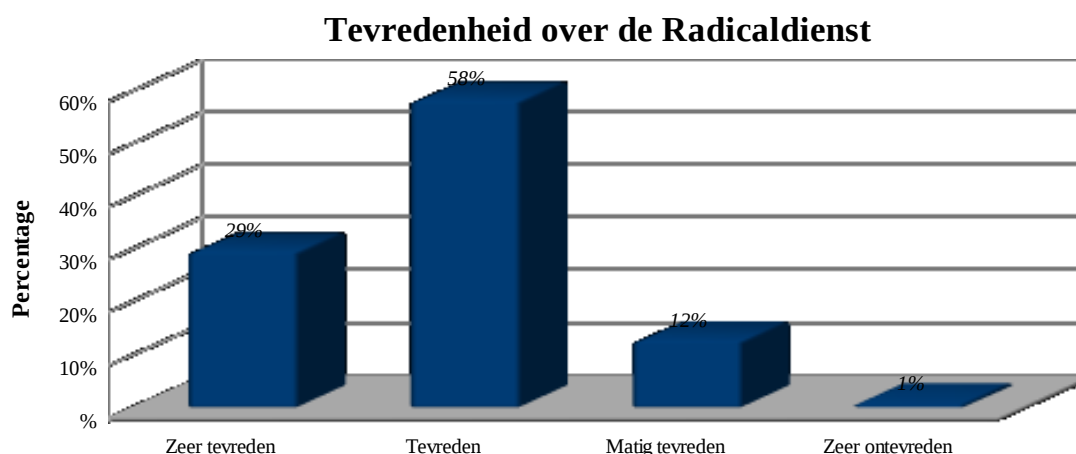
Kijkend naar de vraag ‘hoe vaak heeft u een avonddienst bezocht in de afgelopen 6 maanden’, dan blijkt dat bijna 1/3 (31,1%) van de mensen op regelmatige basis (hiermee bedoel ik: elke week of meerdere keren in de maand) een avonddienst bezoekt. Als ik de groep ‘1 keer in de maand’ erbij wordt genomen, dan blijkt dat nog net geen tweederde (62,3%) van de mensen minstens 1 keer in de maand een avonddienst bezoekt.

Echter zou dit een vertekend beeld kunnen geven aangezien de mensen die voor het eerst naar de Bethel komen ook in deze groep zijn evenals de vaste bezoekers. Het is daarom interessant om een kruistabel te maken waarbij men duidelijk kan zien hoe vaak leden komen en hoe vaak (vaste) bezoekers komen. Dit is gedaan in tabel 4.5.5, waarbij de mensen die voor het eerst in de Bethel waren zijn weggelaten. Het blijkt dat de mensen die lid zijn van de Bethel de avonddiensten vaker bezoeken dan de mensen die geen lid zijn van de Bethel. Vooral bij het antwoord meerdere keren in de maand scoren zij veel hoger dan de (vaste) bezoekers.

Tabel 4.5.5: Kruistabel lid van de Bethel of (vaste) bezoeker * hoe vaak een avonddienst bezocht in de afgelopen 6 maanden

Lid van de Bethel of (vaste) bezoeker		Hoe vaak een avonddienst bezocht in de afgelopen 6 maanden					Totaal
		Eerste keer	Minimaal 1 keer per kwartaal	Minimaal 1 keer in de maand	Meerdere keren in de maand	Elke week	
Lid van de Bethel	Aantal	9	11	24	31	0	75
	Percentage	12,0%	14,7%	32,0%	41,3%	0,0%	100,0%
Ben een (vaste) bezoeker, maar geen lid	Aantal	15	16	24	16	1	72
	Percentage	20,8%	22,2%	33,3%	22,2%	1,4%	100,0%

Er was een vraag: ‘kunt u aangeven hoe tevreden u was met de dienst van vanavond (eigen beleving)’. Uit deze vraag blijkt dat een overgrote meerderheid (87%) tevreden tot zeer tevreden was. Slechts 1 persoon was zeer ontevreden en 12% was matig tevreden (19 personen)²².

Figuur 4.5.2: Tevredenheid Radicaldienst

Om te weten te komen waarom 12% aangeeft dat ze matig tevreden waren en waarom de ene persoon aangeeft zeer ontevreden te zijn heb ik gekeken naar wat deze mensen hebben beantwoord bij de vraag om in enkele kernwoorden aan te geven hoe zij de dienst vonden. Dit is hieronder weergegeven. De kernwoorden van alle respondenten zijn in de bijlage opgenomen (bijlage 9).

²² Deze mensen waren verdeeld over alle leeftijdsgroepen. Dus het was **niet** zo dat ouderen vooral matig tevreden waren.

Kunt u in enkele kernwoorden aangeven hoe u de dienst vond

- gaaf (de persoon die zei zeer ontevreden te zijn, vond de dienst gaaf, dit is heel vreemd)

Hieronder de antwoorden van de mensen die matig tevreden waren (12%):

- opbouwend, lang
- interessant, opbouwend
- opbouwend, lang
- lang, intro leuk
- interessant, lang
- het was een gezapig begin, ik voel/zie dat mensen wel willen maar niet durven of zo en angstig zijn. daar mag de band nadrukkelijker voor ingaan. ook was in het begin het geluid zeer slecht geregeld, maar werd wel beter. het geluid mag mijns inziens veel harder, het is toch radical.
- mooie getuigenis, goede aanbidding, preek matig
- wel mooi, zangdienst enthousiast wel veel onbekende liederen, preek wat te basic
- leuk, open
- preek kon compacter
- interessant
- leuk, blij
- geen diepgang, te technisch
- swingend, vrij, zeer tevreden over muziek, ontevreden over preek
- werkend, strak georganiseerd
- lang, saai, zaten wel mooie stukjes tussen
- gaaf, alleen het meeste wist ik al, het is niet nieuw. zou graag meer dingen in de praktijk zien

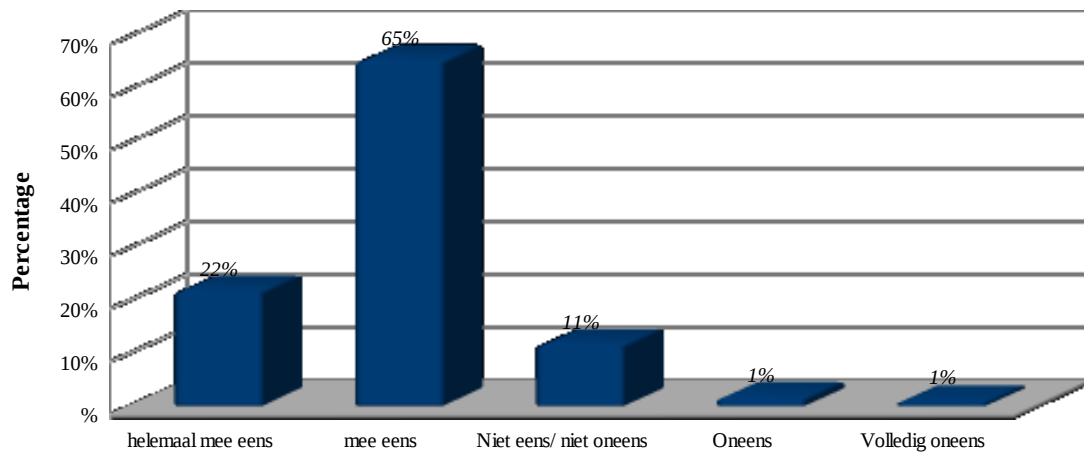
Er was ook een vraag gesteld om te kijken als mensen de intentie hebben om weer te komen naar een Radicaldienst. Gezien de grote tevredenheid met de Radicaldienst van 30 mei, is het niet verbazingwekkend dat de meeste mensen hebben aangegeven dat ze de intentie hebben om weer te komen naar een Radicaldienst en een groot deel zou anderen ook uitnodigen.

Tabel 4.5.6: Voornemen om de volgende keer weer te komen naar een Radicaldienst

	Aantal	Percentage
Ik ben van plan weer te komen en nodig ook anderen uit	58	39,2
Ik ben van plan weer te komen	79	53,4
Ik moet er goed over nadenken om weer te komen	4	2,7
Ik heb het gezien, maar ik hoef niet per se weer te komen	2	1,4
De dienst moet eerst een grote transformatie ondergaan	2	1,4
Weet niet	3	2,0
Totaal	148	100,0

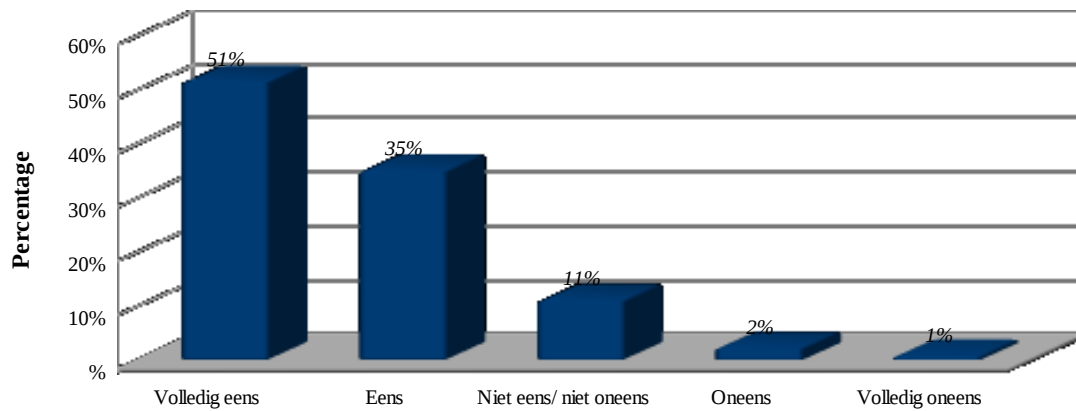
Er waren vijf stellingen waarbij mensen konden aangeven als zij het eens of oneens waren met deze stellingen. De antwoorden zijn hieronder weergegeven.

De spreker was geweldig, hij had voldoende kennis over het onderwerp en kon het op boeiende wijze verwoorden

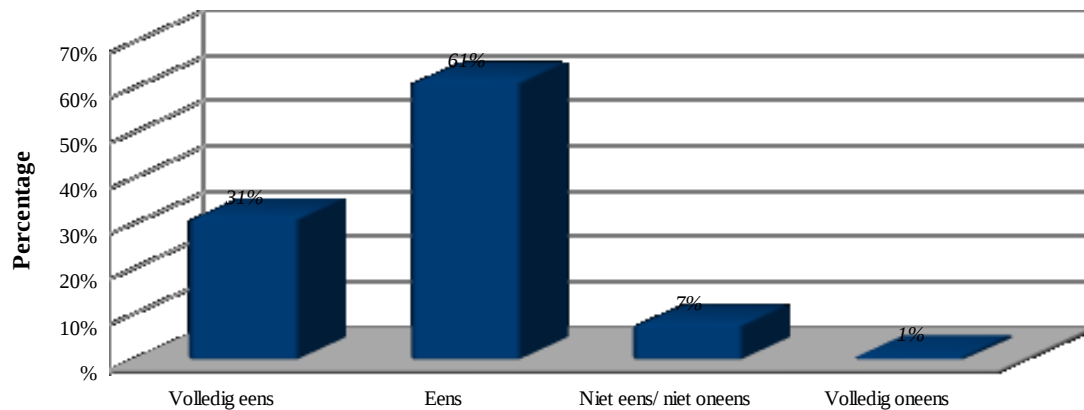
Figuur 4.5.3: Stelling spreker

Engelse liederen horen bij een Radicaldienst

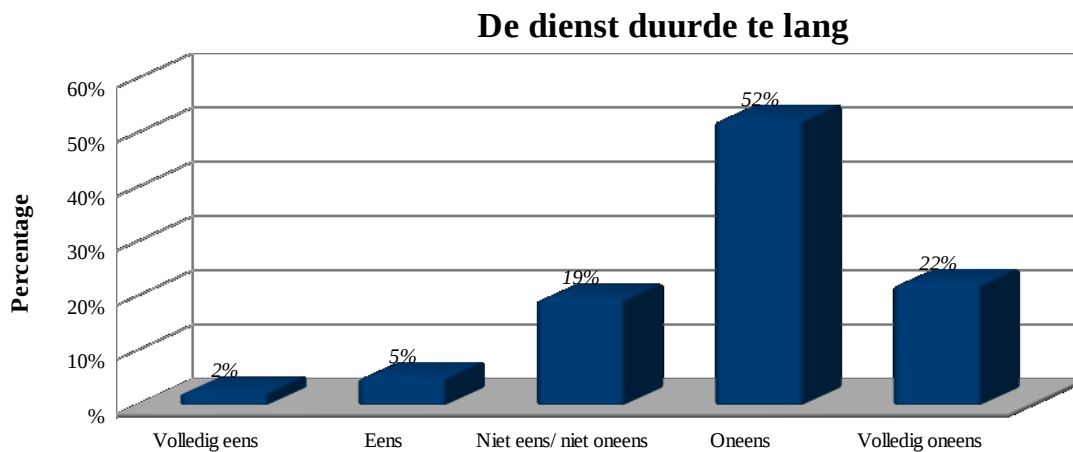

Figuur 4.5.4: Stelling Engelse liederen

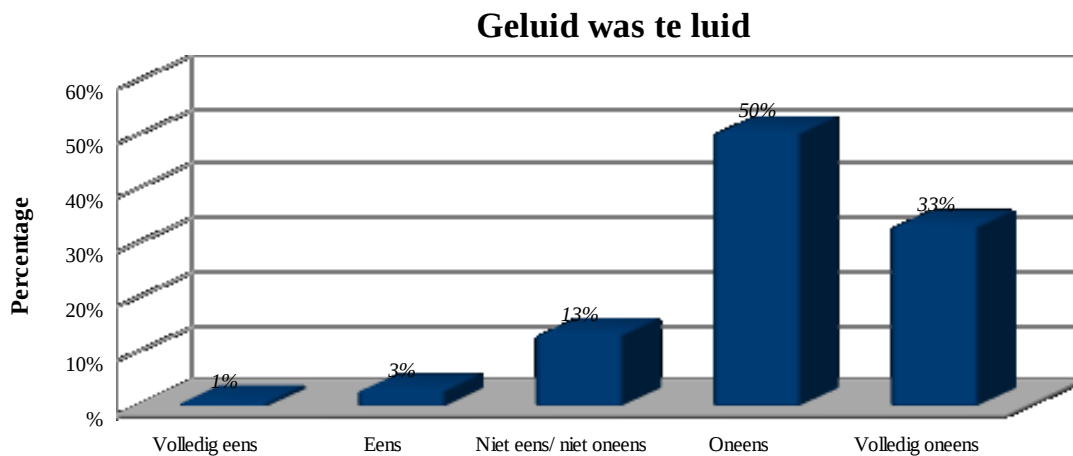
Master of Ceremonie voegt iets toe aan de dienst

Figuur 4.5.5: Stelling Master of Ceremonie

Figuur 4.5.6: Stelling dienst te lang

Figuur 4.5.7: Stelling geluid was te luid

Kijkend naar de bovenstaande vijf stellingen valt het op dat de meeste mensen zeer positief waren over de spreker, dat de meeste mensen Engelse liederen als onmisbaar beschouwen, de Master of Ceremonie daadwerkelijk iets toevoegt aan de dienst, de meeste mensen vonden dat de dienst niet te lang duurde en dat het geluid niet te luid was.

Er was nog een vraag over het koffiedrinken en over de mogelijkheid om na te praten. 1/5 deel van de mensen vond dit niet zo belangrijk, terwijl ruim driekwart van de mensen dit wel belangrijk tot zeer belangrijk vond.

Tabel 4.5.7: Hoe belangrijk vindt u het koffiedrinken vooraf en de mogelijkheid tot napraten na de dienst

	Aantal	Percentage
Zeer belangrijk	42	28,4
Belangrijk	72	48,6
Niet zo belangrijk	30	20,3
Anders	4	2,7
Totaal	148	100,0

Er waren twee open vragen in de enquête. De eerste was *‘kunt u in enkele kernwoorden aangeven hoe u de dienst vond’* en de tweede en tevens laatste vraag was *‘heeft u aanbevelingen over hoe wij de Radicaldienst kunnen verbeteren’*. Aangezien er heel veel verschillende antwoorden zijn gegeven op deze twee vragen, was het niet zinvol om deze vragen te groeperen. Vandaar dat er is gekozen om alle antwoorden van deze twee vragen letterlijk weer te geven. Dit is gedaan in bijlage 9.

Hoofdstuk 5. REVEAL onderzoek naar het geloofsleven van gemeenteleden

5.1 Onderzoeksopzet REVEAL

Het REVEAL onderzoek is uitgevoerd in de Bethelgemeente door Willow Creek Nederland. Het is een standaardvragenlijst die uit het Engels is vertaald. Uit eerder REVEAL onderzoek is gebleken dat er verschillende fasen zijn in het geestelijk groeiproces, namelijk:

- Ontdekken van Christus
- Groeien in Christus
- Dichtbij Christus
- Christus centraal

Een belangrijke vraag is hoe gelovigen van de ene fase naar de andere fase groeien en welke factoren voor die groei van belang zijn. Uit eerder REVEAL onderzoek blijkt dat er bepaalde duidelijke patronen zijn in de wijze waarop geestelijke groei zich voltrekt en aanwijsbare katalysatoren die maken dat gelovigen naar een volgende fase doorgroeien. Ook blijkt dat als deze katalysatoren niet aanwezig zijn deze groei stagneert. Het REVEAL onderzoek probeert in kaart te brengen welke katalysatoren in de eigen gemeente aanwezig zijn en in welke mate ze effectief worden toegepast²³. Dit is ook de reden waarom de oudsten ervoor hebben gekozen om het REVEAL onderzoek in de Bethel te laten plaats vinden. De vragenlijst, met meer dan 80 vragen, moest digitaal worden ingevuld. Alle gegevens worden rechtstreeks gestuurd naar Amerika, waar deze worden verwerkt. Alle gegevens blijven ook in beheer van de mensen achter REVEAL in Amerika. Dit is mijn grootste kritiekpunt op REVEAL, want je krijgt slechts een rapport en niet de ruwe data. Zij maken een rapport voor de gemeente en dit heeft de Bethel ook ontvangen. Ik was de algemene coördinator van het onderzoek in de Bethel en hieronder zal ik enkele belangrijke bevindingen presenteren. Dit zal ik niet uitgebreid doen, aangezien de Bethel een heel rapport heeft ontvangen met alle bevindingen. Ik kon bovendien geen geavanceerde statistische analyses verrichten, omdat ik geen toegang kon krijgen tot de ruwe data.

Populatie

Alle gemeenteleden hadden de mogelijkheid om het REVEAL vragenlijst in te vullen. Ruim 1/3 deel van de gemeente heeft hiervan gebruik gemaakt (870 van de 2580 gemeenteleden). De richtlijn van REVEAL om een representatieve steekproef te hebben was om minimaal 30% van de gemeenteleden de vragenlijst te laten invullen. Bij minder dan 30% verwerken zij de gegevens niet. De Bethel heeft dit aantal dus gehaald. Echter is deze richtlijn mijns inziens niet voldoende om representativiteit te waarborgen. Er moet namelijk ook gekeken worden in hoeverre variabelen als leeftijd in de steekproef ook representatief zijn voor de populatie. Ik heb gekeken in hoeverre leeftijd en lidmaatschapsduur representatief zijn. Beiden leken dit niet te zijn. Bij leeftijd blijken ouderen vaker dan jongeren de vragenlijst te hebben ingevuld²⁴. Bij lidmaatschap bleken mensen die langer lid zijn van de Bethel de vragenlijst

²³ Voor een kritische bespreking van het REVEAL onderzoek, wordt verwezen naar Wright (2007; 2008a; 2008b).

²⁴ Als we naar leeftijd kijken dan blijkt dat er in de steekproef ongeveer 107 mensen waren tussen de leeftijd 16-29 jaar, terwijl wij 216 zouden verwachten bij een representatieve steekproef. 438 personen waren tussen de 30-49 jaar, terwijl wij 390 mensen zouden verwachten en 325 mensen waren boven de 50 jaar, terwijl wij 264 zouden verwachten. De verschillen blijken significant te zijn (chi kwadraat is 74,675 (df=2), p = .000). Het blijkt dus dat jongeren (16-29 jaar) de vragenlijst minder vaak hebben ingevuld in vergelijking met ouderen.

vaker te hebben ingevuld²⁵. Dit heeft gevolgen voor de interpretatie van de gegevens. Er moet namelijk steeds in ogenschouw worden genomen dat vooral mensen die langer lid zijn van de Bethel en relatief ouder zijn de vragenlijsten hebben ingevuld.

5.2 Onderzoeksresultaten REVEAL

De vragenlijst kon van 21 februari 2010 tot en met 7 maart 2010 worden ingevuld. Van de respondenten was de grootste groep tussen de 30 en 49 jaar (50%).

Tabel 5.1: Leeftijd respondenten

	Percentage ²⁶
16 – 29 jaar	12%
30 – 49 jaar	50%
50+	37%
Totaal	100%

Verder bleek dat slechts 1% van de respondenten niet autochtoon was. De diversiteit is dus niet groot, maar dit is algemeen bekend in de Bethel (heeft vooral te maken met de bevolkingssamenstelling van de omgeving waarin de Bethel is gehuisvest). Bijna de helft van de respondenten gaf aan dat ze thuiswonende kinderen hebben die onder de 18 jaar zijn (48%). 30% van de respondenten had een afgeronde HBO opleiding of hoger. En 81% was getrouwd. Als wij kijken naar het inkomen dan spreekt tabel 5.2 voor zich.

Tabel 5.2: Inkomen respondenten

	Percentage
Inkomen onder de €20.000	21%
Inkomen €20.000 - €49.000	62%
Inkomen €50.000 of meer	17%
Totaal	100%

Volgens de betrokkenheid bij de Bethel blijkt dat de meeste mensen langer dan 5 jaar betrokken zijn bij de Bethel (62%).

Tabel 5.3: Betrokken bij de Bethel

	Percentage
Minder dan één jaar	2%
Eén tot vijf jaar	36%
Zes tot tien jaar	29%
Meer dan tien jaar	33%
Totaal	100%

²⁵ In de steekproef waren 17 mensen korter dan 1 jaar lid van de Bethel, 566 tussen de 1-10 jaar en 287 langer dan 10 jaar. Bij een representatieve steekproef zouden wij verwachten dat 97 mensen korter dan 1 jaar lid waren van de Bethel, 589 mensen tussen de 1-10 jaar en 184 mensen langer dan 10 jaar. De verschillen blijken significant te zijn (chi kwadraat is 125,090 (df=2), p = .000). Het blijkt dus dat mensen die al langer lid zijn van de Bethel veel vaker de vragenlijsten invullen dan mensen die korter lid zijn. Mensen die langer lid zijn voelen zich waarschijnlijk meer betrokken en vullen daardoor eerder een vragenlijst in oftewel ze geven eerder gehoor aan een oproep van de raad van oudsten om een vragenlijst in te vullen.

²⁶ In het verslag dat ik heb ontvangen over de REVEAL resultaten stonden slechts percentages en bovendien alleen afgeronde percentages. Vandaar dat de aantallen niet zijn vermeld in de tabellen.

De 870 respondenten zijn onderverdeeld in de verschillende groeisegmenten. De respondenten worden aan de hand van een vraag (een subjectieve vraag) ingedeeld in deze groeisegmenten. De vraag luidt: 'Welke van de volgende mogelijkheden beschrijft het beste waar u in uw geestelijke ontwikkeling bent?' men heeft dan verschillende antwoordmogelijkheden zoals 'Ik begin net te ontdekken hoe geestelijk te groeien'. De indeling van de respondenten over de groeisegmenten is te zien in figuur 5.1.

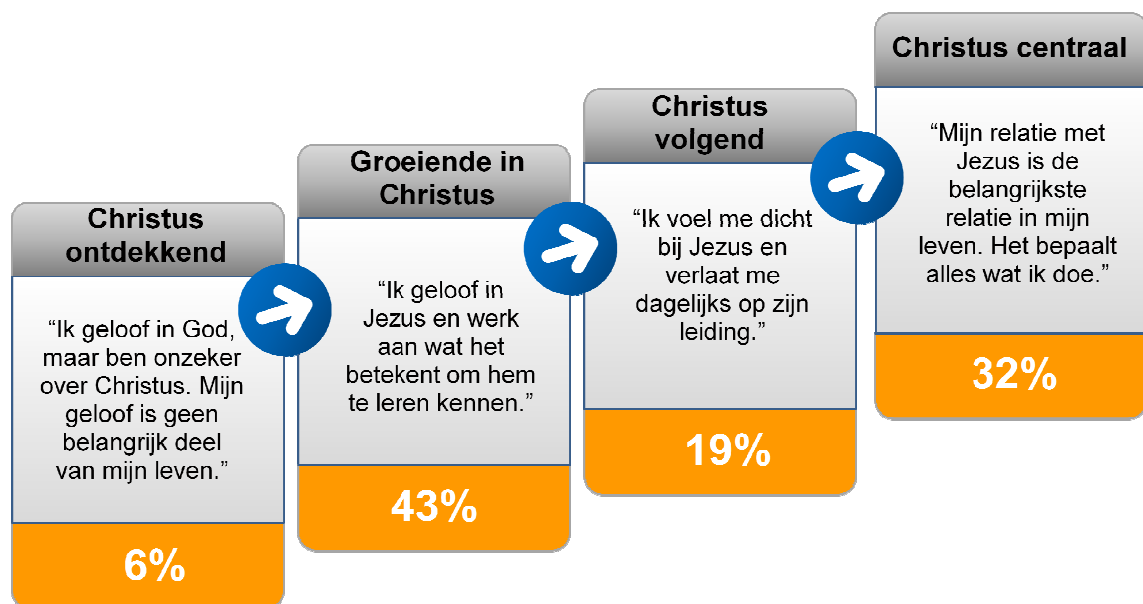
Echter is er aardig wat kritiek om mensen op deze manier in te delen (zie o.a. Wright 2007). Dus er moet voorzichtig worden omgegaan met de interpretatie hiervan. De kritiek komt erop neer dat we ons moeten afvragen als het niet beter is om objectievere criteria te gebruiken zoals informatie over het gebedsleven, geefgedrag, evangelisatie, dienen etc. dan slechts één vraag waar men zichzelf indeelt. Dit is wat Wright (2007) noemt '*spiritual behaviors*'. Het is echter de vraag hoe we dit moeten objectiveren en classificeren. Tot nu toe lijkt het, het makkelijkst om een subjectieve vraag te gebruiken en de mensen zichzelf te laten 'classificeren'. Een objectieve maat lijkt betrouwbaarder te zijn, maar is helaas nog niet ontwikkeld dus verlopig zullen wij moeten volstaan met een subjectieve maat. In hoofdstuk 6 zullen wij verder op deze discussie ingaan.

Een ander punt van kritiek is dat Wright (2007) aangeeft dat weinig mensen zich in de vierde categorie zouden plaatsen, aangezien dat een soort christelijke perfectie zou zijn. Gezien de resultaten van de Bethel blijkt deze kritiek echter ongegrond, maar ik kan mij wel voorstellen dat er bepaalde individuen zijn die er niet voor zouden kiezen om voor de hoogste categorie te kiezen, zoals prof. Bradley Wright zelf en ik zelf (ik heb de vragenlijst ook ingevuld en niet voor de laatste categorie gekozen). Verder geeft hij aan dat het onderscheid tussen stap 3 en stap 4 niet volledig helder is, hij zegt '*both seem to represent mature Christian faith*' (Wright 2007). Met dit laatste punt van kritiek kan ik deels meegaan.

Mijn eigen punt van kritiek is dat REVEAL slechts kijkt hoeveel procent van alle gemeenteleden de vragenlijst hebben ingevuld en op grond daarvan aangeeft als het onderzoek representatief is (ze hanteren een ondergrens van $\pm 30\%$ van het aantal gemeenteleden). Dit geeft echter een vertekend beeld aangezien de vragenlijst digitaal moet worden ingevuld en het langer dan een half uur duurt om in te vullen. Dit betekent dat mensen een kleine moeite moeten doen om het in te vullen. Het zullen vooral mensen zijn die gecommitteerd zijn aan de gemeente die de vragenlijst invullen en niet zo gauw de nieuwe leden of bezoekers. Dit bleek inderdaad het geval te zijn in de Bethel, vooral de mensen die langer lid zijn vullen de vragenlijst in (zie voetnoot 25). Hierdoor krijg je een vertekend beeld, terwijl men de indruk wekt dat het een representatief onderzoek is. Het verbaast mij daarom niet dat slechts 6% van de respondenten in de categorie '*Christus ontdekkend*' zit, want juist deze mensen zullen niet gauw hun tijd nemen om de vragenlijst te gaan invullen. Mijn verwachting is dat deze categorie daarom altijd ondervertegenwoordigd zijn²⁷.

Natuurlijk kunnen meetinstrumenten altijd verbeterd worden en zo ook met REVEAL, maar tegelijkertijd ben ik blij dat het onderzoek tenminste inzicht geeft in het geloofsleven van de gemeenteleden. Mijn grootste kritiekpunt is dat de eerste groep is ondervertegenwoordigd, maar voor de drie hogere segmenten denk ik dat figuur 5.1 ons toch een redelijk beeld geeft over het geloofsleven in de Bethel.

²⁷ Dit probleem zou kunnen worden opgelost als de mensen de vragenlijst in de kerk moeten invullen (tijdens de dienst tijd hiervoor vrij maken). Dan zal de respons waarschijnlijk haast 100% zijn, zoals bij de onderzoeken naar de beleving van de praise-, thema-, en radicaldiensten. Het enige nadeel is dat de enquêtes dan moeten worden ingevoerd, wat veel tijd en energie zou kosten.

Figuur 5.1: Geestelijke groeisegmenten

Kijkend naar de kerkelijke behoeften van de respondenten en in hoeverre ze tevreden zijn met de manier waarop de Bethel invulling geeft aan deze behoeften, dan blijkt uit tabel 5.4 dat de Bethel haar gemeenteleden vooral meer moet helpen met het ontwikkelen van een persoonlijke relatie met Christus en hun gebedsleven moet helpen ontwikkelen. Deze punten en de andere punten staan vermeld in tabel 5.4.

Tabel 5.4: Kerkelijke behoeften en tevredenheid hierover (gerangschikt naar verschil)

	Belangrijkeids- score ²⁸	Tevredenheids- score	Vershil
Helpt persoonlijke relatie met Christus ontwikkelen	5,3	4,6	0,7
Helpt me een gebedsleven te ontwikkelen	4,9	4,2	0,7
Helpt me de Bijbel te begrijpen	5,1	4,5	0,6
Rust me toe om 'er zelf op uit te gaan'	4,7	4,1	0,6
Wijst duidelijke weg tot groei	4,9	4,4	0,5
Daagt me uit tot groei	4,9	4,4	0,5
Moedigt mij aan tot verantwoording voor mijn groei	4,9	4,4	0,5
Kerkleiders tonen hoe te groeien	4,8	4,3	0,5
Helpt me in tijden van emotionele moeiten	4,7	4,2	0,5
Biedt kans met anderen te groeien	4,8	4,4	0,4
Geeft me het gevoel dat ik erbij hoor	4,6	4,3	0,3
Stimuleert een dienstbare cultuur	4,6	4,3	0,3
Creëert betrokkenheid bij de kerk	4,5	4,2	0,3
Biedt goede kinderprogramma's	5,2	4,9	0,3
Moedigt nemen van verantwoordelijkheid aan	4,4	4,1	0,3
Creëert kansen om mensen in nood te helpen	4,5	4,4	0,1
Stelt duidelijke verwachtingen	4,4	4,3	0,1
Biedt aansprekende diensten	4,8	4,8	0,0
Avondmaal is een belangrijk onderdeel	5,0	5,0	0,0

In de enquête waren er enkele vragen over de predikant. De resultaten van deze vragen zijn in tabel 5.5 gepresenteerd. In tabel 5.5 is te zien wat de gemeenteleden van de Bethel als de belangrijke en minder belangrijke taken zien van de predikant. Interessanter is de tevredenheidsscore. De mensen van REVEAL die de resultaten presenteerden waren zelf verbaasd over de hoge score van ds. O. Bottenbley. REVEAL is inmiddels in honderden kerken wereldwijd gehouden en ds. O. Bottenbley scoorde heel erg hoog in vergelijking met andere predikanten. Als het gaat om het bewaren van de eenheid dan zijn de respondenten niet helemaal tevreden met de wijze waarop ds. Bottenbley dit aanpakt. Hier lijkt dus een groeimogelijkheid voor de voorganger.

²⁸ De score was op een schaal van 6 (hoog) tot 1 (laag). 6 is dus zeer belangrijk en 1 niet belangrijk. De belangrijkheidsscore zegt hoe belangrijk mensen een thema/gebied vinden en de tevredenheidsscore hoe tevreden men met de Bethel is op dit thema/gebied. Het verschil is belangrijkheid min tevredenheid.

Tabel 5.5: Wat de leden van de Vrije Baptistengemeente Bethel het meest willen van de predikant en wat de predikant volgens de gemeenteleden het best doet

	Belangrijke- score	Tevredenheids- score	Vershil
Bewaart de eenheid	5,0	4,4	0,6
Zuivere leer door gedegen Bijbelonderzoek	5,6	5,2	0,4
Daagt mensen uit te groeien en volgende stappen te zetten	5,2	4,8	0,4
Leidt mensen in hun geestelijke ontwikkeling	5,0	4,6	0,4
Benadrukt geestelijke groet en leeft dit voor	5,1	4,8	0,3
Houdt inspirerende preken	5,3	5,0	0,3
Ontwikkelt en motiveert diverse leiderschapsteam voor bedieningen	4,8	4,6	0,2
Herkent en stimuleert het inzetten van gaven en talenten	4,8	4,6	0,2
Draagt een visie uit die je raakt	5,0	4,8	0,2
Zorgt voor zieken, stervenden en rouwenden	4,6	4,4	0,2
Begeleidt mensen bij levensvragen	4,4	4,3	0,1
Creëert een warme, open en vriendelijke omgeving	5,0	5,0	0,0
Promoot en maakt enthousiast voor dienende activiteiten	4,7	4,7	0,0
Betrokken bij wereldproblemen	4,3	4,3	0,0
Motiveert gemeenteleden om nieuwe leden te werven	4,2	4,6	-0,4
Helpt zorgen dat de kerk financieel stabiel is	4,0	4,3	-0,3
Heeft een stem in lokale onderwerpen	4,0	4,2	-0,2

Uit tabel 5.6 blijkt dat de gemeenteleden veel vaker tevreden zijn met de predikant dan met de rol van de kerk als geheel als het gaat om hun geestelijke groei. Uit deze resultaten blijkt dat ds. O. Bottenbley een belangrijke figuur is binnen de Bethel en dat een deel van het succes van de Bethel aan hem is te danken (natuurlijk als instrument van God, want het is theologisch gezien God die door mensen zijn gemeente bouwt o.a. Matteüs 16:18).

Tabel 5.6: Algemene tevredenheid met de rol van de kerk bij geestelijke groei en de rol van de predikant

Geestelijke groei segment	Aantal respondenten	Tevredenheid rol van de kerk in geestelijke groei	Tevredenheid met de effectiviteit van de predikant
Ontdekken van Christus	53	40%	70%
Groeien in Christus	373	39%	74%
Dichtbij Christus	164	40%	77%
Christus centraal	280	48%	73%
Totaal	870	42%	74%

Kijkend naar de verschillende segmenten, dan blijkt dat de groep die Christus centraal stelt, en dus het hoogst zit op de christelijke groeiladder, over het algemeen meer betrokken is bij de verschillende activiteiten van de gemeente m.u.v. de kleine groepen. We zien uit tabel 5.7 dat hoe verder men zit op de groeiladder des te actiever men deelneemt binnen de kerk m.u.v. de kleine groepen. Dit blijkt uit de oplopende percentages in tabel 5.7.

Tabel 5.7: Deelname aan activiteiten per segment

Activiteiten	Ontdekken van Christus	Groeien in Christus	Dichtbij Christus	Christus centraal	Totaal
Weekenddiensten (3 tot 4 keer per maand)	81%	85%	89%	92%	88%
Kleine groepen (1 of 2 keer per maand of vaker)	83%	87%	89%	85%	87%
Dienen in de kerk (1 of 2 keer per maand of vaker)	47%	67%	73%	74%	69%
Mensen in nood dienen vanuit mijn kerk (1 of 2 keer per maand of vaker)	13%	18%	24%	32%	24%
Aantal respondenten	53	373	164	280	870

Kijkend naar de persoonlijke geestelijke gewoonten per segment, dan is het opvallend dat ook hier geldt hoe hoger men zit qua geestelijke groei des te intensiever men bezig is met persoonlijke geestelijke gewoonten. Ik kan echter niet zeggen in welke richting het verband gaat, aangezien de ruwe data niet beschikbaar is voor geavanceerde statistische analyses. Het zou dus kunnen dat de mensen beter scoren op geestelijke groei, omdat ze in hun dagelijks leven actiever bezig zijn met de dingen van de Heer of het zou kunnen dat men bezig is met de dingen van de Heer en dat mensen op grond daarvan beter scoren op geestelijke groei.

Waarschijnlijk moet er eerder gedacht worden aan het laatste, hoewel beide opties ook tegelijkertijd kunnen plaats vinden (bezig met de dingen van de Heer en daardoor staat Christus centraal, maar juist wanneer Christus eenmaal centraal staat ga je nog veel meer verlangen naar de Heer en ga je zelf nog meer tijd besteden met Hem). In elk geval is het heel opvallend dat er alleen bij het geven van tienden geen consequente lijn is te bespeuren. Hier geven de mensen die Christus pas ontdekken, zelfs meer dan de mensen die al groeien in Christus en dichtbij Christus staan. Dit is een zeer opvallend verschijnsel.

Tabel 5.8: Persoonlijke geestelijke gewoonten per segment

Persoonlijke geestelijke gewoonten	Ontdekken van Christus	Groeien in Christus	Dichtbij Christus	Christus centraal	Totaal
Nadenken over de Schrift (dagelijks)	25%	23%	45%	55%	37%
Bijbellezen (dagelijks)	21%	32%	46%	55%	41%
Bidden om leiding (dagelijks)	30%	47%	69%	78%	60%
Bidden om zonden te belijden (dagelijks)	19%	34%	48%	51%	41%
Afzondering (enkele keren per week of vaker)	25%	40%	71%	75%	56%
Geven van tienden (10% of meer)	25%	21%	24%	28%	24%
Aantal respondenten	53	373	164	280	870

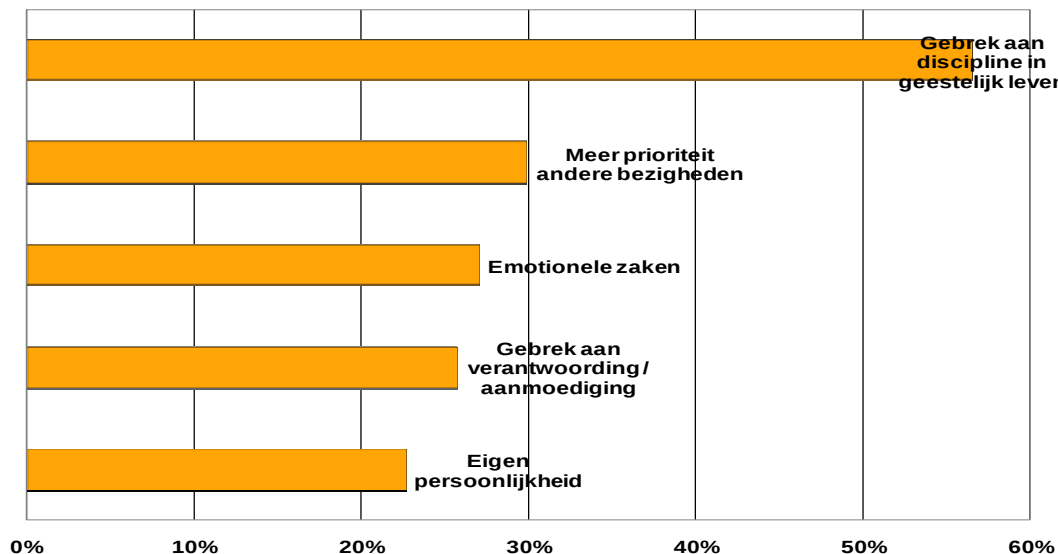
Het blijkt dat men over het algemeen meer geestelijke activiteiten met anderen besteed naarmate men hoger op de geestelijke groei ladder zit. Er zijn twee kleine uitzonderingen en dat zijn bij 'vriendschap met gelovige' en 'geestelijke mentor', hier zijn de scores van het segment dichtbij Christus hoger dan Christus centraal.

Er was ook een vraag over de autoriteit van de Bijbel en het was zeer opvallend en zelf erg schokkerend dat slechts 43% van de respondenten de autoriteit van de Bijbel erkent. In de conclusie gaan wij verder op deze bevinding in.

Tabel 5.9: Geestelijke activiteiten met anderen

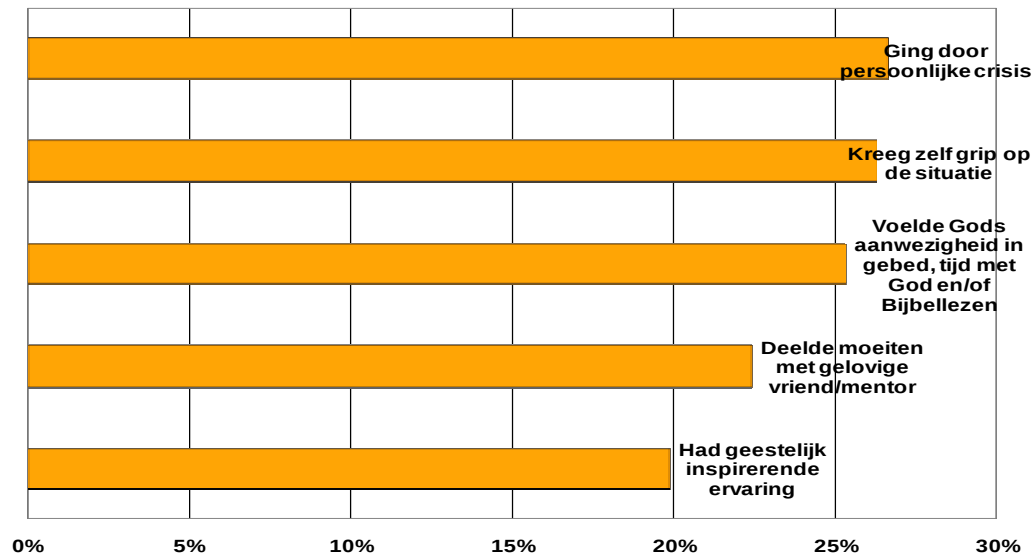
Activiteiten met anderen	Ontdekken van Christus	Groeien in Christus	Dichtbij Christus	Christus centraal	Totaal
Vriendschap met gelovige (<i>eens of vaker per maand</i>)	32%	42%	58%	56%	49%
Evangelisatie (<i>6+ gesprekken per jaar</i>)	9%	20%	37%	45%	31%
Zelfstandig dienen van mensen in nood (<i>eens of vaker per maand</i>)	19%	30%	46%	48%	38%
Geestelijke mentor (<i>eens of vaker per maand</i>)	9%	10%	18%	14%	13%
Aantal respondenten	53	373	164	280	870

Tot slot nog twee interessante figuren. Uit figuur 5.2. blijkt dat de belangrijkste reden waarom men soms een stagnatie meemaakt in geestelijke groei is een gebrek aan discipline in het geestelijk leven. Deze vraag was door 384 mensen beantwoord. Het antwoord is niet zo vreemd, gezien we eerder zagen dat mensen die hoog scoren op persoonlijke en gezamenlijke geestelijke activiteiten (tabel 5.8 en 5.9) vooral dichterbij Christus staan dan de anderen. Deze mensen hebben dus meer discipline lijkt het en vandaar dat ze qua geestelijke groei hoger scoren.

Figuur 5.2: Top vijf redenen waarom leden stilstaan in hun geestelijke groei (n=384)

Mensen komen gelukkig ook uit periodes van geestelijke stagnatie of te wel geestelijke dorheid. De reden die het meest werd genoemd was door een persoonlijke crisis. Dit is interessant en in lijn met de Bijbel. God gebruikt vaak crisismomenten om mensen dichterbij hem te krijgen.

Figuur 5.3: Top vijf manieren hoe leden uit stilstand kwamen (n=312)

Hoewel er drie afzonderlijke onderzoeken zijn verricht in de Bethel (beschreven in hoofdstuk 3, 4 en 5) zijn de onderwerpen beleving en bezoek van avonddiensten, geefgedrag en geloofsleven veel meer met elkaar verweven dan op het eerste gezicht lijkt. Ik zal hier in hoofdstuk 6 uitgebreid op ingaan.

Hoofdstuk 6. Conclusies en aanbevelingen

Voor mijn afstudeerproject heb ik een aantal onderzoeken verricht in de Vrije Baptistengemeente Bethel. In de voorgaande hoofdstukken zijn enkele conclusies en aanbevelingen gegeven. Hieronder volgt een opsomming van de belangrijkste bevindingen op het eerste gedeelte van de probleemstelling namelijk hoe wij *‘inzicht krijgen in de geestelijke situatie van gemeenteleden in de Vrije Baptistengemeente Bethel en over hun beleving van de kerkdiensten’*. Daarna volgt het antwoord op het tweede gedeelte van de probleemstelling: *‘hoe kunnen wij de gegevens die voortvloeien uit dit onderzoek gebruiken in het beleid van de gemeente om mensen dichterbij God te brengen?’*. Maar alvorens ik deze vragen beantwoord, zal er eerst iets worden gezegd over de gehouden surveys en enkele verbeterpunten voor toekomstig gebruik binnen de Bethelgemeente.

6.1 Verbeterpunten: surveys in de Bethel

In totaal zijn er zeven vragenlijsten gebruikt tijdens dit afstudeerproject (één papieren versie voor het onderzoek naar geefgedrag, één algemene digitale vragenlijst voor het onderzoek naar de avonddiensten, één papieren versie voor het onderzoek onder de leidinggevendenden, drie specifieke papieren vragenlijsten voor de themadienst, praisedienst en Radicaldienst en tenslotte één digitale vragenlijst voor REVEAL). Uiteraard zijn er enkele verbeterpunten voor de vragenlijsten.

Vragen voor niet-leden

Het zou goed zijn om bij de vragenlijst die gehouden was tijdens de avonddiensten meer vragen te stellen aan niet-leden. Ik had niet verwacht dat er zoveel niet-leden aanwezig zouden zijn en vandaar dat hier geen rekening mee is gehouden. Het zou interessant zijn om te weten als de niet-leden lid zijn van een andere kerk, als ze gelovig zijn of niet en als ze vaker naar de Bethel komen. Het zou ook interessant zijn om te weten waarom ze geen lid worden van de Bethel en wat ze aantrekt om de Bethel te bezoeken.

Algemeen meetcriterium

Het tweede punt van aandacht is om een algemeen meetcriterium te gebruiken om het geloofsleven zo goed als mogelijk te meten. Ik heb er persoonlijk voor gekozen om een meer subjectieve maatstaf te gebruiken naar aanleiding van de vijf doelen van Rick Warren, die de Bethel ook gebruikt. Bij REVEAL gebruiken ze vier groeisegmenten en delen de respondenten in aan de hand van een vraag (ook een subjectieve vraag). Deze vraag luidt: *‘Welke van de volgende mogelijkheden beschrijft het beste waar u in uw geestelijke ontwikkeling bent?’*. Men heeft dan verschillende antwoordmogelijkheden. De vraag kan gesteld worden als het niet beter is om ook objectievere criteria te gebruiken zoals informatie over het gebedsleven, geefgedrag, evangelisatie, dienen etc. Dit is wat Wright (2007) noemt *‘spiritual behaviors’*. Het is echter de vraag hoe we dit moeten objectiveren en classificeren. Een objectieve maat lijkt betrouwbaarder te zijn, maar voor nu zal ik moeten volstaan met een subjectieve maat. Het is echter de vraag welke subjectieve maat beter is om te gebruiken.

Ik denk zelfs de maat van REVEAL en niet mijn eigen geconstrueerde maat voor het onderzoek naar geefgedrag (toen ik nog niet eens wist dat REVEAL bestond, heb ik deze maat zelf geconstrueerd). Volgens prof. Wright lijkt het nog beter om een bredere dimensie van geestelijkheid te gebruiken zoals een maat met acht dimensies²⁹ die is ontworpen door

²⁹ Deze dimensies zijn in het Engels: experiential, devotional, ritualistic, belief, knowledge, consequential,

Rodney Stark en Charles Glock (zie Wright 2007). REVEAL gebruikt slechts enkele van deze dimensies en vandaar dat het zinvoller lijkt om een bredere maatstaf te gebruiken. In de toekomst moet er zeker meer onderzoek hiernaar worden gedaan en dienen de suggesties van Wright in ogenschouw te worden genomen.

Digitale enquêtes

Een derde punt van aandacht is het digitaal afnemen van enquêtes. Voor mij is dit een nieuwigheid en tijdens mijn eigen verrichte onderzoek is het misgelopen. De ruwe data kon namelijk niet volledig worden verkregen. Het internet programma dat is gebruikt was dus niet goed genoeg. In de toekomst moet er dus op worden gelet dat een goed programma wordt gebruikt. De organisatie achter REVEAL toont aan dat vragenlijsten op een goede manier digitaal kunnen worden afgenomen. Zij nemen zelfs helemaal geen papieren vragenlijsten af. Alle gemeenten die mee willen doen aan hun onderzoek moeten dit dus digitaal doen. Dit heeft uiteraard ook nadelen, denk maar aan plaatsten waar computer en internet gebruik niet zo gangbaar zijn (v.b. rurale gebieden of derde wereld landen). Maar nog belangrijker misschien is dat de mensen die nog niet zo betrokken zijn bij de gemeente de digitale vragenlijsten minder snel invullen in vergelijking met de leden die al jarenlang lid zijn. Dit kan tot vertekeningen leiden.

Aan de andere kant heeft het natuurlijk voordelen en in de toekomst zullen kerken steeds meer gebruik maken van deze methode. Het is mijns inziens ook aan te bevelen, maar ik zou ervoor willen pleiten dat er altijd mogelijkheden moeten worden gecreëerd voor mensen die geen toegang hebben tot internet en computerfaciliteiten om te kunnen participeren in het onderzoek. Dit zal tijdrovend zijn (zoals ik zelf heb ervaren tijdens het REVEAL onderzoek in de Bethel), maar wel belangrijk om zodoende iedereen van de gemeente te betrekken.

Tijdens onze onderzoeken bleek een respons van rond de 30% gangbaar te zijn als er wat druk wordt gelegd op de gemeenteleden om het in te vullen, zoals bij REVEAL en het onderzoek naar geefgedrag. Ook vraagt de categorie ‘recente leden’ extra aandacht. Zij bleken ondervertegenwoordigd te zijn in het onderzoek. Hiermee moeten kerken dus rekening houden. Om de respons te verhogen lijkt het verstandig om de enquêtes (in geval van papieren enquêtes³⁰) in de kerk te laten invullen en af te geven voordat de mensen de kerkzaal verlaten. Dit is gedaan tijdens de drie avonddiensten en daardoor was de respons vrijwel 100%. Dit is dus een aanrader voor de toekomst. Tijdens mijn onderzoeken was er nauwelijks sprake van non respons, hooguit enkele vragen die door slechts enkele mensen niet werden ingevuld. Dit was echter verwaarloosbaar klein, dus de mensen die de vragenlijsten hebben ingevuld hebben dit over het algemeen zorgvuldig en goed gedaan.

6.2 Geefgedrag

De oudstenraad en de financiële commissie wilden inzicht in het geefgedrag van de gemeenteleden met het uiteindelijke doel om het geefgedrag verder op te krikken. Uit het onderzoek naar geefgedrag blijkt dat mensen gemiddeld een tiende van hun inkomen weggeven, hoewel een deel hiervan niet aan de kerk wordt gegeven, maar aan andere (christelijke) goede doelen. Er is echter veel variatie, waarbij sommige mensen veel geven en anderen juist weinig. Ruim een kwart van de onderzochte leden gaf minder dan de 5% richtlijn aan de Bethel. Het blijkt dat vooral jongeren (17 tot en met 35 jaar) moeite hebben

communal en particularism. Voor een nadere omschrijving zie Wright (2007).

³⁰ In de toekomst ook digitaal, aangezien steeds meer mensen over smartphones beschikken en zij hiermee een digitale enquête in de kerk makkelijk zouden kunnen invullen.

om minimaal 5% van hun netto maandinkomen aan de Bethel te geven. Iets meer dan de helft van deze groep gaf minder dan 5%. Verder blijkt dat de mensen die minder dan 5% geven het vaak oneens zijn met de stelling dat men minimaal 5% van het netto maandinkomen aan de Bethel moet geven.

Bewustmaking van giften aan de Bethel

Voor deze groep lijkt het zinvol om niet slechts erop te hammeren dat ze meer moeten geven, maar ze moeten juist eerst bewust worden gemaakt van het feit dat 5% een redelijk percentage is om aan de Bethel te geven. Aan de ene kant moet dus gewerkt worden aan het bewust maken van de niet gulle gevers (minder dan 5%) dat een percentage van 5% van het netto maandinkomen redelijk is om aan de Bethel te geven en aan de andere kant moeten ze ook gaan beseffen dat hun bijdrage belangrijk is voor de Bethel.

Een positief signaal is dat ruim 40% van alle respondenten bereid is om meer te geven aan het werk van de Heer. Dit is dus een belangrijke doelgroep voor de Bethel. Van de mensen die op dit moment minder dan 5% geeft blijkt iets meer dan de helft meer te willen geven, terwijl ruim een derde van de mensen die al 5% of meer geeft ook meer zou willen geven. De financiële commissie moet zich dus niet alleen richten op de mensen die op dit moment minder dan de norm (5%) geven, maar ook op de doelgroep die 5% of meer geeft. Echter moet de strategie anders zijn voor deze twee doelgroepen. De mensen die minder geven dan 5% moeten vooral bewust worden gemaakt van de noodzaak om meer te geven aan de Bethel en dat hun bijdrage belangrijk is. De andere groep die meer dan 5% geeft is zich al redelijk bewust hiervan, maar zou met een positieve benadering over de streep kunnen worden getrokken om nog iets meer te geven aan de Bethel. Deze benadering moet dan geen bewustwordingscampagne zijn, maar meer een compliment voor wat ze nu al geven en misschien informatie over de meerwaarde die een extra bijdrage zal hebben.

Verder is het interessant dat hoe hoger men scoorde op de stelling '*Ik leef naar Bijbelse normen*' hoe hoger het percentage dat men geeft. In dit verband is het misschien interessant om te kijken naar de 10% '*Bijbelse richtlijn*' die de Bethel hanteert en de 5% richtlijn die wordt aanbevolen om aan de Bethel te geven. Theologische gezien valt er veel voor te zeggen dat het geven van *tienden* minder Bijbels is dan men denkt, men zou namelijk ruimhartiger mogen zijn (zie Croteau: 2005 en Köstenberger & Croteau 2006). Köstenberger & Croteau (2006:260) zeggen: '*It may be possible that the teaching of tithing actually causes at least some people to give less*'. Dit is een interessante uitspraak. Het is vooral een theologische discussie (is een tiende geven Bijbels of niet) die nu niet aan de orde is. Uiteraard is het zinvol als de raad zich hierover eens buigt.

6.3 Beleving van de avonddiensten

Het onderzoek naar de beleving van de avonddiensten was verricht, omdat het erop lijkt dat steeds minder mensen de avonddiensten bezoeken. De vraag was dan ook als avonddiensten overbodig zijn of niet. Interessant is dat ik eerst een proef survey mocht houden onder de leidinggevendenden (oudsten, taakhoofden en partners). Juist van deze groep zou ik verwachten dat ze regelmatig de avonddiensten bezoeken, maar dat bleek niet zo te zijn. Slechts 13,1 procent ging vrijwel elke week naar de avonddiensten. Ruim de helft ging slechts minimaal 1 keer per kwartaal of minder vaak. Het lijkt dus niet realistisch om van de (hele) gemeente te verwachten dat ze de avonddiensten regelmatig bezoeken, als de leidinggevendenden dat niet eens doen. Leidinggevende bezoeken de avonddiensten niet regelmatig om verschillende redenen. Een aantal mensen zei dat ze vanwege drukte of de gezinssituatie (kleine kinderen)

de avonddiensten niet bezoekt. Maar een groter deel gaf aan dat ze de ochtenddiensten al voldoende vond of dat de (meeste) avonddiensten ze niet aanspreken.

Doelgroepen benadering

Dit laatste (dat de diensten niet aanspreken) kan worden verbeterd door een sterkere focus op een doelgroepen benadering, waar ik later uitgebreid op inga. Bijna 1/3 (33,9%) gaf aan dat ze de ochtenddiensten al voldoende vinden. Interessant is dat uit het REVEAL onderzoek (de meer dan 250.000 mensen die in totaal zijn ondervraagd) blijkt dat mensen die hoger op de geestelijke ladder zitten meer behoefte hebben aan extra diensten/bijeenkomsten, zoals avonddiensten en deze dus ook vaker bezoeken. Helaas heb ik geen apart onderzoek van REVEAL onder de leidinggevendenden om te kijken als deze 1/3 deel over het algemeen lager scoort op de geestelijke ladder. Dit zou een nare constatering zijn, want juist van leidinggevendenden verwachtten we dat ze hoog zitten op de geestelijke ladder. Een andere verklaring is dat oudsten al veel andere activiteiten hebben (zoals bezoeken van gemeenteleden en oudstenraadsvergaderingen) en daardoor minder tijd hebben om 's avonds ook de diensten te bezoeken. Ook kan het zijn dat culturele invloeden misschien een rol spelen. Echter lijken dit geen valide verklaringen voor de 33,9%, aangezien ze dit niet als reden hebben opgegeven, maar slechts zeiden dat ze de ochtenddiensten al voldoende vinden. Blijkbaar moet ik dus toch denken in de richting van de geestelijke ladder, want volgens het REVEAL onderzoek hebben de mensen, die lager zitten op de geestelijke ladder, minder behoefte aan extra diensten/bijeenkomsten.

Niet-leden

Op dit moment bereiken de avonddiensten verschillende doelgroepen (voorbeeld jongeren gaan vooral naar de praisediensten en ouderen vooral naar de themadiensten) dus kan worden afgevraagd als de diensten niet veel meer moeten worden afgestemd op de doelgroep die ze aantrekken. Veel mensen hebben een keer iemand meegenomen naar een avonddienst. Ik heb geen onderzoek gedaan naar de ochtenddiensten, maar het lijkt erop dat men makkelijker een gast meeneemt naar een avonddienst dan naar een ochtenddienst. Waarschijnlijk is de drempel iets lager. Bijzonder interessant is dat ik vooral niet-leden (gasten) bij de ontmoetingsdiensten zou verwachten, omdat deze speciaal zijn gericht op niet-leden en nog specifiek niet-christenen. Echter bleek dat niet-leden (gasten) ook vaak de andere avonddiensten bezoeken. Dit was echt een eyeopener. Het zou interessant zijn om in vervolg onderzoek na te gaan als deze mensen al wedergeboren christenen zijn of niet en of ze al een kerk bezoeken. Indien dit niet het geval is dan moet er geprobeerd worden om deze mensen voor Jezus te winnen en ze van niet-leden tot leden te maken. De themadiensten, praisediensten en Radicaldiensten waar niet-leden vaak naar toekomen zouden dan meer afgestemd moeten zijn op niet-leden c.q. niet-christenen.

Duur van avonddiensten

Een meerderheid van de mensen vindt de aanvangstijd van 19:30 goed dus hier hoeft geen verandering in te komen. Een meerderheid geeft ook aan dat ze elke zondag een avonddienst willen. Er moet niet verwacht worden dat de diensten elke zondag door iedereen worden bezocht, maar wel door specifieke doelgroepen. Soms lopen de avonddiensten erg uit, maar de meeste mensen stellen het op prijs als een avonddienst echt anderhalf uur duurt. Bij de vraag *'wat zou er moeten gebeuren, zodat u (meer) gasten meeneemt?'* heeft ruim een kwart van de mensen in de gemeentebrede enquête aangegeven dat de diensten niet te langdradig moeten zijn. Dit is dus een heel belangrijk punt, de diensten moeten gewoon anderhalf uur duren en niet langer. Dit is zowel prettig voor de leden als de niet-leden die komen. Dus hieraan moet worden gewerkt.

Behoeftte aan avonddiensten

Verder is gebleken dat de leidinggevendenden vaker de avonddiensten bezoeken dan de gewone gemeenteleden, dit is een positief teken. Een groot aantal mensen vindt de ochtenddiensten al voldoende. Van deze mensen moet er dus niet verwacht worden dat ze 's avonds weer naar de kerk komen. Dus sowieso zal er altijd een groep zijn die geen behoefte heeft aan avonddiensten, maar de meerderheid heeft wel behoefte aan avonddiensten. Onder de gewone gemeenteleden bleek dat ruim 70% weleens iemand die geen lid is van de Bethel heeft meegenomen. Dit percentage is erg hoog. De avonddiensten lijken dus vooral laagdrempelig te zijn, daar mensen vaak niet-leden meenemen. Dit blijkt ook uit het groot aantal niet-leden, dat aanwezig waren in de avonddiensten, waar de enquêtes werden uitgedeeld. Opvallend is dat mensen heel vaak niet-leden meenemen naar zowel themadiensten, praisediensten en Radicaldiensten. Nu kan ik slechts speculeren, maar wellicht worden vooral *christen niet-leden* gebracht naar de praisediensten, themadiensten en Radicaldiensten en *niet-christen niet-leden* naar de ontmoetingsdiensten. Dit is slechts een speculatie en hoeft niet het geval te zijn. Het is erg interessant om meer inzicht hierin te krijgen. Dit zal van grote invloed zijn op hoe de diensten worden ingedeeld.

Avonddiensten op internet

Het is erg belangrijk dat de avonddiensten op internet komen, want ruim drie kwart van de respondenten heeft weleens een avonddienst op internet gevolgd. Dit blijkt dus een belangrijke dienstverlening te zijn naar de gemeenteleden.

Avond of ochtend doopdiensten

Binnen de raad van oudsten was er een discussie als de doopdiensten weer naar de avond moeten verschuiven of juist in de ochtend moeten blijven of een combinatie van beiden. De raad was erg verdeeld hierover en vandaar dat ik had besloten om dit voor te leggen aan de respondenten. Een ruime meerderheid (59,4%) vindt dat de doopdiensten in de ochtend moeten blijven.

Avonddiensten

De mensen die de avonddiensten bezoeken waren over het algemeen tevreden tot zeer tevreden met deze diensten (75% of meer van de aanwezigen). Slechts een kleine groep van 4% of minder was ontevreden of zeer ontevreden met de avonddiensten die ze hadden bezocht. De rest was matig tevreden. Dus over het algemeen gaan mensen met een tevreden gevoel terug naar huis, nadat ze een avonddienst hebben bezocht.

Het was ook erg interessant dat de niet-leden het vaakst over de themadienst lezen in de krant of via internet en dan op eigen houtje komen, terwijl bij de praisedienst de niet-leden vooral worden meegenomen door familie of kennissen. Bij de themadienst speelt de media dus een belangrijke rol en dit zou nog verder benut kunnen worden in de toekomst.

Het is interessant dat leden van de Bethel vaker avonddiensten bezoeken dan niet-leden. Om het aantal mensen dat de avonddiensten bezoeken op te krikken lijkt het daarom goed om de niet-leden zover te krijgen om lid te worden (indien ze geen lid zijn van een andere gemeente). Hierdoor zal hun betrokkenheid bij de Bethel groter worden. Bovendien blijkt uit het REVEAL onderzoek dat naarmate mensen dichterbij Jezus zijn ze meer betrokken zijn bij activiteiten van de kerk. Dus de mensen moeten niet alleen tot worden leden gemaakt, maar ook tot echte volgelingen van Christus.

De belangrijkste bevindingen van mijn onderzoeken naar de beleving van de avonddiensten zijn dus een veel sterke nadruk op een doelgroepenbenadering en nog meer doen met de vele niet-leden die de avonddiensten bezoeken. De avonddiensten moeten zeker niet worden geschrapt, aangezien ze in een grote behoefte voorzien en laagdrempelig zijn waardoor mensen makkelijker niet-leden meenemen dan bij de ochtenddiensten.

6.4 Geloofsleven

Tot slot nog over het REVEAL onderzoek. De Bethel voorziet in veel kerkelijke behoeften die de leden hebben. Echter kan de Bethel nog veel meer doen om gemeenteleden te helpen met het ontwikkelen van een persoonlijke relatie met Christus en met hun gebedsleven. In mijn ogen zijn deze twee onlosmakelijk verbonden met elkaar, want een goed gebedsleven zorgt immers voor een intiemere relatie met Christus. In dit verband is het interessant dat er binnenkort een onderzoek start naar het gebedsleven van de gemeenteleden en hoe de Bethel het beste hierop kan inspelen. Dit blijkt een grote behoefte te zijn onder de gemeenteleden dus het is een gebied dat veel aandacht moet krijgen.

Individuele aandacht

Het is opvallend dat de Bethel goed scoort op activiteiten (v.b. kinderprogramma's, aansprekende diensten, hulp aan mensen in nood), maar lager scoort als het gaat om gemeenteleden dichterbij Jezus te brengen, althans gemeenteleden helpen om *zelf* dichterbij Jezus te komen. De focus moet blijkbaar veel meer gaan verschuiven van activiteiten, naar mensen zelf. Mensen zelf moeten veel meer aandacht gaan krijgen. Het is interessant dat de kerkelijke behoeften die gemeenteleden hebben (tabel 5.4) vooral gaan over '*mij*', het gaat om woorden als '*helpt mij*', '*rust mij toe*', '*daagt mij uit*', '*moedigt mij aan*'³¹. Het lijkt erop dat er echt een hunkering is naar meer individuele aandacht. De dingen die de Bethel al goed doet beginnen vooral met woorden als '*biedt*' en '*creëert*'³². De focus moet nu dus veel meer gaan liggen op het individu. Dit is een grote uitdaging, want zoals Tim Keller (2006:12) aangeeft is het inderdaad een uitdaging om in een grote kerk voldoende aan '*community/fellowship and discipleship*' te doen en verder zegt hij '*many people feel a loss of the sense of belonging*'. Een manier om dit aan te pakken is volgens Tim Keller door een effectieve huiskring systeem te hebben, waarbij een ieder betrokken raakt. In de Bethel is er gelukkig ook een huiskring systeem die redelijk goed functioneert. Ik denk echter dat een huiskring vooral zorgt voor '*community/fellowship*' dus gemeenschap met elkaar, maar dat '*discipleship*' veel minder aan bod komt.

Als ik kijk naar de zaken waar mensen behoeften aan hebben, dan zijn het veel minder zaken die in een huiskring kunnen worden opgepakt (het helpen in tijden van emotionele moeiten zou waarschijnlijk wel in de kring kunnen worden opgepakt). Het zijn vooral zaken waar discipelschap een rol speelt zoals: het helpen ontwikkelen van een persoonlijke relatie met Christus, het helpen ontwikkelen van een gebedsleven, het toerusten om er zelf op uit te gaan en het aanmoedigen en uitdagen tot groei. Dit zijn zaken die vooral passen binnen het gebied van discipelschap. Ik denk dat al gauw in termen van een mentor of een coach voor mensen met zulke behoeften. Onlangs is er gebrainstormd over mentoring en coaching binnen de Bethel en al gauw kwam naar voren dat het een enorme uitdaging zal zijn, om dit grootschalig

³¹ V.b. Helpt persoonlijke relatie met Christus ontwikkelen, Helpt me een gebedsleven te ontwikkelen, Helpt me de Bijbel te begrijpen, Rust me toe om 'er zelf op uit te gaan', Daagt mij uit tot groei, Moedigt mij aan tot verantwoording voor mijn groei, Helpt me in tijden van emotionele moeiten.

³² V.b. Biedt aansprekende diensten, Creëert kansen om mensen in nood te helpen, Biedt goede kinderprogramma's aan, Creëert betrokkenheid bij de kerk.

op te pakken. Er is daarom besloten om een commissie te vormen om hierover verder na te denken en het alvast kleinschalig aan te pakken en indien het succesvol is (en de kinderziekten eruit zijn) dit op grote schaal uit te voeren. Ik denk dat dit een stap in de goede richting is om echt persoonlijke aandacht te gaan besteden aan de individuen binnen de Bethel. Als ik kijk naar een definitie van mentoraat (Stanley en Clinton 2003:31) dan wordt ik er nu al warm van: *‘Mentoraat wordt ervaren in een persoonlijke relatie, waarin de mentor kennis of ervaring (bronnen van wijsheid, informatie, ervaring, vertrouwen, inzicht, relaties, aanzien, en dergelijke) op een geschikt moment en op de juiste manier aan een mentorant overdraagt, zodat het zijn ontwikkeling en mogelijkheden vergemakkelijkt’*. De nadruk ligt bij mentoraat inderdaad op het persoonlijke en dat is juist waar veel gemeenteleden in de Bethel volgens REVEAL naar hunkeren.

Het is echter belangrijk om in ogenschouw te nemen dat er verschillende vormen van mentoraat zijn en Stanley en Clinton (2003:32) beschrijven drie vormen van intensief mentoraat:

- 1) *discipelmaker*, deze maakt de grondbeginselen van het volgen van Christus bekend.
- 2) *geestelijke gids*, roept ter verantwoording, geeft richting en inzicht bij bepaalde vragen, verplichtingen en beslissingen.
- 3) *coach*, motiveert, brengt vaardigheden bij en leert de toepassing daarvan in specifieke situatie, daagt uit.

Natuurlijk kunnen ze soms overlappen, maar bij de invoering van mentoraat binnen de Bethel, dat zeer prijzenswaardig is, dient hiermee wel rekening te houden. Niet iedereen heeft dezelfde type mentor nodig. Dit zal mijns inziens vooral afhangen van de plaats waar de desbetreffende persoon is op de christelijke groeiladder. Iemand die al in de hoogste segmenten zit zal vooral een coach kunnen gebruiken, terwijl iemand die Christus pas leert ontdekken vooral een discipelmaker kan gebruiken. In elk geval, de Bethel neemt al een stap in de goede richting door serieus na te denken over mentoring en coaching binnen de gemeente. Dit is vooral bijzonder, aangezien een groot aantal mensen tijdens het REVEAL onderzoek had aangegeven dat ze uit een periode van geestelijke stilstand komen door zijn of haar moeite te delen met een gelovige vriend of mentor. Ze deelden het dus niet met de huiskring (dat is een groep van 10-12 mensen), maar vooral met een intiem persoon die een mentor kan zijn. Dus ook voor mensen die zijn vast komen te zitten op de geestelijke groeiladder blijkt een mentor een belangrijk hulpmiddel te zijn.

Verder bleek uit REVEAL dat de predikant ds. O. Bottenbley erg goed scoort. Het is zelfs zo dat mensen veel vaker tevreden zijn met de rol van de predikant dan met de rol van de kerk als geheel als het gaat om hun eigen geestelijke groei. Ds. Bottenbley is dus een zegen voor de gemeente, maar dit is tegelijkertijd ook een zwakte aangezien hij binnenkort met pensioen gaat. Er moet daarom op een goede manier worden gezocht naar één of meerdere vervangers (zie ook Schalkwijk 2010d). Natuurlijk kan ds. Bottenbley nog verder groeien. Volgens de respondenten zouden zij vooral willen zien dat hij de eenheid veel beter bewaart in de gemeente. Dit is volgens hen nog een zwakte punt van ds. Bottenbley.

Uit het onderzoek blijkt verder dat naarmate men hoger zit op de christelijke groeiladder, men over het algemeen meer betrokken is bij de verschillende activiteiten in de gemeente. Als we de gemeenteleden actiever willen maken, moeten we ze dus dichterbij Jezus krijgen. Dit zijn de belangrijkste bevindingen en aanbevelingen uit het REVEAL onderzoek.

6.5 Hoe mensen dichter bij God te brengen

In het theoretisch kader van hoofdstuk 1 heb ik aangegeven dat het belangrijk is om het gedrag van gemeenteleden te begrijpen en te verklaren. Maar uiteindelijk is het de bedoeling om het gedrag te veranderen in positieve richting. In het voorgaande ben ik vooral ingegaan op het begrijpen en het verklaren van het gedrag, maar nu wil ik vooral stilstaan bij hoe het gedrag van gemeenteleden veranderd zou kunnen worden (met het diepe besef dat het uiteindelijk God is die mensen verandert).

Mijn drie verschillende onderzoeken zijn eigenlijk meer verweven dan op het eerste gezicht lijkt. Door de verschillende enquête onderzoeken heb ik inzicht gekregen in de gemeenteleden en heb ik zodoende geprobeerd hun te *begrijpen*. Daarna heb ik hun gedrag geprobeerd te *verklaren* en beschrijven. Maar het gaat er uiteindelijk om dat het gedrag moet worden *veranderd*. Of zoals Ben Witherington (zie o.a. Witherington 2009:270) vaak zegt *'All persons are welcome to come into the church as they are. But no persons are welcome to stay as they are'*.

Als wij kijken naar het thema van *veranderen* dan wil de raad van oudsten graag een verandering teweeg brengen in de gemeente en wel door: mensen dichterbij God te brengen, het geefgedrag verder op te krikken en meer mensen zover te krijgen om de avonddiensten te bezoeken. Deze veranderingen kunnen allemaal onder het grote noemer *meer diepgang in het geloofsleven* worden geplaatst. Juist wanneer mensen dichterbij God staan zullen ze: a) vrijgeviger worden, in navolging van onze vrijgevige God en b) de diensten vaker bezoeken, omdat ze meer tijd willen besteden met God.

Uit de onderzoeken blijkt dit ook het geval. De mensen die Christus centraal stellen in hun leven en dus in het hoogste groeisegment zitten geven meer aan God. Uit het onderzoek naar geefgedrag bleek min of meer hetzelfde. Uit het onderzoek naar geefgedrag blijkt dat hoe hoger men scoorde op de stelling *'Ik leef naar Bijbelse normen'* hoe hoger het percentage dat men geeft. Uit het REVEAL onderzoek in de Bethel blijkt helaas dat slechts 43% de autoriteit van de Bijbel erkent. Wieger Sikkema, manager Zorgbeleid in de Bethel, zegt (in Bethel magazine 2010:17) dan ook terecht: *'Wat ons echter het meeste zorgen baart, is dat maar drieënveertig procent de autoriteit van de Bijbel erkent'*. Dit is inderdaad zorgelijk, omdat mensen die de Bijbel als een autoriteit beschouwen voor hun leven eerder zullen leven naar wat erin staat (dus naar Bijbelse normen).

Uit het onderzoek naar geefgedrag blijkt dus dat er een verband is tussen het geefgedrag en het leven naar Bijbelse normen. Ik kan helaas niet met zekerheid zeggen als dit een causaal verband is, maar het lijkt wel aannemelijk dat wanneer wij willen leven naar Bijbelse normen dit ons geefgedrag zal beïnvloeden. Wij zullen alleen maar doelbewust leven naar Bijbelse normen, wanneer wij de Bijbel als een autoriteit in ons leven beschouwen en het dus belangrijk vinden om het geschreven Woord in de praktijk uit te leven. Het is interessant dat Morgan (in Croteau 2005:51) de volgende uitspraak doet: *'the true way of dealing with the financial problems is by deepening the spiritual life of the Christian Church not fundraising'*. Dit is misschien een harde uitspraak en waarschijnlijk slechts één kant van de medaille, want een financiële actie op touw zetten kan heus geen kwaad zoals vaker is gebleken in de Bethel, maar er valt er wel wat voor te zeggen. Ik kan Morgan daarom deels begrijpen, immers wanneer wij geestelijk groeien in het karakter van onze Hemelse Vader zullen we ook vrijgevig worden, zoals onze vrijgevige God die zelf zijn eigen Zoon niet heeft gespaard. De Bethel moet mijns inziens dus niet slechts een actie op touw zetten om het geefgedrag op te krikken, zoals ze hebben gedaan nadat het rapport van het onderzoek naar geefgedrag was uitgekomen, maar ze moeten ook een actie op touw zetten om het geestelijk leven op te krikken.

Het is interessant dat alleen het leven naar Bijbelse normen een verband had met het geefgedrag. De andere aspecten van het geloofsleven namelijk aanbidding, uitstraling/evangelisatie, dienen en zorg dragen voor elkaar, bleken geen significant verband te hebben met het geefgedrag (zie o.a. voetnoot 17 in hoofdstuk 3). Deze vijf aspecten zijn ontleend aan de vijf doelen van Rick Warren (Warren 2006:98-103) die op zijn beurt afgeleid word uit de Grote Opdracht (Matt. 28:18-20) en het Grote Gebod (Matt. 22:37-40). Deze doelen worden ook gebruikt in de Vrije Baptistengemeente Bethel. De Bethel moet mijns inziens dus niet alleen focussen op meer geestelijke groei in haar algemeenheid, maar vooral op het leven naar Bijbelse normen. Om dit te bereiken is het belangrijk om de gemeenteleden zover te krijgen om de autoriteit van de Bijbel te accepteren. Slechts 43% van de gemeenteleden blijkt de Bijbel op dit moment als een autoriteit te beschouwen voor zijn of haar leven. Om echte verandering te bewerkstelligen is het dus een vereiste om dit percentage omhoog te krijgen en niet slechts een actie die alleen gericht is op het geefgedrag. Het gaat ten diepste om het geestelijk leven van mensen.

Uit eerder onderzoek van REVEAL blijkt ook dat mensen die hoger op de geestelijke groeiladder zijn veel meer geven aan de kerk (Hawkins & Parkinson 2008:73). Wij kunnen ons natuurlijk afvragen hoe wij als kerk (lees raad van oudsten) gemeenteleden kunnen helpen om geestelijk te groeien. Uit de analyses (o.a. regressieanalyse) van de duizenden enquêtes die reeds zijn gehouden door REVEAL blijkt dat er zes georganiseerde kerkactiviteiten zijn die geestelijke groei bevorderen³³. Deze zijn afgebeeld in figuur 6.1.

Figuur 6.1: Zes georganiseerde kerkactiviteiten die geestelijke groei bevorderen

Uit figuur 6.1 blijkt dat de avonddiensten ook zullen leiden tot meer diepgang in het geloofsleven en dus geestelijke groei kunnen bevorderen (avonddiensten behoren namelijk ook tot de groep extra bijeenkomsten/diensten in figuur 6.1). Het is daarom een goed streven van de raad om de bezoekersaantallen voor de avonddiensten te proberen op te krikken. Immers bij de avonddiensten krijgt men ook geestelijk voedsel toegereikt (om theologische

³³ Nu pas begint REVEAL ook in Europa (met name Duitsland en Nederland) op te komen dus we moeten nog afwachten als deze zes georganiseerde kerkactiviteiten ook in de Europese context groei bevorderen, maar het lijkt mijns inziens aannemelijk

termen te gebruiken). Uit het onderzoek naar de beleving van avonddiensten blijkt dat er twee zaken zijn die het bezoekersaantal in de avonddiensten kunnen opkrikken. Het eerste is om niet-leden zover te krijgen om lid te worden (indien ze geen lid zijn van een andere gemeente). Hierdoor zal hun betrokkenheid bij de Bethel groter worden en zullen ze mogelijk vaker de diensten bezoeken in de toekomst (de onderzoeken wezen immers uit dat leden vaker de diensten bezoeken dan niet-leden). Het tweede is om een veel sterkere nadruk te leggen op een doelgroepen benadering. Een doelgroepen benadering is een veel gebruikte methode in de praktische theologie, maar ook een omstreden methode. Verschillende grote kerken, vooral in Amerika gebruiken deze methode zoals Willow Creek Community Church en Saddleback Church (zie o.a. Warren 2006:154-170; Stetzer 2006:145; Erwich 2008:64-65).

Het doelgroepen model is eigenlijk een marketing model en waarschijnlijk daarom bij sommigen omstreden³⁴. Brouwer e.a. (2007:123) zeggen: *‘Het belangrijkste en meest onderscheidende concept van marketing is wel het begrip “doelgroep” ’*. Ze zeggen verder (zie ook Shawchuck e.a. 1992): *‘Juist door te denken in doelgroepen, en de markt op te delen in doelgroepen, kunnen de specifieke behoeften en belangen van bepaalde groepen worden gezien en erkend, en de beschikbare middelen effectief worden ingezet op zo’n manier dat er aan deze belangen en behoeften voldaan kan worden’*. Zoals reeds vermeld is deze benadering theologisch gezien niet onomstreden. Er zijn theologen die zeggen dat in de christelijke gemeente de verschillen tussen mensen onder één dak moeten worden gebracht; er moet dus *eenheid* zijn (vgl. Galaten 3:28). Anderzijds zijn er theologen die beweren dat het haast ondoenlijk is om zich op iedereen tegelijk te richten. Ik vergelijk het soms met een inktvis op rolschaatsen, er is veel beweging maar het gaat alle kanten op. Er is dus geen sterke focus. De kerk doet veel om iedereen tegelijkertijd te bereiken, maar gaat daardoor alle kanten op en niet in de richting die ze wilt gaan. Er moet dus liever sprake zijn van *eenheid in verscheidenheid*, waarbij de verschillen tussen mensen (doelgroepen) niet worden weggemoffeld, maar serieus worden genomen. Verder wijzen theologen, die voorstanders zijn van een doelgroepenbenadering, op het incarnatorisch beeld in de Bijbel. Zoals God mens geworden is in onze cultuur om ons te bereiken, zo moeten kerken incarnatorisch bezig zijn om verschillende doelgroepen te bereiken (zie Brouwer e.a. 2007:125-126). Rick Warren (2006:157) zegt dat Jezus zelf een doelgroepen benadering had, hij zegt: *‘Jezus richtte zijn bediening op een specifieke doelgroep om effectief te kunnen zijn, maar niet om mensen uit te sluiten’*. Ik denk dat er inderdaad veel voordelen zijn aan een doelgroepen benadering. In de praktijk blijkt het goed te werken en als kerken het niet bewust toepassen blijkt dit toch onbewust te gebeuren. Zo blijkt uit het onderzoek naar de avonddiensten dat er onbewust veel meer jongvolwassenen naar de praisediensten komen en veel meer ouderen naar de themadiensten.

De Bethel is in het verleden altijd voorzichtig geweest met een te sterke doelgroepen benadering. Zo heeft ze in navolging van Willow Creek gelijktijdig met de eredienst, tienerdiensten op de zondag, maar heeft wel duidelijk de keus gemaakt om dit slechts eens in de twee weken te doen in plaats van elke week zoals bij Willow Creek. De argumentatie is dat tieners moeten leren om ook in de ‘volwassendienst’ te zitten. Bovendien wilt men voorkomen dat er een aparte ‘tienerkerk’ in de Bethel ontstaat. Men heeft altijd hieraan vast gehouden, ondanks het feit dat er vaker stemmen opgaan om elke week een gelijktijdige tienerdienst te organiseren. In de praktijk zijn er de weken dat er geen tienerdiensten zijn duidelijk veel minder tieners te bespeuren in de kerk. Ondanks dit houdt men vast aan het ‘traditioneel’ standpunt. Ook tijdens gezinsdiensten, die een aantal keren per jaar worden

³⁴ Brouwer e.a. (2007:124) zeggen hierover: *‘Het gebruik van marketing voor de opbouw van de kerk is niet onomstreden...Er zijn veel bezwaren tegen het gebruik van marketing in kerkelijke kring’*.

gehouden blijkt de ‘aversie’ tegen een te sterke doelgroepen benadering. In deze diensten zitten kinderen, tieners en volwassenen samen in één zaal. Er is dan een speciaal gedeelte gericht op de kinderen (verhaal, kinderliederen) en een gedeelte gericht op de volwassenen (preek). De kinderen zitten altijd zeer onrustig tijdens de preek en er zijn dan ook mensen die liever een andere benadering willen.

Een andere benadering zou kunnen zijn: gezinsdiensten afschaffen of geen preek waar kinderen zich heel lang moeten concentreren, wat toch niet lukt, of alles moet worden gericht op de kinderen. Echter heeft de raad van oudsten nooit ingestemd met deze alternatieve opties. De redenering is dat kinderen aan de eettafel ook stil moeten kunnen zitten, wanneer ouders even met elkaar praten. Kinderen krijgen aandacht tijdens het gezamenlijk eten, maar niet de hele tijd, zo ook in de gezinsdiensten. We merken dus een ‘aversie’ tegen een te sterke doelgroepen benadering in de Bethel en ik zou ervoor willen pleiten om dit te doorbreken. Nu wordt er niet bewust gefocust op bepaalde doelgroepen tijdens de avonddiensten (met uitzondering van de ontmoetingsdiensten die evangelisatie gericht zijn dus een focus op ongelovigen). Ik denk dat de diensten veel meer mensen (in de specifieke doelgroepen) zullen bereiken wanneer men bewust een doelgroepen benadering hanteert. Dit advies geldt overigens ook voor andere aspecten zoals de tienerdiensten, die mijns inziens veel vaker kunnen worden gehouden. Ik wil in deze pleiten voor het advies van de kerkvader Clemens van Alexandrië die heeft gezegd: *‘we must provide a large variety of baits owing to the varieties of fish’* (in Jeter & Allen 2002:6).

We moeten dus veel meer manieren zoeken om de verschillende doelgroepen te bereiken en niet allemaal proberen te bereiken met hetzelfde aas. De Bethel heeft altijd al een zekere mate van een doelgroepen benadering gehad, maar altijd met de nodige reserves en terughoudendheid. Het is misschien een radicale stap, maar ik wil ervoor pleiten om deze traditie te doorbreken om zodoende meer mensen dichterbij Jezus te krijgen.

Kortom de Bethel moet meer doen om mensen dichterbij Jezus te brengen. Uit het REVEAL onderzoek blijkt dat de grootste behoefte die gemeenteleden in de Bethel hebben is om hun te helpen een persoonlijke relatie met Christus te ontwikkelen of te wel om ze dichterbij Jezus te brengen. De Bethel is in staat om zeer goede activiteiten aan te bieden aan haar gemeenteleden, maar helaas nog niet voldoende in staat om mensen echt dichtbij Jezus te brengen. Geestelijke groei is dus belangrijk. De Bethel heeft de afgelopen jaren een sterke getalsmatige groei doorgemaakt, maar er blijkt behoefte te zijn aan meer geestelijke groei. Brouwer e.a. (2007:107) zeggen over geestelijke groei: *‘In dit geval hoeft het aantal mensen niet toe te nemen, maar neemt de kwaliteit van hun religieuze handelen wel toe’*. Mark Dever zegt (2004:214): *‘A healthy church has a pervasive concern with church growth – not simply growing numbers but growing members’*. Eén manier om deze groei te bereiken is om zich veel meer te richten op de verschillende doelgroepen binnen de Bethel.

Slot

Het is mijn diepste verlangen dat de gemeente van Jezus Christus meer vrucht zal dragen door zowel kwalitatief als kwantitatief te groeien en ik hoop dat mijn afstudeerproject een bijdrage hieraan zal leveren. Uiteraard kan men somber gestemd worden door bepaalde bevindingen. Stoppels (2009:45) zegt daarom terecht: *‘theologen vinden...dat sociologen de kerk verlammen met hun negatieve en sombere berichtgeving’*. Ik ben zelf ook een socioloog en binnenkort ook een theoloog. Maar het is zeer zeker niet mijn bedoeling om de kerk te verlammen met de bevindingen uit de verschillende survey onderzoeken. Ik ben het daarom eens met Jan Hoek (2008:20) wanneer hij zegt dat de kerk *‘permanent under construction’* is. Dus ook de Bethel is niet perfect en kan nog werken aan de zwakke kanten. Als ik de

metafoor van Schwarz (1996; 1997) gebruik, namelijk een vat met allemaal duigen, dan lijkt het veelbelovend als de Bethel juist aan de zwakke plekken gaat werken, want het vat zal nooit verder vullen dan de kortste duig lang is, zoals Schwarz het zegt. Ik hoop dat de bevindingen en aanbevelingen ervoor zullen zorgen dat de duigen van de Bethel verstevigd mogen worden. God bouwt zijn kerk en daarom mogen we bidden dat Hij verder gaat met het bouwen van de Bethel. Maar de uitspraak *ora et labora* (*bid en werk*) is niet zomaar een uitspraak. Wij mogen daarom zowel bidden tot God dat Hij zijn kerk bouwt en mogen tegelijkertijd ook zelf beginnen te werken aan de verdere opbouw van de Bethel tot Gods eer en glorie.

Literatuur

- Anderson, S. (z.j.). *Giving in the Church: An Analysis of Average Giving per Person* uittreksel van het boek *Before You Build*.
- Arumi, A.M., Wooden, R., Johnson, J., Farkas, S., Duffett, A. & Ott, A. (2005). *The Charitable Impulse*. New York: Public Agenda.
- Baarda, D.B. & Goede de, M.P.M. (2006). *Basisboek Methoden en Technieken, Handleiding Voor het opzetten en uitvoeren van kwantitatief onderzoek*. Wolters-Noordhoff Groningen.
- Bekkers, R. (2004). *Giving and Volunteering in the Netherlands: Sociological and Psychological Perspectives*. Universiteit Utrecht.
- Bekkers, R. & Wiepking, P. (2006). 'To give or not to give, that's the question' How methodology is destiny in Dutch giving data.
<http://ics.uda.uu.nl/FILES/root/Articles/2006/BekkersR-ToGive/BekkersR-ToGive-2006.pdf> (geraadpleegd op 10 juni 2011).
- Bekkers R. (2007). *Understanding Philanthropy: A Review of 50 Years of Theories and Research*.
<http://ics.uda.uu.nl/FILES/root/Articles/2007/BekkersR-Philanthropy/BekkersR-Philanthropy-2007.pdf> (geraadpleegd op 10 juni 2011).
- Bekkers, R. (z.j.). *Vrijgevig zullen we zijn, ik een beetje meer dan jij?*. Universiteit Utrecht.
- Breedveld, K., Broek van den, A., Haan de, J., Harms, L., Huysmans, F. en Ingen van, E. (2006). *De tijd als spiegel. Hoe Nederlanders hun tijd besteden*. Den Haag: Sociaal-Cultureel Planbureau.
- Brouwer, R., Groot de, K., Roest de, H., Sengers, E. & Stoppels, S. (2007). *Levend Lichaam: Dynamiek van Christelijke Geloofsgemeenschappen in Nederland*. Kampen: Uitgeverij Kok.
- Croteau, D.A. (2005). *A Biblical and Theological Analysis of Tithing: Toward a Theology of Giving in the New Covenant Era*. Wake Forest, North Carolina: Southeastern Baptist Theological Seminary.
- Dekker, G. & Stoffels, H.C. (2009). *Godsdienst en Samenleving: een introductie in de Godsdienstsociologie*. Kampen: Uitgeverij Kok.
- Dever, M. (2004). *Nine Marks of a Healthy Church*. Wheaton, Illinois: Crossway Books.
- Dijkema, E. (2008). *Geefgedrag van de Vrije Baptistengemeente Bethel te Drachten*. Drachten: Vrije Baptistengemeente Bethel.
- Erickson, M.J. (2006). *Christian Theology: second edition*. Michigan, Grand Rapids: Baker Academic.
- Erwich, R. (1999). *Het gaat om mensen: een exploratief onderzoek naar het functioneren van gemeenteopbouwprocessen in drie Baptistengemeenten*. Zoetermeer: uitgeverij Boekencentrum.
- Erwich, R. (2008). *Veelkleurig verlangen: wegen van missionair gemeente-zijn*. Zoetermeer: uitgeverij Boekencentrum.
- Grudem, W. (2000). *Systematic Theology: an introduction to Biblical doctrine*. Nottingham, England: Inter-Varsity Press.
- Hart de, J. (2006). 'Kerkgangers: investeerders in de civil society'. In: *Sociaal en Cultureel Rapport 2006* (werktitel). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Hawkins, G.L. & Parkinson, C. & Arnsen, E. (2007). *REVEAL: Where are you?* Illinois: Willow Creek Resources.
- Hawkins, G.L. & Parkinson, C. (2008). *REVEAL Follow me: What's next for you?* Illinois: Willow Creek Resources.

- Heitink, G. (1993) *Praktische theologie: geschiedenis, theorie en handelingsvelden*. Kampen: uitgeverij Kok.
- Hoek, J. (2008) *Geroepen in een nieuwe eeuw: geheim en missie van de gemeente*. Zoetermeer: uitgeverij Boekencentrum.
- Hoge, D.R., Zech, C.E., McNamara, P.H. & Donahue, M.J. (1996). Who gives to Church and why. *The Christian Century*, 113 (35), 1194-1199.
- Jansen, M. (2002) *Religiositeit en relatie- en gezinsvorming in Nederland nader beschouwd* in Bevolking en gezin jaargang 31 nummer 1 blz 125-150.
- James, R. N. (z.j.) *Tithing and Religious Charitable Giving in America*. University of Georgia.
- Jeter, J.R. & Allen, R.J. (2002). *One Gospel, Many Ears: Preaching for Different Listeners in the Congregation*. United States of America: Chalice Press.
- Keller, T. (2006). *Leadership and Church Size Dynamics: How Strategy Changes with Growth*.
http://redeemercitycity.com/content/com.redeemer.digitalContentArchive.LibraryItem/477/Leadership_and_Church_Size_Dynamics.pdf (geraadpleegd op 8 juni 2011).
- Köstenberger, A.J. & Croteau, D.A. (2006). Reconstructing a Biblical Model for Giving: A Discussion of Relevant Systematic Issues and New Testament Principles. *Bulleting for Biblical Research*, 16 (2), 237-260.
- Last, G. (2006). *Orlando Bottenbley: de wijde poorten van de Bethel*. Leeuwarden: PENN uitgeverij.
- Mulder-Harthold, D. (2010). *Bethel en Mandaten: wie doet wat en wanneer?* Groningen: Hanze Connect Groningen.
- Ouweneel, W. J. (2010). *De Kerk van God I: Ontwerp van een elementaire Ecclesiologie*. Heerenveen: Uitgeverij Medema.
- Parsons, L.M. (2003). Is Accounting Information From Nonprofit Organizations Useful to Donors? A Review of Charitable Giving and Value-Relevance. *Journal of Accounting Literature*, 22, 104-129.
- REVEAL (2010). *Onderzoeksresultaten REVEAL Geestelijk Leven Enquête*. Vrije Baptistengemeente Bethel.
- Schalkwijk, J. & Meister, W. (2008). *Een Onderzoek naar het Geefgedrag in de Bethel*. Drachten: Vrije Baptistengemeente Bethel.
- Schalkwijk, J. (2010a). *Beleving Radicaldienst*. Drachten: Vrije Baptistengemeente Bethel.
- Schalkwijk, J. (2010b). *Beleving Praisedienst*. Drachten: Vrije Baptistengemeente Bethel.
- Schalkwijk, J. (2010c). *Beleving Themadienst*. Drachten: Vrije Baptistengemeente Bethel.
- Schalkwijk, J. (2010d). *Organisatie veranderingstraject Vrije Baptistengemeente Bethel*. Amsterdam: Vrije Universiteit.
- Schwarz, C.A. (1996). *Natuurlijke gemeenteontwikkeling: volgens de principes die God in de schepping heeft gelegd*. Hoornaar: uitgeverij Gideon.
- Schwarz, C.A. (1997). *Het ABC van de natuurlijke gemeenteontwikkeling*. Hoornaar: uitgeverij Gideon.
- Shawchuck, N., Kotler, P., Wrenn, B. & Rath, G. (1992). *Marketing for Congregations: Choosing to Serve People More Effectively*. Nashville, Tennessee: Abingdon Press.
- Stetzer, E. (2006). *Planting Missional Churches*. Nashville, Tennessee: B&H Publishing Group.
- Stoppels, S. (2009). *Voor de verandering: werken aan vernieuwing in gemeente en parochie*. Zoetermeer: Uitgeverij Boekencentrum.
- Tiggelaar, B. (2007). Praktische lessen voor kerkleiders: Ben Tiggelaar over de visie van tien managementgoeroes. *Leadership*, januari 2007, 45-46.
- Warren, R. (2006). *Doelgerichte gemeente*. Vaassen: uitgeverij Medema.

- Witherington, B. (2009). *The Indelible Image: The Theological and Ethical Thought World of the New Testament: volume one The Individual Witnesses*. Downers Grove, Illinois: InterVarsity Press.
- Wright, B. (2007). A review of 'REVEAL: Where are you?' by Greg Hawkins and Cally Parkinson (11 part series).
<http://brewright.blogspot.com/2007/11/review-of-reveal-where-are-you-by-greg.html>
 (geraadpleegd op 8 juni 2011).
- Wright, B. (2008a). 'What We Can—and Can't—Learn from Willow Creek's REVEAL Study.' *Journal of Youth Ministry*.
- Wright, B. (2008b). Review of *Reveal: Where are You?* By Greg L. Hawkins, Cally Parkinson, and Eric Arnson. *Review of Religious Research*.

Interviews:

- Bart Broekman (directeur Willow Creek Nederland)
- Haaije Bruinsma (programming team Vrije Baptistengemeente Bethel)
- Jur Zandbergen (manager beleid en organisatie Bethel)
- Orlando Bottenbley (voorganger Vrije Baptistengemeente Bethel, Drachten)
- Rene Erwich (universitair hoofddocent praktische theologie en tevens betrokken bij het Life Survey model in Nederland)
- Wieger Sikkema (manager zorgbeleid Bethel)
- Enkele oudsten uit de Bethel

Andere bronnen:

- Diverse Bethel magazines
- Folder Bethel thematisch GEVEN.
- Jaarverslag Vrije Baptistengemeente Bethel 2006-2007
- Jaarverslag Vrije Baptistengemeente Bethel 2007-2008
- Jaarverslag Vrije Baptistengemeente Bethel 2008-2009
- Voorbeeld vragenlijst over geefgedrag: *Stewardship inventory* (2005) van de stewardship workgroup Presbyterian Church in Chattanooga, Tenn. in cooperation with the Generous Giving Foundation. Zij hebben op hun beurt weer ideeën van een onderzoek naar het geefgedrag door de Willowcreek Community Church, South Barrington, IL.

Geraadpleegde websites:

- <http://www.surveysystem.com/sscalc.htm#one>
- <http://www.allesovermarktonderzoek.nl/Extra/Steekproef.aspx>
- <http://www.geveninnederland.nl/>
- http://www.bethel.nl/missie_en_visie.html

BIJLAGEN

Onderzoek naar het geefgedrag binnen de Bethelgemeente

Beste gemeentelid,

De raad van oudsten wil graag een onderzoek verrichten naar het geefgedrag binnen de gemeente. Hierdoor kan de raad, ondanks de grootte van de gemeente, toch te weten komen wat er leeft onder de gemeenteleden en zijn beleid hierop afstemmen. Vandaar dat wij u vriendelijk verzoeken om alle vragen zo volledig mogelijk in te vullen en deze vragenlijst binnen twee weken in te leveren in één van de tonnen die bij de ingang van het kerkgebouw staan. Voor de betrouwbaarheid van het onderzoek hebben wij een steekproef getrokken uit het ledenbestand. Deze vragenlijst is anoniem, vandaar dat u uw naam niet hoeft te vermelden. De vragenlijst deponert u bovendien in een gesloten ton. Wij willen u bij voorbaat dankzeggen voor uw medewerking.

De raad van oudsten.

1. Geslacht: ☐ Man ☐ Vrouw

2. Wat is uw leeftijd? ... jaar

3. Wat is uw hoogst voltooide opleiding?

☐ geen	☐ lagere school
☐ mavo	☐ lbo-opleiding
☐ mbo-opleiding	☐ havo, vwo, atheneum, gymnasium
☐ hbo-opleiding	☐ universitaire opleiding

4. Burgerlijke staat:

☐ Gehuwd	☐ Ongehuwd
☐ Gescheiden	☐ Weduwe/weduwnaar
☐ Anders nl	

5. Uit hoeveel mensen bestaat uw huishouden?

.... Volwassenen Kinderen

6. Hoe lang bent u al lid van de Bethelgemeente? ... jaar

7. Hoe lang bent u al een (wedergeboren) christen? ... jaar

8. Wat motiveert u het meest om te geven aan de Heer?

.....
.....
.....

9. Hoeveel procent van uw netto- maandinkomen geeft u gemiddeld per maand:

a) Aan de Bethelgemeente	%
b) Aan andere christelijke organisaties/doelen	%
c) Aan niet-christelijke organisaties/doelen	%

Bijlage 1: Vragenlijst geefgedrag

10. Als u geen giften geeft aan de Bethelgemeente (dus bij vraag 9a 0% heeft ingevuld) wat is hier de reden voor (indien niet van toepassing ga verder naar vraag 11)?

.....
.....
.....

11. Als u aan andere christelijke organisaties/doelen giften geeft, wat voor organisaties/doelen zijn dit? (meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Christelijke hulpverlening
- ☐ Zending buiten Nederland
- ☐ Zending binnen Nederland
- ☐ Sponsoring van kinderen
- ☐ Op het gebied van verslavingszorg
- ☐ Anders nl
- ☐ Geef niet aan andere christelijke organisaties/doelen

12. Als u aan niet-christelijke organisaties/doelen giften geeft, wat voor organisaties/doelen zijn dit? (meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Gezondheid
- ☐ Internationale hulp
- ☐ Milieu, natuur en dierenbescherming
- ☐ Onderwijs en onderzoek
- ☐ Cultuur
- ☐ Sport en recreatie
- ☐ Maatschappelijke en sociale doelen
- ☐ Anders nl
- ☐ Geef niet aan niet-christelijke organisaties/doelen

13. Geeft u, naast geld, nog giften in andere vormen, zoals goederen en tijd (in de vorm van vrijwilligerswerk) zowel binnen als buiten de Bethelgemeente? Zo ja, kunt u een omschrijving geven van wat deze giften inhouden?

.....
.....
.....
.....

14. Mijn maandelijkse toezeggingen aan de Bethelgemeente zijn in de afgelopen vijf jaar:

- ☐ Gestegen
- ☐ Constant gebleven
- ☐ Gedaald
- ☐ Schommelend

15a. Zou u zelf meer willen geven aan de Heer (onder uw huidige omstandigheden)?

- ☐ Ja (ga naar vraag 15b en vervolgens naar vraag 16)
- ☐ Ik geef al genoeg (ga naar vraag 16)
- ☐ Nee (ga naar vraag 16)

15b. Als u meer zou willen geven aan de Heer, wat denkt u dat de factoren zijn die dit belemmeren (v.b. schulden, het niet willen inleveren op mijn huidige levensstandaard, mijn partner wil niet, ik vind geen goed doel om aan te geven)?

.....

16. Hieronder zijn een aantal stellingen. In hoeverre bent u het met ze eens of oneens?

	<i>Volledig oneens</i>	<i>Oneens</i>	<i>Niet eens-niet oneens</i>	<i>Eens</i>	<i>Volledig eens</i>	<i>Weet niet/nvt</i>
Elke christen dient een tiende of meer van zijn inkomsten aan de Heer af te staan.						
Minimale bijdrage aan de gemeente, 5% van het netto-inkomen per maand						
Als ik geef aan de Heer dan ontvang ik financiële zegen terug.						
Ik vind dat de Bethelgemeente transparant is als het gaat om financiën (jaarverslag).						
Ik vind dat de Bethelgemeente goed omgaat met mijn giften.						
Als ik geef moet ik weten wat er met mijn geld gebeurt.						
De Bethelgemeente heeft mijn gift niet zo hard nodig dus ik geef liever aan andere christelijke doelen.						
De Bethelgemeente doet teveel onnodige uitgaven						

Indien u op één of meerdere van voorgaande vragen nog iets heeft op te merken kunt u dat hieronder doen.

.....

17. Vaak is de tweede collecte in de zondagsdiensten bestemd voor een specifiek doel. Welk doel raakt u het meest?

- ☐ Algemene middelen
- ☐ Bouwfonds
- ☐ Diaconaat
- ☐ Jeugdwerk
- ☐ Kinderwerk
- ☐ Zending
- ☐ Allemaal
- ☐ Anders nl

- 18. Hieronder volgen een aantal stellingen die zijn afgeleid van de visie van de Bethelgemeente. Het is de bedoeling dat u uzelf beoordeelt aan de hand van de cijfers 1 tot en met 10, waarbij 1 betekent dat u er zeer ontevreden mee bent en 10 betekent dat u er zeer tevreden mee bent. (omcirkel het cijfer dat u kiest)**

<i>Stelling</i>	<i>Schaal</i>									
Ik verheerlijk God op enthousiaste wijze	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Ik leef naar Bijbelse normen	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Ik draag zorg voor mijn naaste	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Ik dien andere gemeenteleden met mijn gaven en talenten	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Door mijn uitstraling trek ik buitenstaanders aan tot Jezus Christus	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

- 19. Hoe vindt u uw eigen geloofsleven op dit moment?**

- ☐ Uitstekend
- ☐ Zeer goed
- ☐ Goed
- ☐ Matig
- ☐ Slecht

- 20. Bent u de afgelopen vijf jaar in financieel opzicht:**

- ☐ Vooruit gegaan
- ☐ Hetzelfde niveau gebleven
- ☐ Achteruit gegaan
- ☐ Schommelt heen en weer

- 21. Hoeveel mensen in uw huishouden dragen bij aan het inkomen?** ... Mensen

- 22. Indien u alles bij elkaar optelt, wat is dan het maandelijkse netto inkomen van uw totale huishouden?**

- ☐ Geen inkomen
- ☐ Tot 1000 Euro
- ☐ 1000 tot 2000 Euro
- ☐ 2000 tot 3000 Euro
- ☐ 3.000 Euro of meer
- ☐ Weet niet / wil niet zeggen

- 23. Hoe gemakkelijk of moeilijk kan uw huishouden rondkomen van het totale huishoudinkomen?**

- ☐ Zeer gemakkelijk
- ☐ Gemakkelijk
- ☐ Niet gemakkelijk, niet moeilijk
- ☐ Moeilijk
- ☐ Zeer moeilijk
- ☐ Weet niet

24. Hebt u nog een advies aan de Bethelgemeente als het gaat om het thema *geven*?

.....
.....

Dank u voor uw medewerking

Antwoorden van de respondenten op de vraag: 'Hebt u nog een advies aan de Bethelgemeente als het gaat om het thema geven?'

- 10% staat in de Bijbel in hoeverre geldt dit als je alleen bent of een gezin hebt met 4 kinderen?
- Als je ziet naar andere landen, hoe weinig ze daar hebben. En de meeste mensen kunnen maar zo weinig missen, geld ook, maar ook hun tijd. Ik denk nu aan de wervingsactie waar maar 100 mensen zich voor hebben opgegeven. Dat vind ik jammer. Er is een deel heel actief en wat minder actief. Maar ook genoeg mensen die passief zijn
- Als mensen op Jezus gaan lijken komt het geven vanzelf. Onderwijs, om op Jezus te willen lijken zou de harten van mensen moeten veranderen, ook in het geven. Iedereen zou toch moeten snappen dat alles geld kost. Teveel nadruk op geven is storend.
- Benadruk bij geven van geld. dat dit belasting aftrekbaar is volgens mij wordt men daar te weinig bij bepaald waardoor men hun gaven als een grotere "post" zien dan deze in werkelijkheid is
- Benadrukken: Heb uw naaste lief als uzelf, geef met een blijmoedig hart, wie zaait zal oogsten. Op Jezus lijken. Rijkdom benadrukken in Nederland, niet als verplichting maar als antwoord op Gods roepstem, de Heilige Geest
- Betere communicatie. Er ligt wat mij betreft geen taboe op geven en geld
- Blijven voorlichten over kosten mensen hebben geen besef wat alles kost, bv personeel etc
- Dat het geven een lichte "last" is en niet te zwaar moet overkomen
- De Bethel gemeente heeft de gaven nodig om te groeien de verdrukten in de wereld hebben gaven nodig om te overleven
- De Bethel gemeente doet voldoende om geven te stimuleren meer doen zou teveel worden
- De niet gevers stimuleren om ook aan hun verplichtingen te voldoen
- De uitleg voor een tekst uit de Bijbel die dan uitgediept wordt. Wat staat er wat zegt God tegen ons. Wat doen wij en ik er mee in de praktijk van ons leven
- Die mensen aanspreken die wel bij de Bethel horen maar denken dat licht en warmte enz vanzelf komen dus niets of nauwelijks geven
- Doorbreek het taboe van mensen rechtstreeks vragen om een bijdrage te leveren. Breng in beeld wie niet of nauwelijks geeft en vraag hen op de man/vrouw af of ze dit willen veranderen, uitgezonderd hen van wie bekend is dat ze niet kunnen bijdragen.
- Elk lid verplichten ons 5% aan de Bethel te geven en de andere 5% aan goede doelen
- Er mag meer aandacht voor zijn vanaf podium (preken) zowel het financiële aspect als ook het inzetten van je gaven en talenten binnen de gemeente
- Er meer op aanspreken. De tienden geven, je houdt nog 90% voor jezelf. We zijn slechts rentmeesters, bruikleen dus.
- Er wordt genoeg aandacht aan besteed
- Ga toch eens kritisch kijken wie er in de gemeente nog geen taak heeft, want het verbaast me ten eerste dat bepaalde vacatures niet opgevuld kunnen worden. Tijd geven schijnt moeilijker te zijn dan geld geven
- Ga zo door, deze enquête is goed om ook een beeld te vormen van onze leden
- Geestelijke houding om te geven: vanuit geef mijn Pin volkomen
- Geld blijft een raar ding. Zijn we bereid om onze levensstandaard aan te passen en meer geld weg te geven aan mensen die het (hard) nodig hebben?

Bijlage 2: Advies als het gaat om geefgedrag

- *Getuigenissen van mensen die geven*
- *Geven is een lust om te doen en het brengt zegen voort*
- *Geven is trouw zijn in kleine dingen als je trouw bent in het kleine, kan God je ook het grote geven. Minder uitgaven doen die niet direct noodzakelijk zijn maar wel investeren in bv techniek, multimedia, jeugddiensten, concerten, radical, e.d.*
- *Geven ontstaat niet door oneindig veel preken over dit onderwerp. Een gevend hart ontstaat door het besef dat alles door God gegeven is en vanuit liefde voor Hem*
- *Giften ook werkelijk aan de Heer geven. Dus het bedrag wat je terug krijgt van de fiscus i.z. giften naderhand aan een goed doel geven*
- *Herhaling (deels) van preek(serie) geven = teruggeven*
- *Het geven van je 10e is dat volgens de Bijbel geheel bedoelt voor de gemeente of ook voor andere christelijke organisaties/doelen?*
- *Het is goed om gemeenteleden te wijzen op hun verantwoordelijkheid, maar niet dwangmatig*
- *Het thema: geven, telkens terug laten komen in prediking studie, huiskringavond, enz. Boekje: ik geef mijn pin aan u volkomen uitdelen bij doop of toetreden*
- *Hoe specifiek het doel hoe meer genegen ik ben om te geven*
- *Hou rekening met de veel jonge gezinnen in deze tijd die het moeilijk hebben.*
- *Houd het sober en pas op voor "over aandacht" voor geld en verplichtingen die met geld te maken hebben: afleiding van onze eerste opdracht*
- *Hewel we als Nederlanders dit een lastig thema vinden is het goed om aan de orde te stellen, soms vind ik het echter te dwingend gebracht. Ik zou graag meer willen geven en wanneer ik bijna niet rond kan komen voelt het behandelen van dit thema alsof mijn heel van spanning wordt dicht gedrukt*
- *Ieder jaar oproepen om de vrijwillige bijdrage te verhogen*
- *Iedereen die lid wordt, wordt gevraagd of hij/zij ook bereid is de gemeente te dienen. Kennelijk zegt iedereen ja, is hier ook controle op? dus ook financieel*
- *Iedereen wijzen op zijn/ haar verantwoording, waar je ook lid bent alles kost geld (contributie)*
- *Ik geloof niet dat het een lesje moet zijn van ik hoor zoveel te geven. Het is een kwestie van hartsgesteldheid*
- *Ik heb er moeite mee met het begrip geven aan de Heer, ik heb het gevoel dat ik gemanipuleerd wordt. Als ik geef dan geef ik van harte ook aan de kerk, maar ik kan het gewoon niet betalen. Bovendien merk ik vanuit de gemeente niet dat er aandacht is voor de minderbedeelden. Juist niet als ik er aan denk dat br.Bottenley vorig jaar in een preek even noemde, dat als je je tienden niet kunt geven, je dan moet afvragen of je misschien een te luxieuze levenshouding er op na houdt, of in een te duur huis woont. Dat doet pijn*
- *Ik vind dat er geen druk moet worden uitgevoerd om 10% te geven, ook al is het Bijbels*
- *Laat leden altijd vaste bijdrage geven (soort verplichting) en de collecte is additioneel voor bijzondere situaties (extra inkomsten)*
- *Info/ open/ kort lopende projecten/ langlopende projecten. Stand van het moment/ het verloop/ wie/ wat/ waarom info doet de motivatie toenemen om te geven*
- *Ga terug naar God en vertrouw op Hem. Haal niet alleen financieel rijke mensen in de raad, maar ga terug naar het hart. Eerst offeren, als er dan zegen is dan bouwen. Niet alleen schulden en financieel op rijke gemeenteleden bouwen. Gevaar: vrijmetselarij. Grote zorgen over gemeente*
- *Laat andere predikers erover prediken*

Bijlage 2: Advies als het gaat om geefgedrag

- *Laat de mensen zelf vrij om te geven, wat hun hart ingeeft*
- *Laat meer zien zoals van zending hulpverlening e.d. (niet van dure electronica)*
- *Laat zien dat de Bethel kan consumeren, veel mensen worden hiertoe gedwongen. Het geeft ontevredenheid onder de mensen wanneer ze zien dat het bij Bethel niet "op" kan.*
- *Maak het de mensen duidelijk dat men geeft uit liefde tot Jezus, maar niet om financieel gezegend te worden*
- *Mag mensen op hun verantwoordelijkheden wijzen wanneer een lid in het geheel niets geeft. Ook al heb je het nog zo moeilijk dan nog kan je geven in geld en in tijd. Ieder heeft talenten*
- *M.b.t. de zorg voor de "weduwen en wezen": Pas op dat het geld niet te veel voor interne aangelegenheden en de organisatie wordt gebruikt. We worden ook opgeroepen voor praktische hulp voor anderen. Wellicht zou een dergelijke verlegging van de doelgroep ook een positieve invloed kunnen hebben op het geefgedrag. In dat geval gaat de verhouding giften naar de gemeente intern en organisaties extern dan verschuiven*
- *Meer aandacht aan mensen die moeten rondkomen van het minimumloon/ bijstandsniveau, bespreekbaar maken. Geven doe je vanuit je hart en met liefde, de procenten doen niet ter zake. In verhouding geven de midden inkomens en de rijken te weinig. Vaak zijn het de armen die veel meer geven en kunnen missen voor iemand anders*
- *Meer info geven aan gemeenteleden bv de giften en collectes worden besteed (waarvoor concreet etc)*
- *Mensen bewust maken dat je het teruggeeft. Zonder die zegening kun je niet teveel nadruk leggen op het geld maar meer algemeen. Je kunt ook delen met anderen door je huis open te stellen, je vrije tijd te investeren etc*
- *Mensen bewust maken dat ze een verantwoording hebben en die ook moeten nemen en stappen zetten (in geloof)*
- *Mensen er persoonlijk bij betrekken vooral als het voor een specifiek doel is, mensen moeten het gevoel van "samen" hebben zo van jongens allemaal de schouders eronder, zoiets geeft gemeenschap*
- *Mensen in onze gemeente komen heel vaak consumeren, zo heeft God het niet bedoeld. Het gaat bij ons in de Bethel zo goed, dat mensen denken ik hoef niets te doen het gaat wel goed*
- *Mensen niet onder druk zetten*
- *Misschien niet naar de 10% kijken, want je geeft je tijd en talenten bv ook, ook daar kan geld inzetten*
- *Niet eerder beginnen met nieuwbouw dan wanneer de kerk echt vol wordt. Dit is nog lang niet het geval. Ben bang wanneer men met nieuwbouw begint, veel mensen afhaken omdat het financieel niet meer haalbaar is.*
- *Niet preken in deze "wettelijke" 10% norm stijl. In de huidige cultuur zullen alleen de "ouderen" zich daar gevoelig voor wetten.*
- *Niet te veel er op omhameren. De leden die niet geven een bezoek brengen*
- *Niet zo pushen op gemeenteleden*
- *Niet zoveel zeuren om geld wanneer het nodig is zorgt God als er minder gegeven wordt naar zichzelf kijken en bestedingen beperken, zoals in elk gezinde broekriem aankaken*
- *Onderwerp aan blijven snijden op creatieve manieren, pakkend confronterend etc, en vanuit Bijbels perspectief*

Bijlage 2: Advies als het gaat om geefgedrag

- *Onderwijs bij jaarthema in 2009/ 2010, dankbaarheid wordt geuit bij de Bethel bij inzet van energie en tijd, maar niet bij inzet van financiën. Waarom hierin een afwijking/ ander spoor*
- *Open en transparant zijn/ blijven naar de gemeente toe wat er met het geld wordt gedaan*
- *Steeds nieuwe leden bewust maken dat dit een Bijbels principe is*
- *Themadienst was voor ons aanleiding om te geven. Nadruk op het ontvangen van zegeningen*
- *Tijdens de diensten als collecte gehaald wordt dit in gebed onder Gods aandacht brengen en een dankzegging en zegen uitspreken en wijsheid om de juiste besteding, dat we als gemeente ook goede rentmeester zijn*
- *Toch regelmatig mensen bewust maken hoe de Bijbel geven ziet, zodat het de harten raakt, maar dat wordt prima gedaan dmv prediking en ander info.*
- *Vast minimaal bedrag voor alle Bethelleden van bv 15/20 euro per maand en bij lid worden voor de mensen die dat niet kunnen betalen hiervoor een regeling treffen, maar in principe vaste vrijwillige bijdrage*
- *Verdieping in relatie met God geeft bereidheid om meer te geven*
- *Voor een vereniging betaal je toch ook contributie? Als je niet betaald krijg je aanmaningen. De Bethel mag de leden er zeker weten op wijzen dat ze deze verantwoordelijkheid hebben*
- *Wees eerlijk over geld en spring niet verder als het kan*
- *Wees open. Denk kritisch na over de noodzaak van (te) veel betaalde krachten. Zijn we als gemeente niet teveel bezig met het geven aan mensen ipv aan God*
- *Wek aub nooit de indruk van zgn. welvaartsevangelie (niet dat u dat reeds doet)*
- *Wij vinden het heel moeilijk om 10% te geven hebben we eens gedaan stonden direct erg rood op de bank het blijft een erg moeilijk punt.*
- *Wij, gemeenteleden, moeten op God vertrouwen maar de Bethel vraagt elke keer maar weer om meer geld. Ik kan dan niet blijmoedig geven. Als ik misschien mijn bijdrage wil verhogen, komt er weer een oproep en heb ik er al geen zin meer*
- *Zoals het de laatste jaren gaat met het beleid maakt het voor ons moeilijker om met blijdschap te geven, het wordt te dwingerig gepresenteerd, terwijl voor ons de diensten niet meer helpen om in de gemeente tot aanbidding te komen. Daar zou men toch wat meer over moeten nadenken, misschien een enquête over gemeente wezen*
- *Zou graag willen weten of er ook mensen zijn binnen de gemeente die budgetbewaking kunnen geven. Dus hoe ga ik verstandig met mijn inkomsten/ uitgaven om zonder in gewetensnood te komen?*

Vragenlijst over de avonddiensten

Beste gemeentelid,

Wij willen u enkele vragen stellen over de avonddiensten, om zodoende een beeld te krijgen over hoe de avonddiensten worden beleefd. Wij danken u voor uw medewerking.

1. Geslacht: ☐ Man ☐ Vrouw

2. Wat is uw leeftijd? ... jaar

3. Bent u lid van de Bethelgemeente (zo ja hoe lang) of bent u een (vaste) bezoeker?

- ☐ lid van de Bethel, jaar lid
- ☐ ben een (vaste) bezoeker, maar geen lid

4. Hoe vaak bezoekt u de avonddiensten?

- ☐ nooit
- ☐ minimaal 1 keer per jaar
- ☐ minimaal 1 keer per kwartaal
- ☐ minimaal 1 keer in de maand
- ☐ vrijwel elke week
- ☐ anders, nl.....

5. Hoe vaak heeft u een avonddienst bezocht in de afgelopen zes maanden?

.... keren

6. Als u de avonddiensten niet regelmatig bezoekt, wat is hier de voornaamste reden voor (meerdere antwoorden mogelijk)?

- ☐ drukte/geen tijd
- ☐ ochtenddiensten zijn al voldoende
- ☐ heb (kleine) kinderen
- ☐ afstand
- ☐ de (meeste)avonddiensten spreken mij niet aan
- ☐ anders nl.....

7a. Heeft u ooit iemand die geen lid is van de gemeente meegenomen naar een avonddienst in de afgelopen drie jaar?

- ☐ regelmatig (meer dan 5 keren)
- ☐ een enkele keer (2 tot 5 keren)
- ☐ één keer
- ☐ nooit

7b. Indien u weleens iemand meeneemt naar een avonddienst naar wat voor type avonddienst was dit?

Bijlage 3: Vragenlijst beleving van de avonddiensten

- ☐ praisediensten
- ☐ concerten
- ☐ themadiensten
- ☐ ieder-heeft-iets-dienst
- ☐ radicaldiensten
- ☐ doopdiensten toen ze nog in de avond werden gehouden
- ☐ nvt

7c. Indien u nooit iemand meeneemt naar een avonddienst wat is hier de reden voor?

- ☐ ik kom zelf niet of nauwelijks naar de diensten
- ☐ ik heb geen mensen die ik zou kunnen meenemen
- ☐ de avonddiensten zijn niet zo speciaal om iemand mee te nemen
- ☐ nooit aan gedacht
- ☐ anders nl.....
- ☐ nvt

7d. Wat zou er moeten gebeuren, zodat u (meer) gasten mee neemt naar de diensten (meerdere antwoorden mogelijk)?

- ☐ het is al goed
- ☐ het moet laagdrempeliger
- ☐ het moet niet te langdradig zijn
- ☐ er moeten meer getuigenissen zijn
- ☐ er moet een bekende muziekband aanwezig zijn
- ☐ anders nl.....

8. Om hoe laat zou een avonddienst moeten beginnen?

- ☐ maakt niet uit
- ☐ 19:00
- ☐ 19:30
- ☐ 20:00
- ☐ anders nl.....

9. Hoe lang zou een avonddienst idealiter moeten duren?

- ☐ maakt niet uit
- ☐ één uur
- ☐ anderhalf uur
- ☐ twee uur
- ☐ anders nl.....

10. Heeft u ooit een avonddienst bekeken op internet?

- ☐ ja, regelmatig
- ☐ ja, een enkele keer
- ☐ nee

11. Moet er volgens u elke zondag een avonddienst zijn?

- ☐ ja elke zondag, omdat er dan veel keus is
- ☐ ja elke zondag, avonddiensten horen er gewoon bij
- ☐ nee, liever om de week
- ☐ nee, liever één keer in de maand
- ☐ nee, ochtenddiensten zijn al voldoende

Bijlage 3: Vragenlijst beleving van de avonddiensten

☐ anders nl.....

12. Hoe zou u het vinden als er helemaal geen avonddiensten meer zouden zijn?

- ☐ heel erg
- ☐ erg
- ☐ neutraal
- ☐ maakt mij niets uit
- ☐ het zou goed zijn om de avonddiensten af te schaffen

Wij willen u nu enkele vragen stellen per type dienst

Doopdiensten

13. Vindt u het goed dat de doopdiensten naar zondagochtend zijn verschoven?

- ☐ ja
- ☐ nee

14. Hieronder volgen een aantal opties voor de doopdiensten, zou u uw voorkeur willen aankruisen?

- ☐ doopdiensten moeten weer naar de avond
- ☐ 5 doopdiensten in het jaar naar de avond en 5 in de ochtenddienst
- ☐ er moeten minder doopdiensten zijn
- ☐ anders nl.....

Praisediensten

15. Kunt u aangeven hoe vaak u in het afgelopen jaar (vanaf sept 2009) een praisedienst heeft bijgewoond?

.... keren

16. Als u nooit of zelden een praisedienst bezoekt wat zijn hier de belangrijkste redenen voor?

- ☐ drukte/geen tijd
- ☐ (kleine) kinderen/zondagavond tijd voor gezin
- ☐ wij zingen al in de ochtenddienst
- ☐ de vorm van de praisedienst spreekt mij niet aan
- ☐ anders nl.....

17. Wat zou er moeten gebeuren om u over te halen vaker naar de praisediensten te komen (als u de diensten nooit of zelden bezoekt)?

.....
.....
.....

18. Hieronder staan een aantal stellingen over de praisediensten. In hoeverre bent u het eens of oneens met deze stellingen?

	<i>Volledig eens</i>	<i>Eens</i>	<i>Niet eens/ niet oneens</i>	<i>Oneens</i>	<i>Volledig oneens</i>
Overdenking is overbodig					
Engelse liederen horen bij een praisedienst					
De liederen van praisediensten moeten bekende liederen zijn					
De dienst duurt meestal te lang					
De muziek is vaak te luid					

Indien u op één of meerdere van voorgaande stellingen nog iets heeft op te merken kunt u dat hieronder doen.

.....

19. Heeft u misschien aanbevelingen over hoe wij de praisediensten kunnen verbeteren?

.....

Concerten

20. Kunt u aangeven hoe vaak u in het afgelopen jaar (vanaf jan 2010) een concert heeft bijgewoond?

.... keren

21. Als u nooit of zelden een concert bezoekt wat zijn hier de belangrijkste redenen voor?

- ☐ drukte/geen tijd
- ☐ (kleine) kinderen/zondagavond tijd voor gezin
- ☐ heb niemand om mee te nemen naar concerten
- ☐ groep/artiest spreekt mij niet aan
- ☐ anders nl.....

22. Wat zou er moeten gebeuren om u over te halen naar de concerten te komen (als u de diensten nooit of zelden bezoekt)?

.....

Themadiensten

23. Kunt u aangeven hoe vaak u in het afgelopen jaar (vanaf sept 2009) een themadienst heeft bijgewoond?

.... keren

24a. Als u nooit een themadienst bezoekt wat zijn hier de belangrijkste redenen voor?

- ☐ drukte/geen tijd
- ☐ (kleine) kinderen/zondagavond tijd voor gezin
- ☐ zondagochtend worden er al genoeg thema's behandeld
- ☐ geen behoefte
- ☐ geen interessante thema's
- ☐ anders nl.....

24b. Wat zou er moeten gebeuren om u over te halen naar de themadiensten te komen (als u de diensten nooit of zelden bezoekt)?

.....
.....
.....

25. Wat vindt u over het algemeen van de sprekers tijdens themadiensten?

- ☐ uitstekende sprekers
- ☐ goede sprekers
- ☐ matige sprekers
- ☐ slechte/onkundige sprekers
- ☐ anders nl.....

26. Vindt u dat er voldoende ruimte is om vragen te stellen tijdens themadiensten?

- ☐ meer dan voldoende ruimte
- ☐ voldoende ruimte
- ☐ er moet meer ruimte worden uitgetrokken voor het stellen van vragen
- ☐ er moeten geen vragen worden gesteld
- ☐ anders nl.....

27. Spreken de onderwerpen die tijdens themadiensten worden behandeld u aan?

- ☐ onderwerpen zijn over het algemeen interessant
- ☐ leven jullie in een andere wereld/tijdperk ik kan helemaal niets met de onderwerpen
- ☐ anders nl.....

28. Welke onderwerpen zou u graag willen zien in de toekomst (v.b. abortus, euthanasie, jodendom, eindtijd, homoseksualiteit, schepping, intelligent design, geld)?

.....
.....

29. Heeft u misschien aanbevelingen over hoe wij onze themadiensten kunnen verbeteren?

.....
.....
.....

Ieder-heeft-iets-diensten

30. Heeft u al een keer (sinds u in de Bethel kerkt) een ieder-heeft-iets dienst bijgewoond?

- ☐ ja, meerdere keren
- ☐ ja, één keer
- ☐ nee

31a. Als u nooit een ieder-heeft-iets dienst bezoekt wat zijn hier de belangrijkste redenen voor?

- ☐ drukte/geen tijd
- ☐ (kleine) kinderen/zondagavond tijd voor gezin
- ☐ trekt mij gewoon niet aan
- ☐ geen talent bij deze diensten
- ☐ anders nl.....

31b. Wat zou er moeten gebeuren om u over te halen naar de ieder-heeft-iets diensten te komen?

.....
.....
.....

32. Heeft u misschien aanbevelingen over hoe wij onze ieder-heeft-iets diensten kunnen verbeteren?

.....
.....
.....

Radicaldiensten

33. Kunt u aangeven hoe vaak u in het afgelopen jaar (vanaf sept 2009) een radicaldienst heeft bijgewoond (schatting)?

.... keren

33a. Als u nooit een radicaldienst bezoekt wat zijn hier de belangrijkste redenen voor?

- ☐ drukte/geen tijd
- ☐ radicaldiensten zijn meer voor jeugdigen
- ☐ geen behoefte
- ☐ trekt mij niet aan
- ☐ anders nl.....

33b. Wat zou er moeten gebeuren om u over te halen naar de radicaldiensten te komen (als u de diensten nooit of zelden bezoekt)?

.....
.....
.....

34. Hieronder staan een aantal stellingen over de Radicaldiensten. In hoeverre bent u het eens of oneens met deze stellingen?

Bijlage 3: Vragenlijst beleving van de avonddiensten

	<i>Volledig eens</i>	<i>Eens</i>	<i>Niet eens/ niet oneens</i>	<i>Oneens</i>	<i>Volledig oneens</i>
Engelse liederen horen bij een Radicaldienst					
De master of ceremonie voegt iets toe aan de diensten					
De diensten duren meestal te lang					
De spreker is over het algemeen goed en heeft voldoende kennis over het onderwerp					
Het geluid is vaak te luid					

Indien u op één of meerdere van voorgaande stellingen nog iets heeft op te merken kunt u dat hieronder doen.

.....

35. Heeft u misschien aanbevelingen over hoe wij de Radicaldiensten kunnen verbeteren?

.....

36. Vindt u het belangrijk dat er in de toekomst ook een vragenlijst komt over de ochtenddiensten, zodat u uw mening daarover kunt uitspreken?

- ☐ ja
☐ nee

37. Heeft u nog een advies als het gaat om de avonddiensten als geheel?

.....

Dank u voor uw medewerking

Vragenlijst over de praisedienst

Beste gemeentelid of bezoeker,

Wij willen u enkele vragen stellen over de praisedienst die u vanavond heeft bezocht, om zodoende een beeld te krijgen over hoe de avonddiensten worden beleefd. Wij danken u voor uw medewerking.

1. **Geslacht:** ☐ Man ☐ Vrouw

2. **Wat is uw leeftijd?** ... jaar

3. **Bent u lid van de Bethelgemeente (zo ja hoe lang) of bent u een (vaste) bezoeker?**

- ☐ lid van de Bethel, jaar lid (ga naar vraag 5)
- ☐ ben een (vaste) bezoeker, maar geen lid
- ☐ eerste keer in de Bethel

4. **Indien u een bezoeker bent, mogen wij weten hoe u in deze dienst terecht bent gekomen?**

- ☐ ik ben meegenomen door familie/kennis
- ☐ ik heb gelezen over deze dienst in de plaatselijke krant/internetsite en ben zelf gekomen
- ☐ anders nl.....

5. **Hoe vaak heeft u een avonddienst bezocht in de afgelopen 6 maanden**

- ☐ eerste keer
- ☐ minimaal 1 keer per kwartaal
- ☐ minimaal 1 keer in de maand
- ☐ meerdere keren in de maand
- ☐ anders, nl.....

6. **Kunt u aangeven hoe tevreden u was met de dienst van vanavond (eigen beleving)?**

- ☐ zeer tevreden
- ☐ tevreden
- ☐ matig tevreden
- ☐ ontevreden
- ☐ zeer ontevreden
- ☐ anders, nl.....

7. **Kunt u in enkele kernwoorden aangeven hoe u de dienst vond (v.b. leuk, interessant, gaaf, opbouwend, lang, saai etc.)**

.....
.....
.....

8. Heeft u na het bezoeken van deze avonddienst het voornemen om de volgende keer weer te komen naar een praisedienst?

- ☐ ik ben van plan weer te komen
- ☐ ik moet er goed over nadenken om weer te komen
- ☐ ik heb het gezien, maar ik hoef niet per se weer te komen
- ☐ de dienst moet een grote transformatie ondergaan willen ze mij weer zien
- ☐ anders, nl.....

9. Hieronder staan een aantal stellingen over de praisediensten. In hoeverre bent u het eens of oneens met deze stellingen?

	<i>Volledig eens</i>	<i>Eens</i>	<i>Niet eens/ niet oneens</i>	<i>Oneens</i>	<i>Volledig oneens</i>
Overdenking was overbodig					
Engelse liederen horen bij een praisedienst					
De liederen van praisediensten moeten bekende liederen zijn					
De dienst duurde te lang					
De muziek was te luid					

10. Heeft u misschien aanbevelingen over hoe wij deze dienst kunnen verbeteren?

.....

.....

.....

.....

Dank u voor uw medewerking

Aanbevelingen

- 6 jaar geleden kwam ik in de pairsdienst dat was mijn start naar levend geloof, ga zo door
- aan het begin van de dienst iets drukkere nummers
- Aanbiddingsleidster geen lange preken tussen de liederen door houden
- afwisseling bekende / onbekende liederen
- Als het maar oprecht is, vind sommigen wat theatraal, nep
- als je voor de eerste keer komt is het mooi als er ook liederen uit de evangeliebundel oid bij zitten die je kunt meezingen
- bekende meer gezangen en psalmen
- Bekender muziek repertoire
- Betere opbouw aanbidding
- blijf op god vertrouwen
- dans thema mega praise
- de dienst was geweldig niets veranderen
- de eerste zondag van februari was een geweldige praiseavond, een jeugdige band, mooie zang en super muziek. Ook deze avond was leuk
- de muziek is te zacht
- de muziek mag soms rustiger, dat je de mensen zelf hoort zingen
- De muziek was een beetje rommelig wel een open sfeer op het podium
- de sfeer van het programmeerd een praisedienst daar lopen maakt het saair, weinig spontaniteit, muziek is erg goed
- de tekst op het scherm blijft wit voor iemand die het ritme niet kent kan het tempo moeilijk bepalen zou bv de tekst die gezongen is gedurende t liedje steeds een andere kleur kunnen geven. Voor iemand die voor t eerst is en de nummers niet kent geeft dit meer ondersteuning
- de vorige dienst was veel te luid en onbekende liederen. Verder zou aan de niet aanwezige leden deze vraag moeten worden gesteld waarom komt die niet meer
- deze dienst was erg mooi
- deze dienst was voor mij heel goed en fijn
- dienst prima
- Een beetje langer en meer liederen
- een couplet niet te vaak herhalen dan kan je ook wat die tijd betreft nog een andere lied zingen. Joh de heer liederen, psalmen en gezangen. Als het een klassieke dienst (praise) is laat het dan ook zo zijn
- Een gebedsteam erachter voor tijdens en na de dienst. Maar ja dat is wel luxe
- een getuigenis geven
- een opbouw erin, niet alleen maar knallen rustig tot snel of andersom
- Engels talig is goed, maar moet niet overheersend zijn. Korte overdenking is goed. Laat de HG zijn werk doen, niet te over regisseren
- Engelse liederen met een Nederlandse tekst ernaast op de beamer, vooral voor ouderen
- geen Engels
- Geen Engelse liederen, niet te lange overdenk
- geen solos
- Geen speciale praisediensten zoals tienerpraise
- gemengde band zowel jong als oud. ook met de liederen meer verschillende liederen tieners jongeren volwassenen verschillende liederen, aanbidding, vrolijk, praise etc
- gewoon zeggen: geld voor de kerk ipv algemene middelen
- Goede spreker
- goeie prees groep uit nodigen
- graag bekendere liederen laten zingen
- graag ook opwekkingsliederen zingen (ben niet heel bekend met het repertoire), verzoeknummers
- hardere muziek
- hardere muziek, vaker tienerdienst organiseren
- het is geweldig, hoeft niet beter
- Het is wel goed voor bezoekers maar de focus mag echt op de muziek
- het moet swingend en goed zijn met overdenking
- het was geweldig. Vanavond waren de lampen veel aan op fel. weinig gedempt licht dat vind ik persoonlijk prettiger
- hillsong?
- I reckon if we had a compilation of songs in different languages, it would be great and it would be an honor to Christ to praise in different songs and languages on the contrary, a well sang/ choice of songs

Bijlage 5: Advies en beleving van de praisedienst

- Idee: oudere muziekstijlen en orkesten (bands) bv avond in country, western stijl, klassiek, folk etc. Meer werken met doelgroepen, van alles wat en dan mist iedereen wat. Kernwoord: differentieren. En de gemeenteleden leren onderwijzen waarom je aan praise moet doen
- iets meer bekende liederen er moet wat meer uit de zaal komen, het podium overheerst wat teveel. trouwens, de homecoming praise vond ik echt super
- iets minder op de tijd letten lijkt soms te georganiseerd
- ik denk dat we ons het beste op hem kunnen richten en hem vragen om ons te helpen om hem te dienen en te lofprijzen. hoe hij gediend wil worden. Het gaat er niet om hoe wij het leuk of interessant of gaaf vinden, maar om hoe hij wil dat we hem dienen
- ik ven overdenking al vergeten ik weet wel dat het nieuw uit de bijbel kwam maar dat hoeft ook niet altijd. mensen op het scherm vind ik irritant maar ik kan niet alles perfect willen
- Ik vind deze dienst heel mooi die van vorige maand vond ik helaas niet zoveel. Te veel engels en te danserig jeugd had het gevoel dat ik in de kroeg zat helaas
- ik vind het goed ga zo door
- ik vind het jammer dat de bethel de laatste tijd weinig vernieuwend is, het lijkt wel of ze de gereformeerde kant opgaan. ooit was de bethel vooruit strevend en vernieuwend daar merk ik helaas weinig meer van, zijn jullie bang voor vernieuwing?
- ik vond het een leuke dienst
- ik vond het een leuke dienst
- Ik vond het geweldig, vooral de muzikale gedeelte in combinatie met de overdenking
- Ik zou het leuk vinden een bekend lied in canon te zingen.
- inspirerend preken maken
- jongelui laten getuigen
- koor evt., meer diepgang
- kort, maar diepgang en gedeege onderwijs + bekende en leuke liederen zingen
- Laat je creativiteit er maar op los juist die speciale dingen in eerdere diensten vond ik erg mooi
- Laat u leiden door de HG
- leid de gemeente in aanbidding naar gods troon om daar neer te knielen en bij vader te zijn. soms lukt dat om een paar echte aanbiddingsnummers aan elkaar te zingen en langere muzikale stukken te spelen
- licht iets dimmen in de zaal
- maak er een echt feest voor God van, meer vrijheid om te vlaggen, dansen en andere uitingen van blijdschap en dankbaarheid naar God toe
- Maak het niet te langdrig, zorg wel voor tempo. Meer samenspel met publiek, geen coupletten herhalen, misschien lied, meditatie, lied, gedicht, lied enz
- Maar wat meer bekende liederen 1 van elke 100 serie
- Mag langer duren, overdenking mag korter, heel kort en verder zingen
- mag meer spetteren
- mag voor mij nog wel iets meer afwisseling in engelse en nederlandse liederen
- mag wel wat uitbundiger, waarom de kleinere zaal niet gebruiken
- medewerking van vlaggedansers
- meer aanbiddings liederen waar Gods geest vrij zijn werk kan gaan
- meer afwisseling tussen de liederen in
- meer bekende liederen zingen verder vind ik het goed
- meer engels
- meer engels talig muziek
- meer engelse liedjes en meer space nummers en springeren
- Meer engelse liedjes, niet de liedjes in het nederlands vertalen
- meer engelse nummers
- meer engelse nummers
- meer liedjes die we kennen
- meer muziek iets kortere preek
- meer nieuwe liederen
- meer opwekkingsliederen
- meer oudere opwekking erbij doen en of joh de heer glorie klokken
- meer promoten
- meer vrijheid in aanbidding, spontaniteit zaal er bij betrekken, anders wordt het een tentoonstelling
- met een stukje drama of een sketsje
- met zijn allen een belofte uit het hoofd leren

Bijlage 5: Advies en beleving van de praisedienst

- minder herhalen vd liederen, liever meer verschillende liederen in dezelfde tijd
- minder lange preek meer feestnummers (hillsong)
- misschien bekende liederen uit de evangeliebundel
- misschien iets meer Engelse liederen
- misschien oude bekende nummers zingen
- mooi zo houden
- Muziek een beetje hard vooral de drum
- muziek geluid precies goed
- Muziek soort sloot goed aan bij mij, muziek smaak
- Muziekteam was niet gezamenlijk, beamers waren niet wakker, miste de teksten
- my problem is translation I need help on that
- na aanbiddingsliederen niet ineens een up tempo lied
- niet te lange overdenking, was vanavond goed
- niet te tijd gebonden. wees vrij ...
- niet te veel onbekende liedjes in de dienst
- Niet te veel op eigen kracht maar in zwakheid, kracht van de Geest
- niet teveel onbekende liederen
- nog meer afwisseling bv tongentaal en meer vanuit Gods geest
- ook meer up time muziek voor jongeren, misschien ook meer solo muziek, waar veel gevoel in zit om mensen te raken. verder is het misschien leuk om ook eens andere muziek instrumenten te gebruiken viool harp etc panfluit
- Ook snelle liedjes spelen
- ook uit eerdere opwekking
- opbouw in de liederen, zingen + overdenking tussen door niet te veel praten
- pakkende overdenkingen meegeven aan mensen
- please translation for English for preaching
- praise dienst mag een feest zijn ga zo door
- Praisediensten voor iedereen, niet speciaal voor groepen (zoals tienerdienst)
- Preek mag wel meer aansluiten bij aanbidding
- Probeer door aanbidding mensen harten te raken uit te dagen dat ze anderen meenemen
- spreken op podium van leiding lady was onduidelijk, is wel vaker het geval
- stoelen eruit megapraise
- Take it all: Hillsong
- te kort, gospel koortjes uitnodigen
- teveel moeilijke liederen, gewoon opwekking geen Engels of soulsurvivor
- themapraise za in 2009 sluit mooi aan bij diverse behoeften
- there was no english translator
- Tijd nemen om aanbiddingsliederen te zingen, God troont op de gezangen van zijn kinderen
- toneel stukken en zingen
- toneel stukken en zingen
- vertaling graag want verstaat geen Nederlands
- verzoek nummers
- Video, drama, podium gebruik
- Vooral bij de jongeren praise een afwisseling van Nederlands en Engels en drukke en rustige liederen
- vragen of iemand een verzoek lied heeft
- was mooi ook nu, maar ik vind beter vroeger
- was wel super mooi
- was zo wel goed
- wat meer pit en bekende nummers
- we don't have a translator we need it
- we willen graag natuurlijk ook nieuwe liederen leren
- you did very well, see 7
- zaal nog wat donkerder, mag met beamer presentatie, creatieve band was niet even spetterend, samen spel band was minimaal
- zie 9 niet te kort niet te lang. drama altijd goed. Toorn Toppy. knielen bv kniel matjes uitdelen, cadeautjes altijd goed, andere creatieve praise uitingen
- zie boven: bekende liederen, goede meezingers, dienst mag uitbundiger, pak maar uit
- Zing meer nieuwe liederen

Bijlage 5: Advies en beleving van de praisedienst

- zo door gaan fantastisch
- zoals ik al zei meer bekendere wat oudere liedjes van opwekking niet te oud natuurlijk
- zorg voor een nieuwe generatie zangers en muzikanten daar is te weinig doorstroom in
- Bij het bidden op het podium zou ik de zaal ook mee laten bidden in eigen woorden. Het podium gebeuren is te veel aanwezig. Wisseling van zangers is ook fijn. Alhoewel de zangleidster een prachtige stem heeft is voor de variatie andere tonen zangstemmen nodig. Drum is geweldig, liederen gericht op God, hem grootmaken en zoeken. Prachtig. Betrek de gemeente in de dienst. Nodig mensen hier in uit vanuit het podium. Hoeft niet naar voren in de zaal gewoon. Kom gewoon natuurlijk over. Hoge schreeuw stem komt wat onrecht over. Verder zou wat vlaggen of dans er best bij passen. Dans vanuit de zaal, heerlijk lijkt me dat laat de hemelse ophaaldienst maar langskomen weg met de vuilniszakken vol zorgen en angsten.

Kunt u in enkele kernwoorden aangeven hoe u de dienst vond¹

- aan God alle eer, zeer mooi zoals altijd
- aanbidding rammelt
- aanbidding, veel zang, gaaf, gelukkig veel Nederlandstalig, mooie liederen
- afwisselend, mooi dat zowel oudere en nieuwe en Nederlandse en Engelse liederen gezongen zijn
- *bemoedigend (2x)*
- best wel mooi, graag zelf wat meer zingers
- beter dan in andere kerken, ben echt tevreden
- blij met een praise dienst, super
- boeiend, leuk, prachtig
- chill
- *cool (2x)*
- de aanbidding raakte mijn hart
- de diensten zijn goed, opbouwend
- de ene dienst is wel spreek mij meer aan hangt ook af van het thema
- de liederen spraken mij vanavond iets minder aan
- deze dienst: opbouwend, ik hoop dat hij zo blijft (muziek volume was perfect)
- een feest, bemoedigend
- een regelrecht contact met de Vader, de Zoon en de HG. Een heerlijke ervaring
- eenvoudig, erg mooi, niet te veel Engels
- enthousiast
- erg georganiseerd, maar wel kwaliteit goed
- erg interessant, duidelijk preek, muziek erg mooi en gevarieerd
- fijn gezongen, goede boodschap
- fijn om de heer zo te kunnen aanbidden ik word hier altijd blij van en grijp nieuwe moed
- fijn om God zo samen te aanbidden
- fijn om te zingen voor de Heer
- fijn, gezellig, mooi
- fijn, mag wel wat meer ook rustige liederen om tot rust te komen bij god
- fijne liederen (veel ned.)
- *gaaf (7x)*
- gaaf om god te aanbidden
- gaaf, anders dan dat ik gewend ben
- gaaf, maar mag wel iets meer opwekking bekende liederen. was vanavond veel onbekende liederen
- gaaf, opbouwend, geluid ook goed, blij dat niet zo luid was
- gaaf, opbouwend, groeiend voor geloof
- gaaf, soms interessant, soms leuk
- geen bekende versjes zoals god is trouw, versjes die op je gevoel werken en die iedereen kent
- geestelijk voedsel
- *geweldig (4x)*
- geweldig, inspirerend
- geweldige beleving, afwisseling aanbidding en overgave

- gezellig, een feestje ter opbouw vd nieuwe week zodat ik er weer fris tegenaan kan
- gezellig, maar onrustig
- god heeft mij diep aangeraakt en de HG, super gaaf, ze mogen ook wel I'm free spelen een keer
- god is sterk aanwezig, hij is het centrale middelpunt de bron
- God was nabij, opbouwend
- *Goed (5x)*
- goed, boeiend
- goed, duidelijk
- goed, maar ik wil de Heer prijzen in het hart der gemeente en dus niet te veel prijzen
- Goed, opbouwend
- Goed, spreker oke, muzikaal onder de maat
- Goede dienst
- goede kwaliteit muziek, afwisselend
- Goede overdenking, interessant muziek, wat rommelig
- Goede preek, genoten van muziek
- Goeie preek, ik ken jammer genoeg niet alle liedjes
- *goeie preek, saaie liedjes (2x)*
- happy, blij, doorleefd
- heb op moment een slechte periode komt ook mede door het weer, maar heb vanavond weer wat energie opgedaan
- heeft me vanavond niet geraakt
- heel leuk
- heel mooi
- heerlijk
- heerlijk om God te aanbidden, kan niet lang genoeg duren
- Heerlijk, aanbiddingsleider soms te
- heerlijk, enthousiast
- het is altijd goed, we doen het voor Jezus
- het is goed om dicht bij de heer te komen dmv liederen
- het mag wel meer jeugdiger zijn wat bekendere liederen in Engels, verder erg mooie dienste, begrijpend
- I like the meeting in each month but the problem of me is I can't understand Dutch, so it is better for me little have more English worship
- I really like to be in praise evening because it really blessed me
- ik dacht dat het een klassieke praise was dit was niet zo een beetje teleurgesteld
- ik kom niet voor de leuk maar om te genieten van aanbidding van God en de gemeenschap met anderen en dat was weer toppie
- Ik put er kracht/ energie uit loof beter
- ik vind de dienst leuk

¹ Sommige kernwoorden zijn meerdere malen genoemd, deze zijn schuin gedrukt en het aantal keer dat ze zijn genoemd staat achter het woord.

Bijlage 5: Advies en beleving van de praisedienst

• ik vond de dienst wel goed, maar miste een beetje enthousiasme zowel op podium als in zaal, volume laag • Ik vond het opbouwend ik merkte het erg Jezus liefde en de aanwezigheid van de HG • in aanbidding komen, zijn er meenemen naar huis kracht in relatie met papa Jezus en HG • indrukwekkende overdenking, mensen die met plezier komen • inspirerend • <i>interessant (6x)</i> • interessant en gaaf, zo doorgaan, niet te veel Engels • Interessant, aanbidding, goede mix bekendere en onbekendere nummers • interessant, gaaf, feest • interessant, geweldig • <i>interessant, leuk (3x)</i> • it's good • it was very fantastic, I love to come wherever the children of god gather • Jezus groot maken • krachtig, Gods aanwezigheid zijn, hij heeft mensen aangeraakt. los gaan voor Jezus (met respect natuurlijk) • Kwaliteit onder de maat, muzikaal en de preek, niet uinodigend, een bezoeker kan er niets mee • laag drempelig, veel variatie. je gaat anders naar huis • lang, niet zo een leuke preek • lang, saai, liedjes worden veel te vaak herhaald, vaak stop ik maar na een aantal keren ook 's morgens + s'middags diensten te vaak herhalen. ook vrij veel onbekende liederen • let op volume, goed • <i>leuk (21x)</i> • leuk maar onbekende liederen • leuk, afwisselend • leuk, enthousiast, soms een beetje gemaakt • leuk, gaaf, soms uitbundig • leuk, goede liederen • leuk, goede muziek • leuk, goede snelhied, doorlopend, goede muziek., geluid en teksten op tijd • Leuk, inspirerend • leuk, interessant, gaaf • leuk, interessant, gaaf, opbouwend, kort • Leuk, interessant, houd van het zingen • leuk, interessant, kort • <i>leuk, interessant, opbouwend (2x)</i> • leuk, interessante predeking • leuk, kan wel flistender • leuk, kort en bondig enthousiast • leuk, maar onrustig • Leuk, maar wel lang • Leuk, meezingers, niet te veel onbekende liederen in dienst • <i>leuk, mooi (2x)</i> • leuk, mooie liederen, goede variatie, rustig, hard • leuk, mooie liedjes, mag alleen wel wat meer bekende liedjes	• leuk, mooie meezingen • leuk, mooie muziek • <i>leuk, opbouwend (11x)</i> • leuk, opbouwend, geweldig om God in de liederen te prijzen • leuk, opbouwend, kon iets meer spetteren qua muziek • leuk, opbouwend, mooie liederen • leuk, sfeer op toneel saai kleding • Leuk, spetterend • Leuk, te kort • leuk, te weinig muziek • leuk, tijd vliegt • leuke avond, afwisselend muziek, stevig gevoelig aangrijpend • leuke dienst, mooie liedjes • Leuke muziek (bekende nummers), interessant, duidelijke preek • leuke muziek, goeie muziek, wel 3 onbekende liederen voor mij. Dan kan ik niet lekker meezingen • meer spring nummers, maar het is super leuk • miste bezieling • mooi (7x) • mooi om te zingen voor onze God • Mooi, delen onbekend, geen lijn ontdekt, muzikaal • mooi, emotie nummers • mooi, fijn om mee te zingen, liederen spreken erg aan • Mooi, goed om op zo'n manier weer even bij je relatie met Jezus te worden stilgezet, geeft 't weer 'n flinke boost • mooi, je kunt er weer een tijdje tegen aan • mooi, zang te zacht • mooie aanbidding • Mooie dienst, mooie liederen • Mooie en bemoedigende liederen, mooie opbouwende prediking • mooie liederen goeie preek, muziek wel te hard (samenzang is niet te horen) • Mooie liederen, thema was mij niet helemaal duidelijk • mooie muziek, maar wat bekendere liederen • mooie nummers • mooie preek, gaaf, mooie liederen • mooie versjes • muziek • muziek is te luid, daardoor is het zingen minder hoorbaar • muziek te langzaam en eentonig, graag meer variatie om de heer te prijzen bv soul, gospel meer sprankelende en flitsende muziek, dit ook om de jongeren binnen deze gemeente aan te trekken. hoe meer zielen hoe meer vreugde hoe meer aanbidding • muziek was goed van volume • Muziekaal, soms erg slecht (ongelijk met de zang) • niet saai • nog meer bekendere liederen die eruit springen en die ook geel enthousiast meegezongen kunnen worden. liederen met beleving en diepgang • omdat ik al een poos niet geweest was heb ik geen liedjes gehoord die ik ken en ik wil altijd graag meezingen, verder weer prachtig ga zo door met de praisediensten
--	--

Bijlage 5: Advies en beleving van de praisedienst

• <i>Opbouwend (21x)</i> • Opbouwend en een goede geestelijke voeding, zeker niet te land • Opbouwend en heel mooi • opbouwend mag wel meer creativiteit • opbouwend, gaaf, heerlijk dat zingen • opbouwend, afwisselend • <i>Opbouwend, bemoedigend (2x)</i> • Opbouwend, bemoedigend, blijmoedig, puur oprecht (samenzang) • Opbouwend, bemoedigend, Gods aanwezigheid • opbouwend, bemoedigend, sfeervol • Opbouwend, de overdenking had een nederig en oprecht karakter • Opbouwend, door aanbeddingliedertjes voelt God heel dichtbij in mij, gaaf! • Opbouwend, emotioneel, feest • opbouwend, enkele liedjes te saai • opbouwend, gaaf, bemoedigend • opbouwend, gaat altijd spirit van uit, helaas veel onbekende liedjes • Opbouwend, gevarieerde nummers, jammer dat het vaak nieuwe muziek nummers zijn, mis de oudere mooie nummers • opbouwend, gezegend, wat heeft God een tijd voor ons • opbouwend, heerlijk, ik heb genoten • <i>Opbouwend, inspirerend (2x)</i> • opbouwend, inspirerend, je brengt het bij God • opbouwend, interessant • opbouwend, jeugdig, begrijpbaar, geen lastig taalgebruik • Opbouwend, leuk • Opbouwend, leuk, cool • Opbouwend, leuk, vrolijk • opbouwend, leuk, zing graag in lofprijzing naar de heer het is geweldig • opbouwend, levend, mooie liederen, mooie preek, mag wel iets minder herhaling in de liederen • opbouwend, levend, vol van liefde • opbouwend, levendig • opbouwend, maar graag iets pittige en bekende meezingers • opbouwend, maar verrassend • Opbouwend, mooie liederen • opbouwend, rustig, sprekende liederen • Opbouwend, thema sprak mij erg aan • opbouwend, troostend, versterkend • Opbouwend, veel aanbidding, gaaf • opbouwend, verrijking, versterkend • Opbouwend, vooral bemoedigend • opbouwend, waardevol • opbouwend, warm • Opbouwend, weer bewustwordend • opbouwend, zeer verrijkend • opbouwend, zet me tot denken • opwekkend • powerful and spirit catching, revolutionary, keeps me coming back, I am not the same person that came in here 2 hours ago, keep up the good work	• Prachtig • Prettig om samen God te prijzen • prima, alleen enigszins gezapig, beetje clichématig • roept veel vragen op • rustig, mooi • <i>saai (2x)</i> • soms kwam de muziek niet helemaal over mag van mij meer Engels • soms zijn het voor onbekende liederen • spontaan, vlot, duidelijk • Super gaaf • Super, een fijne praise, God alle lof • te gereformeerd, mooi goeie preek • te kort • te veel lawaai, te weinig gezongen psalms • te veel onbekende liederen • te veel rustige muziek, geen boeiende spreker • Toegankelijk, goede overdenking, muziek saai • Tot eer van God • treffend, goed voor mij • Vanavond was de HG er duidelijk tijdens de rustige aanbiddingliedertjes • verfrissend • Vol van de geest • vond de aansluiting/ de klik van de band met de zaal niet denderend, een beetje voorspelbaar, 20 jaar geleden was het al precies zo • Vond de opbouw van aanbidding naar praise niet volledig • vond deze dienst geweldig leuke liederen • voorspelbaar • vreemd • vrij rustige nummers vergeleken met de vorige keer, jeugd praise dienst • vrijheid in de geest mis ik, ieder woordje wordt gewogen geef een getuigenis wat Jezus groot maakt dit raakt harten • vrolijk, je optrekkend • Vrolijk, leuk, inspirerend • waar zijn de opwekkingsliederen, zeer onbekende liederen • warm • we enjoy it very much but wished we had english translation • weer een heerlijke ouderwetse praise. De praise met thema de afgelopen maanden vond ik geen succes. moeilijker om gasten mee te vragen/ krijgen • wel fijn, vind het wel prettig dat er wat meer bekende liederen gezongen mogen worden • wel goed niet echt sprankelend • wel leuk, maar voor mij veel onbekende liederen • wel opbouwend • Zang matig • Zangleiding niet optimaal, wel enthousiast • zeer sterk, een boost gevonden in mijn geloof • zingen was matig, woord was goed • zou iets bekendere liederen mogen worden gezongen
---	--

Vragenlijst over themadienst

Beste gemeentelid of bezoeker,

Wij willen u enkele vragen stellen over de themadienst die u vanavond heeft bezocht, om zodoende een beeld te krijgen over hoe de avonddiensten worden beleefd. Wij danken u voor uw medewerking.

1. **Geslacht:** ☐ Man ☐ Vrouw

2. **Wat is uw leeftijd?** ... jaar

3. **Bent u lid van de Bethelgemeente (zo ja hoe lang) of bent u een (vaste) bezoeker?**

- ☐ lid van de Bethel, jaar lid (ga naar vraag 5)
- ☐ ben een (vaste) bezoeker, maar geen lid
- ☐ eerste keer in de Bethel

4. **Indien u een bezoeker bent, mogen wij weten hoe u in deze dienst terecht bent gekomen?**

- ☐ ik ben meegenomen door familie/kennis
- ☐ ik heb gelezen over deze dienst in de plaatselijke krant/internetsite en ben zelf gekomen
- ☐ anders nl.....

5. **Hoe vaak heeft u een avonddienst bezocht in het afgelopen 6 maanden?**

- ☐ eerste keer
- ☐ minimaal 1 keer per kwartaal
- ☐ minimaal 1 keer in de maand
- ☐ meerdere keren in de maand
- ☐ anders, nl.....

6. **Kunt u aangeven hoe tevreden u was met de dienst van vanavond (eigen beleving)?**

- ☐ zeer tevreden
- ☐ tevreden
- ☐ matig tevreden
- ☐ ontevreden
- ☐ zeer ontevreden
- ☐ anders, nl.....

7. **Kunt u in enkele kernwoorden aangeven hoe u de dienst vond (v.b. leuk, interessant, gaaf, opbouwend, lang, saai etc.)**

.....
.....
.....

8. Heeft u na het bezoeken van deze avonddienst het voornemen om volgende maand weer te komen naar een themadienst?

- ☐ ik ben van plan weer te komen
- ☐ ik moet er goed over nadenken om weer te komen
- ☐ ik heb het gezien, maar ik hoef niet per se weer te komen
- ☐ de dienst moet een grote transformatie ondergaan willen ze mij weer zien
- ☐ anders, nl.....

9. “De spreker was geweldig, hij had voldoende kennis over het onderwerp en kon het op boeiende wijze verwoorden”

- ☐ helemaal mee eens
- ☐ mee eens
- ☐ niet eens/niet oneens
- ☐ oneens
- ☐ volledig oneens

10. “Er was voldoende ruimte om vragen te stellen”

- ☐ helemaal mee eens
- ☐ mee eens
- ☐ niet eens/niet oneens
- ☐ oneens
- ☐ volledig oneens

11. Heeft u misschien aanbevelingen over hoe wij onze themadiensten kunnen verbeteren?

.....

.....

.....

.....

Dank u voor uw medewerking

Aanbevelingen

- 2 ipv 1 spreker over hetzelfde onderwerp, meer dialoog
- actuele dingen presenteren zoals vanavond
- als het dan over zo een onderwerp gaat iemand uitnodigen die het makkelijk kan brengen of gewoon heel ander onderwerp
- ander keus muziek
- bakje koffie van te voren (misschien)
- beter promoten, was weinig om collega's mee te overtuigen
- Bijbelse onderwerpen, getuigenissen
- blijf god centraal houden als heer en schepper van de wetenschap
- de avonddiensten mogen van mij meer diepgang krijgen, meer verdieping radicaliteit geven ten opzichte van de ochtenddiensten
- de mensen aanspreken ook een avond weer te komen, reclame maken
- de samenzang was meer voor jongeren
- de spreker sprak in vrij moeilijke taal, ook filmpje zonder ondertiteling, ik kan mij voorstellen dat dit moeilijkheden oplevert voor sommige mensen
- de spreker wat korter en dan toch br. Bottenbley nog aan het woord laten
- de thema's pastoraat, huwelijk, opvoeding, gezinsfinanciën lijken mij ook passend
- differentiatie in verschillende diensten niet alleen in thema's maar ook vorm
- discussies adhv stellingen
- doorgaan met deze diensten
- film m.l.king ondertiteling
- form inlijsten met verschillende invalshoeken, meerdere visies/debat
- forum beperken tot 1 vraag en antwoord ipv vervolg vragen
- frank ouweeneel eens vragen vooral de avonddiensten, niet te laat maken, uiterlijk 21.30
- ga op de handige manier door, misschien kleinere ruimte
- goed georganiseerd, houd wel rekening met thema aankondiging bij als het kan de voorkeur. Voor hen die de nood anders willen ledigen bv lichtkrant met studie "themadienst economie"
- goed voorbereiden samen met spreker
- goede formule
- graag meer ieder heeft iets diensten
- heilige geest/ bid voor financiën land, praktischer
- helemaal richten naar Gods wil in deze dingen, god gast meer de ruimte laten
- het is allemaal prachtig dat de bethel keer op keer zoveel kwaliteit biedt, we zijn zo gezegend
- het is goed zoals het nu is
- het was erg goede avond
- het was mooi, maar meer geschikt om voor een politieke partij dan in een gemeente
- hier heb je wat aan en kun je iemand meenemen
- houdt deze enquête eens onder de bezoekers van ochtenddiensten wat hun beweegreden is niet te komen
- ik vind dat vraag 7 het op de verkeerde plek staat, ik vind het een typische laatste vraag van de enquête
- ik vind deze avonden met een spreker over een bepaald onderwerp wel heel goed, alleen zou ik nu niet gegaan zijn als mijn man niet wilde gaan, dit onderwerp vind ik niet zo interessant
- kijk niet te veel naar wat mensen willen maar naar wat Gods wil doen, hoe hij wil dat de gemeente groeit in geloof en wat de gemeente nodig heeft en vertrouw hem zijn werk te doen, veel samen bidden
- laat de spreker zich iets persoonlijker voorstellen (werk, gezin, geloof)
- lekker eten met reitse
- maak het niet te laat
- meer actuele onderwerpen
- meer afstemmen op direct interesses en praktijk van het christen zijn elke dag
- meer afwisseling met beamer beelden
- meer bekende liederen zingen, minder lang laten duren
- meer christelijke onderwerpen
- meer diepgang, hoger niveau
- meer geloof gericht
- meer geloof opbouwend
- meer info vooraf

- meer info vooraf
- meer naar de leden toegaan en vragen wat er spelen kan in de praktijk en hoe we met thema omgaan
- meer op de bijbel gericht
- meer over geloof
- meer praise
- meer reclame maken vooraf, wie komt met welk onderwerp
- meer thema's die over deze tijd gaan, waarin wij leven, thema's over Israel bv en de rol van christenen hierin
- meer tijd voor vragen
- meerdere aspecten van de bijbel gebruiken, om de themadiensten er op te baseren
- meerdere sprekers
- minder twijfelen aan eigen kunnen cq kracht
- misschien een keer iets voor de jeugd
- misschien meer getuigenissen
- misschien meer info vooraf geven om het interessanter te maken meer lokken
- misschien meer ingaan op de vraag vol bevolking, wat is wijsheid. thema is prima, goed dat er bij een themadienst geen preek meer is van Bottenbley (niet verkeerd bedoeld). ik kom in de avonddienst nl voor het thema c.q. gast
- misschien nog meer gelegenheden voor vragen stellen, vind dit leerzaam, mooie dynamiek ieder reageert op zijn eigen manier
- misschien wat meer zang
- mocht wel iets langere vragen ronde
- mogelijk vooraf inventariseren welke thema's de gemeente zullen aanspreken
- niet alle vragen voegen iets toe, dit is voor alle avonddiensten: ze duren te lang
- nodig eens een belangrijke kunstenaar uit, schrijver, beeldhouwer of een kunsthistoricus, cultuurhistorie. wat is het nut van kunst? kids/ jeugd literatuur, wie zorgt er voor de kinderen in deze maatschappij, gedragswetenschappen, dieren bioloog
- om mensen te winnen voor Jezus is een andere opzet nodig denk ik
- onderwerpen blijven ondersteunen met Bijbelteksten, vond ik vanavond wat weinig/ nihil
- onderwerpen voor de in ons dagelijks leven wat aan hebben
- onderwijs is belangrijk, opbouwend, toegespitst op de gemeente wat er leeft maar ook moeilijke dingen die er spelen
- opm. heel positief dat spreker veel tijd kreeg om te spreken. (vrije themadiensten wel eens/ vaak te weinig tijd). visuele ondersteuning iets langer de dia's/ sheets op het scherm vertonen
- pauze bv even laten zakken
- powerpoint met grafiekjes ed, meer discussie, dialoog, concreter verhaal, te abstract
- specifieker informeren, misschien via inleiding op bethel.nl
- suggestie voor een avond dienst thema Israel met henk binnendijk
- thema's duidelijker in relatie met het geloof brengen, welke functie/ verantwoordelijkheid heb je als christen bij het thema
- thema dicht bij thuis over discipelschap, geld, opvoeding ed
- thema over de wederkomst zal veel bezoekers trekken
- thema-avond over openbaringen
- van te voren aangeven dat vragen gesteld kunnen worden
- variatie op andere gebieden bv rouwverwerking, dood, cremeren of begraven, als christen wel of niet cremeren, lezingen over dit onderwerp bv via www.opdoorreis.nl
- variërend programma bieden met verschillende sprekers opbouw avond is prima
- veel zingen, belangrijke sprekers
- verzoek hand groenteboer
- vind de vragen minder boeiend en ligt gevaar van het onderwerp af te dwalen (niet alle vragen)
- vond dit thema te algemeen, houd er meer van om persoonlijke handvaten te krijgen, wat kon ik er persoonlijk aan of mee doen
- voorbeelden kunnen verbanden concreet maken, mensen geven meer, hierdoor kunnen mensen verkopen, vertrouwen, positieve economische ontwikkeling
- vragen ook schriftelijk innemen en gebundeld behandelen
- vragen, discussie kan wat levendiger, interactiever, prikkelender
- was geweldig
- wereldse dingen bespreken
- zoals vroeger volle zalen
- zondag is geen koopdag

Kunt u in enkele kernwoorden aangeven hoe u de dienst vond¹

• aardig • actueel eigen tijd • actueel onderwerp, goede Bijbelse onderbouwing • afwisselend, inleiding, zang, thema, bespreking. Inhoudelijk vond ik de credit crisis onvoldoende belicht • beetje saai • boeiend betoog, duidelijk geformuleerd, vind alleen de vragen minder boeiend en ligt gevaar van het onderwerp af te dwalen (niet alle vragen) • boeiend onderwerp • boeiend, informatief • boeiend, verrassend, betoog • combinatie economie, geloof was verrassend • dat we er veel van kunnen leren, om goed de toekomst in te gaan, en mensen goede vragen gesteld, er werd goed begeleid • de dienst was goed, de spreker vertelde niet veel nieuws, maar dat lag aan mij • deels saai, mooie afsluiting, wel mooi naar conclusie met christelijke waarden • duidelijk • duidelijk verhaal hedendaags • erg interessant hoe een vakman naar onze economie kijkt. heb weinig vertrouwen gekregen, god zal zelf wel moeten helpen • erg interessant, inspirerend • erg interessant, wellicht veel te kort • erg leerzaam, interessant • gaaf • gaaf, goed, opbouwend • gedegen verhaal van echte professional maar gestoeld op Bijbelse uitgangspunten • geen leuk onderwerp, te weinig zang • goed • goede info over crisis • goede muziek • heel interessant, opbouwend • het onderwerp crisis is persoonlijk genomen saai, toch vond ik de avond wel opbouwend • ik heb veel geleerd en vond het ook interessant, omdat dit wel een onderwerp is waar veel mensen over nadenken • ik vond de uitleg wel heel eenvoudig, om uit deze recessie te komen moet er veel meer gebeuren • ik vond het heel moeilijk om te volgen, snapte er niets van, lastig, moeilijk • info van spreker was interessant, vorm dienst/ muziek was enigszins "show" karakter, gaat niet om vorm maar om inhoud • informatief • informatief, heel goed, actueel	• ingewikkeld, informatief, interessant dat alles, zo samen hangt • inspirerend, ik ga nu ook zo naar economie kijken en mijn functioneren daarin • interessant (61x) • interessant, actueel thema, kwalitatief goede spreker • interessant, actueel, inspirerend • interessant, antwoorden op vragen te lang • interessant, boeiend (5x) • interessant, boeiend, opbouwend • interessant, eyeopener • interessant, gaat iedereen aan • interessant, geef duidelijk inzet in de economie van deze tijd en het toekomstbeeld • interessant, goed dat er aandacht is voor actuele zaken • interessant, goed is balans, geestelijk aspect, maatschappelijk aspect • interessant, goed qua opbouw, goed qua diversiteit/ evenwicht onderdelen dienst • interessant, goede spreker, mooi, afwijkend onderwerp • interessant, had meer verwacht vanuit het woord van god • interessant, heldere opbouw preek, goede samenvatting, boeiend • interessant, hopelijk christen zijn, maatschappij • interessant, informatief, onderhoudend • interessant, inspirerend, goede opbouw • interessant, lang (5x) • interessant, leerzaam (4x) • interessant, leerzaam, opbouwend • interessant, leerzaam, opbouwend voor je christen zijn • interessant, leuk • interessant, maar wel moeilijk mijn aandacht erbij houden • interessant, miste wel een stukje Bijbelse bezinning door br. Bottenbley • interessant, moeilijke woorden • interessant, motiverend, meer inzicht • interessant, omdat er op de economie werd ingegaan • interessant, opbouwend (6x) • interessant, opbouwend, bewustmakend • interessant, opbouwend, geloofsversterkend • interessant, opbouwend, leerzaam • interessant, prikkelend, opbouwend • interessant, verhelderend • interessant, voor sommigen te moeilijk voor anderen niet diepgaand genoeg. als iemand van het midden had wat mij betreft wat duidelijker mogen zijn bij het concreet maken van de gemaakte fouten en wat er aan te doen is bij ons en bij anderen
---	---

¹ Sommige kernwoorden zijn meerdere malen genoemd, deze zijn schuin gedrukt+vetgedrukt en het aantal keer dat ze zijn genoemd staat achter het woord.

Bijlage 7: Advies en beleving van de themadienst

- interessant, wel erg langdurig, omslachtige antwoorden op de vragen
- interessant, wel wat lang
- interessant, wel wat lang, veel interessante info, mede fijn dat de bijbel genoemd is, boeiend
- inzichtelijk, verrijkend voor wereldbeeld en geloofsleven
- kennisverhogend algemeen maar ook in relatie wat god veel kennis opgedaan
- kon niet alles volgen
- **lang (2x)**
- lang, saai
- leerzaam
- **leerzaam, boeiend (2x)**
- leerzaam, opbouwend
- **leuk (2x)**
- **leuk, interessant (2x)**
- leuk, interessant, opbouwend
- leuk, leerzaam
- leuk, maar nogal abstract
- leuk, wel lang
- maatschappelijke thema's in het perspectief van het christen zijn en Gods koninkrijk zijn zeer interessant
- matig, interessant
- mocht iets bondiger, maar interessant
- moeilijke kost voor mij, ging mijn pet ver te boven
- moeilijke materie
- mooi, leerzaam
- muziek te hard, te veel Engels
- niet boeiend, saai
- niets aan
- om mensen te winnen voor Jezus is een andere opzet nodig denk ik
- **opbouwend (11x)**
- opbouwend tav mijn plaats in de maatschappij, inspirerend
- opbouwend, economie en geloof vanuit de bijbel
- opbouwend, ik het wel geleerd
- opbouwend, informatief, vormend
- opbouwend, inspirerend
- opbouwend, interessant thema
- opbouwend, lang
- opbouwend, maar meer voor zakenmensen niveau en breder op school maatschappij
- opbouwend, passend onderwerp en duidelijke uitleg, ga zo door met dit soort onderwerpen
- opbouwend, realistisch, spreker waar je wat aan hebt
- opbouwend, verrijkend
- opbouwend, inspirerend
- persoonlijk niet zo niet mijn smaak
- prima verzorgd, boeiend thema
- redelijk interessant, te weinig van Gods grootheid en invloed in het geheel betrokken
- **saai (6x)**
- saai, interessant
- saai, langdraderig deze keer
- soms moeilijk te begrijpen voor mij
- sprak mij niet erg aan, dienst zat wel goed in elkaar

- spreker sprak op redelijk hoog niveau
- stof tot nadenken
- te ingewikkeld, te weinig praktisch wat moet ik er mee?
- te theoretisch, had meer verwacht crisis in teken van eindtijd
- te verstandelijk, nou ja, in de economie is er geen ruimte om het hart te laten spreken
- vandaag erg saai, lang draderig
- verhelderend, goed voor mijn intellect en algemene ontwikkeling
- verhelderend, stimulerend
- vind het goed, maar ik mis diepgang, kerke staat ipv staat zonder kerk
- voor mij persoonlijk was het een te technisch verhaal
- vrij lang, maar niet saai wel interessant
- weinig muziek, maar wel een goede inhoud
- wel enigermate interessant, maar te weinig boodschap
- wel interessant maar moeilijk te begrijpen
- wordt weer beter nu
- zeer boeiend, balans tussen maatschappelijk inzicht en geestelijk inzicht en functioneren. top ga zo door, zou wel een reader willen hebben van de lezing
- zeer goed, leren denken over economie
- zeer interessant
- zeer interessant, informatief
- zeer interessant, informatief, geweldige samenzang, lofprijzing
- **zeer opbouwend (2x)**
- zoveel info kan niet alles vasthouden

Vragenlijst over de Radicaldienst

Beste gemeentelid of bezoeker,

Wij willen u enkele vragen stellen over de Radicaldienst die u vanavond heeft bezocht, om zodoende een beeld te krijgen over hoe de avonddiensten worden beleefd. Wij danken u voor uw medewerking.

1. Geslacht: ☐ Man ☐ Vrouw

2. Wat is uw leeftijd? ... jaar

3. Bent u lid van de Bethelgemeente (zo ja hoe lang) of bent u een (vaste) bezoeker?

- ☐ lid van de Bethel, jaar lid (ga naar vraag 5)
- ☐ ben een (vaste) bezoeker, maar geen lid
- ☐ eerste keer in de Bethel

4. Indien u een bezoeker bent, mogen wij weten hoe u in deze dienst terecht bent gekomen?

- ☐ ik ben meegenomen door familie/kennis
- ☐ ik heb gelezen over deze dienst in de plaatselijke krant/internetsite en ben zelf gekomen
- ☐ anders nl.....

5. Hoe vaak heeft u een avonddienst bezocht in de afgelopen 6 maanden?

- ☐ eerste keer
- ☐ minimaal 1 keer per kwartaal
- ☐ minimaal 1 keer in de maand
- ☐ meerdere keren in de maand
- ☐ anders, nl.....

6. Kunt u aangeven hoe tevreden u was met de dienst van vanavond (eigen beleving)?

- ☐ zeer tevreden
- ☐ tevreden
- ☐ matig tevreden
- ☐ ontevreden
- ☐ zeer ontevreden
- ☐ anders, nl.....

7. Kunt u in enkele kernwoorden aangeven hoe u de dienst vond (v.b. leuk, interessant, gaaf, opbouwend, lang, saai etc.)

.....
.....
.....

8. “De spreker was geweldig, hij had voldoende kennis over het onderwerp en kon het op boeiende wijze verwoorden”

- ☐ helemaal mee eens
- ☐ mee eens
- ☐ niet eens/niet oneens
- ☐ oneens
- ☐ volledig oneens

9. Hoe belangrijk vindt u het koffiedrinken vooraf en de mogelijkheid tot napraten na de dienst?

- ☐ zeer belangrijk
- ☐ belangrijk
- ☐ niet zo belangrijk
- ☐ helemaal niet belangrijk
- ☐ anders, nl.....

10. Hieronder staan een aantal stellingen over de Radicaldiensten. In hoeverre bent u het eens of oneens met deze stellingen?

	<i>Volledig eens</i>	<i>Eens</i>	<i>Niet eens/ niet oneens</i>	<i>Oneens</i>	<i>Volledig oneens</i>
Engelse liederen horen bij een Radicaldienst					
De master of ceremonie voegt iets toe aan de dienst					
De dienst duurde te lang					
Het geluid was te luid					

11. Heeft u na het bezoeken van deze avonddienst het voornemen om de volgende keer weer te komen naar een Radicaldienst?

- ☐ ik ben van plan om weer te komen en nodig anderen uit om ook te komen
- ☐ ik ben van plan weer te komen
- ☐ ik moet er goed over nadenken om weer te komen
- ☐ ik heb het gezien, maar ik hoef niet per se weer te komen
- ☐ de dienst moet een grote transformatie ondergaan willen ze mij weer zien
- ☐ anders, nl.....

12. Heeft u misschien aanbevelingen over hoe wij de Radicaldiensten kunnen verbeteren?

.....

.....

.....

.....

Dank u voor uw medewerking

Aanbevelingen

- aanbiddings diensten
- back to the fifty, sixty, seventy, eighty diensten. go to future diensten
- bekendere liedjes, wil zo graag meezingen maar het zijn allemaal onbekende nummers, wel mooie, daar niet van
- bij binnenkomst meer licht aan was wel heel erg donker. Je herkent niemand en ziet niks tijdens preek genoeg licht om te schrijven (was goed zo)
- blijf vooral radicaal en Bijbel getrouw
- create in me a clean heart zingen
- dank jullie wel voor hoe het georganiseerd is, de inzet van iedereen
- de diensten zijn goed
- de diensten zo houden zoals ze zijn
- de liederen kiezen waarover de dienst gaat. dus niet altijd vrolijke nummers op het laatst spelen
- de thema's zijn goed onderbouwd, ga zo door
- doelgroep naar 18-35 jaar
- door een vast muziek team
- door veel meer oproepen aan het einde van de dienst
- een getuigenis is persoonlijk en spreekt mensen heel erg aan, dat moeten jullie erin houden
- een vaste band en muziek team en verder vind ik het team en diensten super
- er mogen wel meer liederen als majesty gezongen worden
- geen koffie
- geluid drum klinkt dof
- geluid mag harder, meer doen met licht dat maakt de zaal losser, misschien meer creativiteit dmv licht, beeld, meer getuigenissen, interactie
- getuigenissen zijn leuk, je maakt mensen enthousiast door te getuigen. dansen toevoegen, spellen bij de mededeling, meer jongeren vragen om mee te denken vb focus betrekken zodat het breed wordt. ik bedoel hechtere diensten, meer huis laten voelen. preek kon bondiger, krachtiger
- getuigenissen zoals vanavond gaat vaak kracht vanuit, echt ruimte voor de Heilige Geest
- goede tijdsplanning
- maak de preek boeiend pakkend en op niveau, als het gericht is op jongeren waarom wordt er dan weinig met licht dans en drama gewerkt?
- meer aanbidding
- meer afwisseling in muziek, aan het einde muziek draaien zoals holy hiphop
- meer dingen in de praktijk te brengen dmv evangelisatie, andere sprekers uit te nodigen die niet bekend zijn
- meer filmpjes of andere media
- meer getuigenissen van jongeren wat betrekking heeft op het onderwerp
- meer inspiratie door de geest, meer vrijheid, meer kracht van god, meer koninkrijk, gods hart geopenbaart
- meer leren over Gods plan met Israel
- meer liedjes die ik ook ken, ik ken enorm veel liedjes, ook Engelse, maar vanavond kende ik van de Engelse geen een
- meer muziek, preek soms een beetje lang maar wel mooi
- meer Nederlandse liedjes en minder harde muziek
- meer worship, niet strak in de planning, meer ruimte voor werking heilige geest, 1 vaste radicalband, terug naar de fonteinzaal, meer gastsprekers, radicalen onderwijs, ik mis de sfeer eenheid van de diensten van vorig jaar in de fonteinzaal, ruimte om te dansen, zaal is te groot, evt af te schermen
- ministry
- misschien meer bekend maken zodat de zaal wat voller wordt. ook aanmoedigen om vrienden/ familie mee te nemen
- misschien meer interactie met de jongeren om het nog persoonlijker te maken, maar ik realiseer me ook dat dat best moeilijk is, jullie doen goed werk, ben erg blij mee
- navigators promoten bij het koffiedrinken
- niet te lange preek, verder okay
- om god te aanbidden heb je niet van alles nodig alleen jezelf
- online mening vragen ipv analoog
- ook leren over Gods plan met Israel en onze broeders/ zusters het volk van god (Israel)
- patat na
- sterke oproepen en ministry aanbieden, uitstappen in vertrouwen dat god grote dingen gaat doen
- toen we I exalt thee o lord zongen, dacht ik: zou iedereen wel weten wat ze nu zingen? misschien een Nederlandse vertaling van de Engelse text mee laten lopen? want niet iedereen heeft Engels geleerd op hoog niveau
- vaker getuigenissen en minder Engelse versjes

Bijlage 9: Advies en beleving Radicaldienst

- was super
- wat meer rustige nummers, nl opwekking, tijd om stil te worden voor god, evt meer oproepen, stappen zetten
- dat het misschien goed is om voortaan bijna niets op te schrijven, want hij las veel voor. daarnaast kan er met powerpoint mooi puntsgewijs zaken worden gewezen. dan blijft het beter hangen
- wees jezelf, net als vanavond, geef de ruimte aan het gevoel dat er op dat moment heerst, blij, feest, niet blij, rust
- wees relaxed en blijf god zoeken
- wel graag wat meer Nederlands
- zorg ervoor dat je op tijd klaar bent, anders wordt het veel te laat. ik had een uitnodiging om Gods wil te leren kennen en daar voor te laten bidden of een statement maken goed gevonden. De spreker deed mij niets. ik vond het erg cliché matig en niet diepgaand. ik miste de uitleg van Gods woord. ik wil graag meegeven

Kunt u in enkele kernwoorden aangeven hoe u de dienst vond¹

- aanmoedigend, verfrissend
- actueel, boeiend, mooi
- boeiend onderwerp, niet heel duidelijke richting in de preek
- boeiend, leerzaam, opbouwend
- de preek vond ik lekker nuchter en praktisch, muziek super en ook Theo is een aansprekende persoonlijkheid
- door de geest geleid
- duidelijk, interessant onderwerp, goede muziek, Engels talig
- duidelijk, relaxed
- een opbouwende dienst die je handvaten geeft om mee verder te gaan in het dagelijks leven
- enthousiaste muzikanten, goed onderwerp
- erg interessant, leerzaam, leuk
- **gaaf (2x)**
- gaaf, alleen het meeste wist ik al, het is niet nieuw. zou graag meer dingen in de praktijk zien
- gaaf, bevrijdende preek, geweldige aanbidding
- gaaf, mooi, leuk, cool
- gaaf, opbouwend
- geen diepgang, te technisch
- **goed (2x)**
- goed onderwerp, wel veel drukke engelse onbekende nummers, interview leuk
- goed, goede muziek/band
- goed, okay
- had er iets meer verwacht deze keer, normaal zeer enthousiast over radical
- handvaten en bevestiging dat we niet zo moeilijk moeten denken
- heel interessant onderwerp, wel moeilijk, maar heel boeiend
- heel veel inspiratie
- het sloot erg aan bij mijn huidige levensvragen maar echt een antwoord heb ik niet gekregen
- het was een gezapig begin, ik voel/zie dat mensen wel willen maar niet durven ofzo en angstig zijn. daar mag de band nadrukkelijker voor ingaan. ook was in het begin het geluid zeer slecht geregeld, maar werd wel beter. het geluid mag naar mijns inziens veel harder ook, het is toch radical.
- ik vond de aanbidding heel fijn wist niet dat ze ook zacht konden spelen bij de radical diensten, ik vond de aan elkaar praten ook heel verfrissend
- inspirerend
- **interessant (6x)**
- interessant, gaaf
- **interessant, gaaf, opbouwend (2x)**
- interessant, goed geregeld, enthousiast
- interessant, goed verhaal, vooral het praatje van het stel was erg leuk

- interessant, goede muziek
- interessant, indrukwekkend, informatief
- interessant, lang
- interessant, leerzaam, super
- interessant, leuk, opbouwend
- interessant, mooie preek
- **interessant, opbouwend (8x)**
- interessant, opbouwend, de hele avond komt erg open en toegankelijk over, prettige sfeer
- interessant, opbouwend, toffe liedjes
- interessant, opbouwend, verrijkend
- interessant, opbouwend
- interessant, praktisch
- lang, intro leuk
- lang, mooi
- lang, saai, zaten wel mooie stukjes tussen
- lange preek en te veel engels
- leerzaam, heel motiverend
- leerzaam, interessant
- leerzaam, lang doch niet saai
- leerzaam, opbouwend
- lekker fris vernieuwend, goed bezocht
- **leuk (3x)**
- leuk om heen draaien met preek, leuke onderwerpen
- leuk, blij
- leuk, goede muziek, lang, concrete preek en duidelijk, opbouwend, vrolijk
- leuk, interessant
- leuk, interessant, gaaf, opbouwend
- leuk, interessant, goed te begrijpen
- leuk, interessant, nieuwe beleving
- leuk, mooi eind van het weekend
- **leuk, opbouwend (2x)**
- leuk, open
- leuk, preek te langdradig
- leuk, swingend, rustig qua opkomst, lekker qua eten, fijne getuigenis
- mooi
- mooi inspirerende muziek, goede spreker
- mooi, voorbeelden uit de praktijk
- mooie getuigenis, goede aanbidding, preek matig
- mooie mix aan aanbidding en onderwijs
- muziek goed, interessant
- muziek, onderwerpen, vrije en goede omgeving
- muzikaal prima, prediking wat langdradiger
- okay
- **opbouwend (12x)**
- opbouwend, creatief
- opbouwend, duidelijk, boeiend
- opbouwend, enthousiast
- opbouwend, fijn
- opbouwend, geluid is niet altijd goed (drums)

¹ Sommige kernwoorden zijn meerdere malen genoemd, deze zijn schuin gedrukt+vetgedrukt en het aantal keer dat ze zijn genoemd staat achter het woord.

Bijlage 9: Advies en beleving Radicaldienst

- opbouwend, gezellig
- opbouwend, heel toepasselijk op de situaties in mijn leven op dit moment
- opbouwend, interessant, je eigen gevoelens worden bevestigd terwijl je vaste denkpatronen op de achtergrond komen
- opbouwend, interessante onderwerpen
- **opbouwend, lang (2x)**
- opbouwend, leerzaam
- opbouwend, leerzaam, zegen
- opbouwend, mooie sprekende getuigenis(en)
- opbouwend, snel, gaaf, onder de indruk
- opbouwend, vind anderhalf uur lange dienst mooi
- opbouwend, vooral de getuigenissen
- paste precies bij wat ik nodig had vanavond, cool, band klonk lekker hip
- preek kon compacter
- sprankelend, afwisselend, vette band, mooi opstelling op het podium
- super
- super muziek, stof tot nadenken goed dus
- super, leerzaam
- swingend, vrij, zeer tevreden over muziek, ontevreden over preek
- verdiepend, radicaal, vrij om jezelf te zijn, dicht bij god
- verfrissend
- vet cool, interessant, gaaf, opbouwend
- was zeer interessant, een thema dat leeft
- wel mooi, zangdienst enthousiast wel veel onbekende liederen, preek wat te basic
- werkend, strak georganiseerd